

Sierpień 2017 r.

Raport z badania czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w Polsce

Sierpień 2017 r.

Raport z badania czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w Polsce

**Wyniki badania ankietowego
i dzienniczkowego w poszczególnych
regionach w 2016 r.**

Autor:
Arkadiusz Manikowski

1. Wprowadzenie	4
1.1. Badania w Polsce i na świecie	4
1.2. Gotówka w liczbach w 2016 roku	6
1.3. Główne wyniki badania ankietowego i dzienniczkowego	10
2. Metodologia badania ankietowego i dzienniczkowego oraz struktura próby	14
2.1. Metodologia badania	14
2.2. Struktura próby	15
2.3. Ubankowienie ludności	24
3. Wyniki badania ankietowego	28
3.1. Sposoby pozyskiwania gotówki	28
3.2. Wykorzystanie gotówki	38
3.3. Wartość portfela	41
3.4. Sposoby dokonywania płatności gotówką	43
3.5. Dostęp do gotówki	44
3.6. Trudności w posługiwaniu się kartą/gotówką	46
4. Wyniki badania dzienniczkowego	51
4.1. Wydatki	51
4.2. Zawartość portfela	53
4.3. Płatności	57
4.4. Wypłaty	64
5. Wyniki analiz ilościowych	68
5.1. Metodyka badań ilościowych	68
5.2. Wyniki analizy ekonometrycznej	69
6. Literatura	74
7. Spis skrótów	77
8. Spis rysunków	78
9. Spis tabel	81

1. Wprowadzenie

1.1. Badania w Polsce i na świecie

Na świecie wykonano dotychczas szereg badań dotyczących sposobów używania gotówki. I tak na przykład w latach 2009-2012 przeprowadzono w 7 krajach połączone badania ankietowe i dzienniczkowe¹:

- w 2009 roku w Kanadzie (Arango i Welte, 2012),
- w 2010 roku w Australii (Bagnall i Flood, 2011),
- w 2011 roku w Austrii (Mooslechner i Wagner, 2012), Francji, Niemczech (Deutsche Bundesbank, 2013), Holandii (Jonker et al., 2012),
- w 2012 roku w USA.

Wyniki tych badań, po ich uprzednim „zsynchronizowaniu”, posłużyły m.in. Bagnallowi et al. (2014) do przeprowadzenia analizy porównawczej zwyczajów płatniczych ich mieszkańców. W kilku krajach badania tego typu stanowiły powtórzenie podobnych badań wykonanych w przeszłości. I tak na przykład we Francji przeprowadzono podobne badanie w roku 2005, w Niemczech w 2008, w Holandii w 2005 i w Austrii w 1996, 2000 i 2005.

Wyniki powyższych badań ankietowych i dzienniczkowych stały się podstawą przeprowadzenia szeregu pogłębionych analiz. I tak na przykład Arango et al. (2014) na podstawie danych pochodzących z 7 krajów dokonał analizy porównawczej metod wyboru przez respondentów instrumentów płatniczych z wykorzystaniem modelu symulacyjnego zbudowanego w oparciu o dane dzienniczkowe. Bounie i François (2008) na bazie danych pochodzących z badania z 2005 roku we Francji zweryfikowali adekwatność modelu Baumola-Tobina zapotrzebowania na gotówkę. Boudhaoui i Bounie (2012) wykorzystując dane z badań przeprowadzonych we Francji w 2005 i 2011 poddali weryfikacji dwa rodzaje modeli opisujących zachowanie się konsumentów przy wyborze różnych instrumentów płatniczych podczas wykonywania transakcji: modelu transakcyjnego (transaction size model- TS) i modelu utrzymywania gotówki (cash holding model- CH). Eschelbach i Schmidt (2013), wykorzystując wyniki badania w Niemczech z 2011 zbadali, czy konsumenci trzymają pewną ilość gotówki z powodów przezornościowych. Fung et al. (2012) przeprowadzili na bazie wyników z badań zrealizowanych w Kanadzie analizę wpływu innowacji finansowych na intensywność używania gotówki. Te same dane posłużyły Arango et al. (2012) do analizy przyczyn wykorzystywania gotówki z wykorzystaniem ekonometrycznego modelu typu logit. Na bazie danych z Austrii Alvarez i Lippi (2015) przeanalizowali adekwatność modelu opisującego związek optymalnego, dynamicznego zarządzania gotówką i wyboru instrumentu płatniczego.

¹ Czas trwania badań dzienniczkowych był różny w poszczególnych krajach. I tak w Holandii badanie trwało 1 dzień, w US i Kanadzie 3 dni, w Austrii, Australii i Niemczech 7 dni, zaś we Francji 8 dni.

Kolejne badanie związane z gotówką oparte było na wywiadach ankietowych przeprowadzonych wśród gospodarstw domowych i firm niefinansowych dotyczące używania banknotów euro. Przeprowadzono je w 2008 w Belgii, Niemczech, Hiszpanii, Holandii, Francji, Luxemburgu, Austrii i we Włoszech (EBC, 2011).

W Norwegii bank centralny przeprowadził w 2007 roku badanie typu OMNIBUS przez okres tygodnia dotyczące sposób używania instrumentów płatniczych w punktach obsługi klienta (tzw. POS). Gresvik i Haase (2008) uzyskane wyniki wykorzystali m.in. do oszacowania wielkości wykorzystywanej w Norwegii gotówki do celów transakcyjnych.

Wykonano również kilka badań ściśle ukierunkowanych na konkretne zagadnienia. I tak np. we Francji w latach 2002 i 2003 przeprowadzono badanie związane z migracją monet w strefie euro. W wyniku tego badania skwantyfikowano m.in. reguły wydawania monet podczas płatności gotówkowych (Nuno et al., 2005).

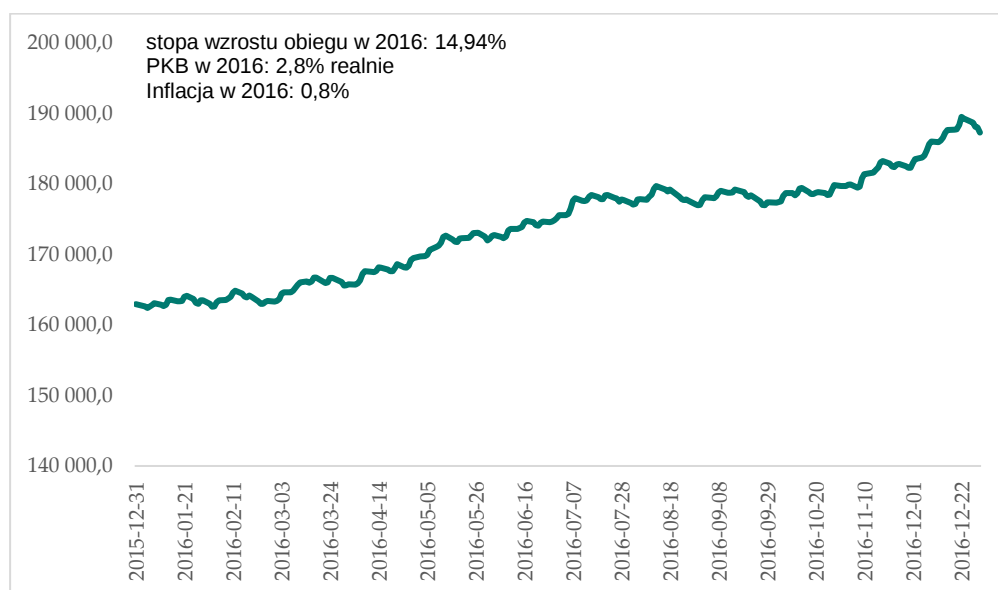
W Polsce aspekt używania gotówki był w ograniczonym zakresie poruszany w cyklicznych badaniach Maison (2017) związany z postawami Polaków wobec obrotu bezgotówkowego w latach 2009, 2013 i 2016; w badaniach nad wykorzystaniem gotówki i kart w POS (Marzec et al., 2013). Poza tym Departament Systemu Płatniczego NBP przeprowadził w 2012 r. badanie zwyczajów płatniczych Polaków (Koźliński, 2012). W żadnym z wymienionych wyżej polskich badań nie ujęto tak szczegółowo wielu aspektów wykorzystywania gotówki w Polsce takich jak struktura nominalowa w portfelu i w wypłatach gotówki, reguły jakimi kierują się Polacy przy posługiwaniu się gotówką w trakcie realizacji płatności jak i przy wypłacaniu gotówki itp.

Prezentowany raport przedstawia wyniki badania w Polsce, w którym istotną rolę odgrywa gotówka. Do jego sporządzenia wykorzystano m.in. raport firmy Market Research World (MRW, 2016), która na zlecenie Narodowego Banku Polskiego przeprowadziła połączone badanie ankietowe i dzienniczkowe w okresie 21.09.2016 – 28.11.2016. Metodykę zastosowaną podczas tego badania wraz z pokazaniem struktury próby z punktu widzenia cech społeczno-demograficznych i ich ubankowienia zaprezentowano w rozdziale 2. W raporcie nie pominięto wykorzystania innych instrumentów płatniczych. Jednak szczególny nacisk położono na sposoby wykorzystywania gotówki jako powszechnego instrumentu płatniczego w Polsce wraz z dodatkowym uwzględnieniem aspektu geograficznego. I tak w rozdziale 3 zaprezentowano podstawowe wyniki badania ankietowego. W rozdziale 4 przedstawiono najważniejsze wyniki badania dzienniczkowego. Ostatni, piąty rozdział prezentuje wyniki analiz z wykorzystaniem prostego modelu ekonometrycznego.

1.2. Gotówka w liczbach w 2016 roku

W 2016 roku zanotowano wzrost wartości obiegu gotówkowego w Polsce o 14,94% . Wiązał się on ze wzrostem liczby banknotów w obiegu o 11,54% i monet o 6,36%. Towarzyszył temu wzrost realnego PKB na poziomie 2,8% przy inflacji równej 100,8².

Rysunek 1.1. Wartość obiegu w 2016 r. w mln. zł – dane dzienne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP (http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa) i GUS

Wśród banknotów największym, rocznym wzrostem charakteryzował się nominał 200 zł (28,51%), zaś wśród monet- nominał 5 zł (9,37%).

Tabela 1.1. Roczne zmiany wolumenu poszczególnych nominałów w obiegu w 2016 r.

banknoty	
200zł	28,51%
100zł	12,23%
50zł	-4,87%
20zł	13,31%
10zł	5,08%
razem banknoty	11,54%

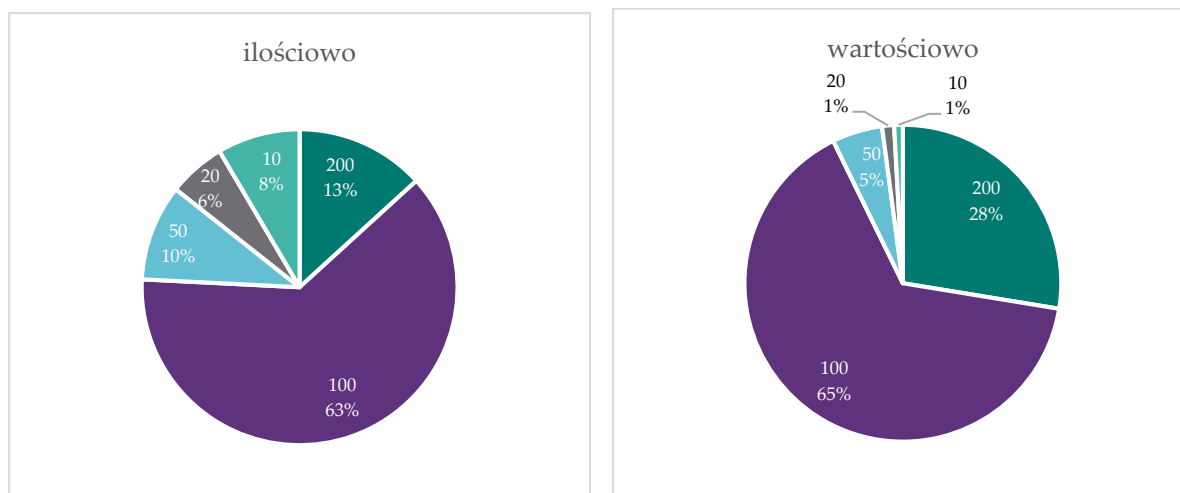
² Grudzień roku poprzedniego=100

monety	
5zł	9,37%
2zł	8,55%
1zł	6,48%
50gr	6,79%
20gr	6,68%
10gr	6,80%
5gr	6,38%
2gr	5,44%
1gr	6,24%
razem monety	6,36%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP (http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa) i GUS

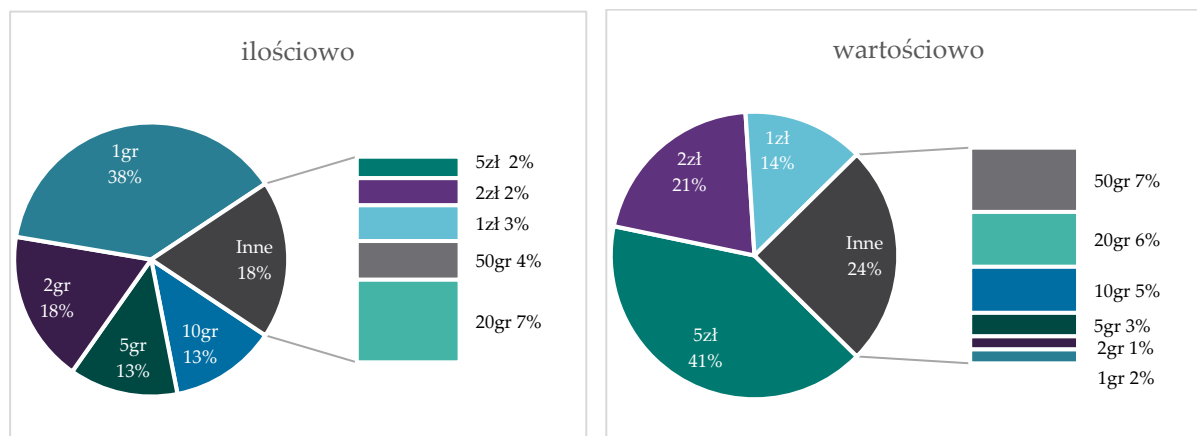
W strukturze nominalowej banknotów w obiegu dominującą rolę pod względem wartości i ilości odgrywa 100 zł z ponad 60% udziałem. Wśród monet przeważa ilościowo nominal 1 gr z udziałem 38%, zaś wartościowo nominal 5 zł z udziałem 41%.

Rysunek 1.2. Struktura nominalowa banknotów w obiegu (stan na koniec 2016 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP (http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa)

Rysunek 1.3. Struktura nominalowa monet w obiegu (stan na koniec 2016 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP (http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/pieniezna_i_bankowa)

Wg danych NBP publikowanych na oficjalnej stronie internetowej, w roku 2016 średnia wypłata z bankomatu wynosiła 432,94 zł, z kas banków 601,05 zł i w postaci cash back 107,36 zł. Średnia wartość transakcji bezgotówkowych zrealizowanych z użyciem kart wynosiła 65,73 zł, w tym transakcje krajowe były na średnim poziomie 63,96 zł.

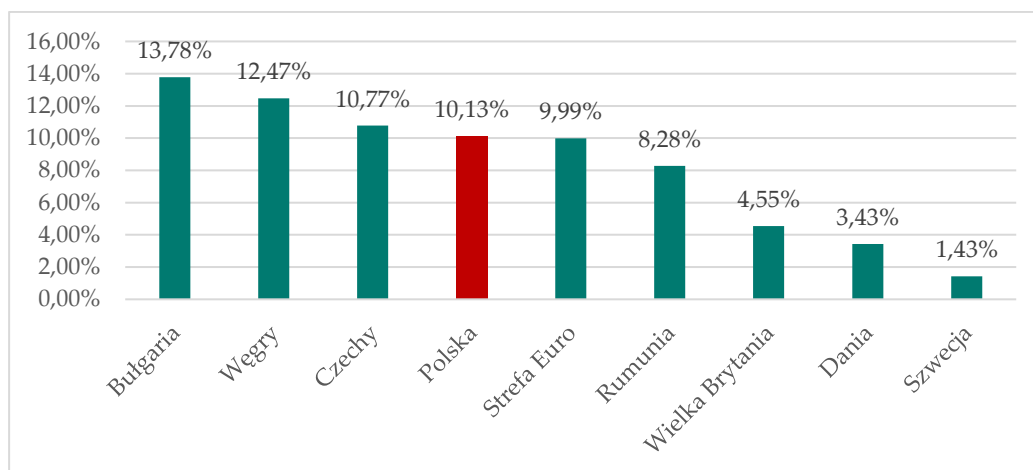
Tabela 1.2. Średnia wartość wypłat gotówkowych i transakcji bezgotówkowych kartami w 2016 r.

Wypłaty gotówkowe	W zł
Bankomaty - wypłaty	432,94
Transakcje w kraju	431,20
Transakcje poza krajem	557,71
Kasy banku - wypłaty	601,05
Transakcje w kraju	599,52
Transakcje poza krajem	950,47
Wypłaty sklepowe (cash back)	107,36
Transakcje w kraju	107,35
Transakcje poza krajem	155,15
Transakcje bezgotówkowe kartami	W zł
Urządzenia akceptujące karty płatnicze	65,73
Transakcje w kraju	63,96
Transakcje poza krajem	182,44

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP dostępnych na http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/karty_platnicze.html

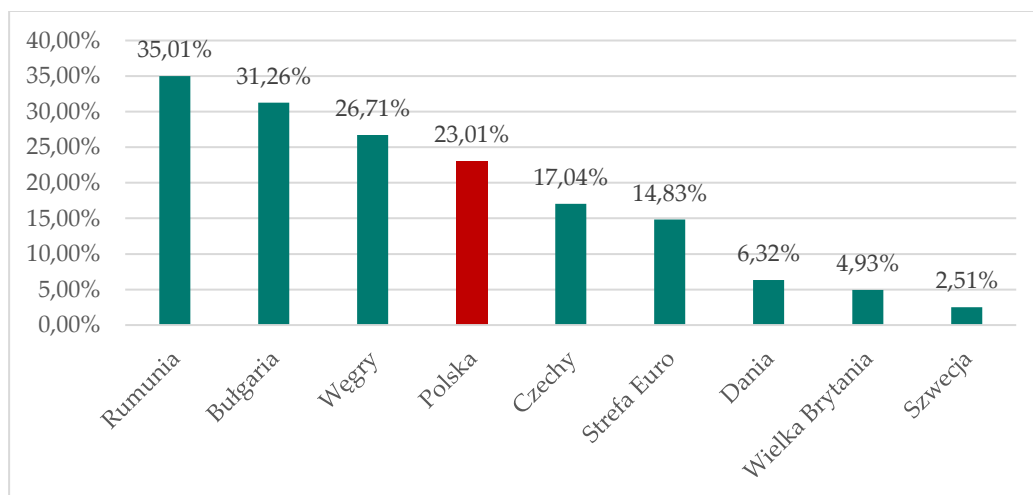
Porównując wartość obiegu gotówkowego w Polsce w relacji do PKB z wartościami tego wskaźnika w wybranych krajach europejskich należy zauważyć duże podobieństwo ze strefą euro. Natomiast z punktu widzenia udziału wartości gotówki w obiegu w agregacie M1, Polska z wartością 23% mieści się w górnej części poziomów średnich.

Rysunek 1.4. Relacja wartości gotówki w obiegu do PKB w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronach internetowych banków centralnych (obieg) i ECB Statistical Data Warehouse <http://sdw.ecb.europa.eu> (PKB).

Rysunek 1.5. Udział gotówki w agregacie M1 w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na stronach internetowych banków centralnych.

1.3. Główne wyniki badania ankietowego i dzienniczkowego

W wyniku przeprowadzonych badań stwierdzono występowanie kilku istotnych, z punktu widzenia wykorzystania gotówki faktów, których rozwinięcie znajduje się w dalszej części raportu. Stanowią one rezultat analiz statystycznych wyników badania ankietowego i dzienniczkowego oraz dodatkowo przeprowadzonych w oparciu o nie analiz z wykorzystaniem prostego modelu ekonometrycznego.

Fakt 1. Ponad połowa konsumentów realizuje więcej codziennych transakcji gotówką, choć jej wartościowy udział jest nieco mniejszy i przekracza niewiele ponad 40%. Prawie 1/3 respondentów zawsze używa gotówkę, jeśli tylko posiada ją w portfelu. Zaobserwowano zróżnicowanie intensywności używania gotówki w regionach Polski.

- Gotówka była wykorzystywana w 53,92% codziennych transakcjach co stanowi wartościowo 40,66%.
- Odsetek liczby płatności dokonywanych gotówką był największy w regionach pld i pln-zach, natomiast największy odsetek wartościowy w regionach pln i pld-zach.
- Największe płatności gotówką zanotowano w regionach: pln (63,84 zł) i pld-zach (60,99 zł). Najmniejsze w regionie pld (40,78 zł).
- Średnia tygodniowa częstotliwość płacenia gotówką wynosi 4,5 razy, 3,6 razy kartą, zaś 0,3 razy innymi instrumentami.

Fakt 2. Respondenci bardziej preferujący gotówkę w wydatkach są kobietami, nie koniecznie pochodzą z miast, są posiadaczami konta lub karty, posiadają wykształcenie wyższe, zajmują się gospodarstwem domowym, są wolnych zawodów, emerytami/rencistami lub uczniami. Do osób bardziej preferujących gotówkę należą nie tylko emeryci ale również osoby będące w wieku 18-24 i 45-54.

Analiza ekonometryczna wykazała, że

- Kobiety chętniej korzystają z gotówki niż mężczyźni. Udział gotówki w wydatkach jest u nich o 3,8 p.p. większy od udziału u mężczyzn. Różnica ta jest na granicy istotności 0,1.
- Wśród posiadaczy kont udział gotówki jest średnio o 11 p.p. mniejszy i jest statystycznie istotny.
- Wśród respondentów z wykształceniem wyższym zaobserwowano istotnie większy udział gotówki w wydatkach średnio o 10 p.p.

Fakt 3. Gotówka cieszy się dużą popularnością w transakcjach o niskich wartościach. Granica preferencji gotówki nad kartami wynosi między 20 a 40 zł i od kilku lat ulega zmniejszaniu. Stwierdzono ujemną zależność między używaniem gotówki w transakcjach a możliwością akceptacji kart płatniczych w POS.

- 80% płatności do kwoty 10 zł było realizowanych za pomocą gotówki.
- Inne niż karta instrumenty płatnicze nie stanowią istotnej konkurencji dla gotówki.

- Współczynnik korelacji między udziałem gotówki w codziennych płatnościach a możliwością płacenia kartami płatniczymi wynosi -0,7 i jest statystycznie istotny.

Fakt 4. Do głównych powodów wykorzystywania gotówki należą: (i) łatwość posługiwania się, (ii) możliwość realizacji płatności niskokwotowych, (iii) kontrola wydatków (iv) krótki czas realizacji transakcji gotówkowych (v) efekt przezornościowy.

- Najwyższe wskaźniki braku znaczenia odnotowano w przypadkach: anonimowość i unikanie rejestracji pewnych transakcji (powyżej 50%).
- Wśród motywów trzymania gotówki w domu, a nie na koncie w banku ankietowani najwyżej ocenili różne sytuacje nadzwyczajne. Ryzyko ograniczenia wypłat z bankomatów i kas banków pojawiło się na drugim miejscu w rankingu. Najniżej oceniona została inflacja.

Fakt 5. Ryzyko posługiwania się gotówką respondenci oceniają na poziomie średnim.

- Ryzyko posługiwania się gotówką ankietowani ocenili na 2,87 w skali 1-5.
- Dla prawie 30% nie ma kwoty gotówki, przy której czuliby się bezpiecznie. Największy odsetek takich osób znajduje się w regionach pld-zach, pln i pln-zach. Dla prawie 40% ankietowanych są to kwoty 50-100 zł.
- Kwota bezpieczna dla większości badanych (88%) nie uległa zmianie w ostatnim okresie.

Fakt 6. Prawie 1/5 Polaków otrzymuje wynagrodzenie co najmniej w części w gotówce z największym odsetkiem takich przypadków w regionie pln. Ok. 2/3 emerytur i rent otrzymywanych jest w podobnej postaci. Polacy otrzymujący swoje przychody na konto w większości wypłacają je w miarę potrzeby w postaci gotówki z największym odsetkiem takich osób w regionie pld-zach.

- 24,35% Polaków otrzymuje całe dochody w gotówce, przy czym w regionie pld-zach odsetek ten jest największy i wynosi 32%, zaś najmniejszy w regionach pld 19% i pln-zach 21%.
- Średnio 17,8% Polaków otrzymuje wynagrodzenie co najmniej w części w gotówce ze średnim jej udziałem 80,15%. W regionach pld i centralnym jest najmniej takich osób (poniżej 16%), zaś największy udział gotówki jest w regionie pln (ponad 90%). Wśród respondentów otrzymujących wynagrodzenie 82,2% otrzymuje je w całości w formie bezgotówkowej.
- Większy odsetek Polaków otrzymuje emeryturę co najmniej w części w gotówce (61,2%) z jej udziałem 95,1%. Regionem ponadprzeciętnym z punktu widzenia odsetek takich osób to pld-zach i wsch (co najmniej 75%), zaś z punktu widzenia udziału gotówki to region centralny (100%). Wśród respondentów otrzymujących emerytury lub renty 38,8% otrzymuje je w całości w formie bezgotówkowej.

Fakt 7. Najczęściej gotówkę wypłacamy w bankomatach zlokalizowanych w oddziałach banków i na osiedlach. Stwierdzono dwa główne powody wypłat: (i) potrzeba dokonania zakupów (ii) posiadanie w portfelu pewnego, minimalnego poziomu gotówki.

- Wypłaty regularne z bankomatów deklaruje 65,9% ankietowanych na średnim poziomie 240 zł z największym odsetkiem takich osób (ponad 69%) w regionach pld i wsch.
- Największe kwoty gotówki pobierane są w kasach banków (średnio 1151 zł) i na Poczcie (średnio 804 zł). Najmniejsze zaś w formie cash back (średnio 91 zł).
- Największe kwoty gotówki wypłacane są z bankomatu w regionach pld (267 zł) i pñ-zach (254 zł). W tych samych regionach obserwuje się również najwyższe kwoty wypłacane w kasach banków, odpowiednio 1 656 zł i 1 199 zł oraz dodatkowo w regionie pld-zach (1 230 zł).
- Najczęściej wskazywanym dniem wypłaty jest piątek, zaś tygodniem – ostatni w miesiącu.
- Najczęstszym powodem wypłacania gotówki w bankomacie i w kasie banku jest potrzeba dokonania zakupów. Na drugim miejscu jest powód związany z minimalną ilością gotówki w portfelu, wskazywaną w większości na poziomie 50 zł. Kwota ta rośnie wraz z przesuwaniem się z północy na południe Polski.

Fakt 8. Skład portfela nie odzwierciedla struktury nominalowej obiegu wskazując na istnienie tezauryzacji dla banknotów wysokich nominalów i gubienia monet o nominalach najniższych. Skład portfela jest bardziej zbliżony to struktury nominalowej wynikającej z efektywnego dokonywania płatności gotówką.

- W portfelu posiadamy średnio 17,3 szt. monet o wartości 10,2 zł i 3,4 szt. banknotów o wartości 154 zł.
- Najczęściej zaobserwowano 13 szt. monet o wartości 7 zł i 3 szt. banknotów o wartości 50 zł. Rekordziści posiadali 82 szt. monet i 18 szt. banknotów.
- Empiryczny rozkład liczby monet w portfelu wykazuje, że ankietowani korzystają z dwóch reguł wyboru monet: wydawanie jak najmniejszej ich liczby i tzw. opróżnianie portfela.
- Istotne zróżnicowanie między regionami zaobserwowano tylko w przypadku wartości banknotów. Największą wartość zaobserwowano w regionie pld-zach (prawie 159 zł).

Fakt 9. Dla ponad połowy respondentów oprocentowanie lokat powyżej 4% mogłoby skłonić do ograniczenia trzymania gotówki w domu.

- 54,4% respondentów wskazało oprocentowanie lokat na poziomie powyżej 4%, które mogłoby ograniczyć ilość trzymanej w domu gotówki.

Fakt 10. W dwóch obszarach Polski występują skrajne postawy wobec gotówki. Pierwszy z nich obejmuje regiony pld i centralny z postawą mieszkańców do gotówki powodującą jej istotnie większy udział w rocznych, deklarowanych wydatkach. Do drugiego obszaru należy region pñ-zach.

- W regionach pld i centralny postawa mieszkańców do gotówki powoduje jej istotnie większy udział w rocznych, deklarowanych wydatkach odpowiednio o +5 p.p. i +3,7 p.p w stosunku do poziomu średniego. W regionie pñ-zach postawa mieszkańców wobec gotówki wywołuje jej

istotnie mniejszy udział w rocznych, deklarowanych wydatkach o -7,8 p.p. w stosunku do poziomu średniego.

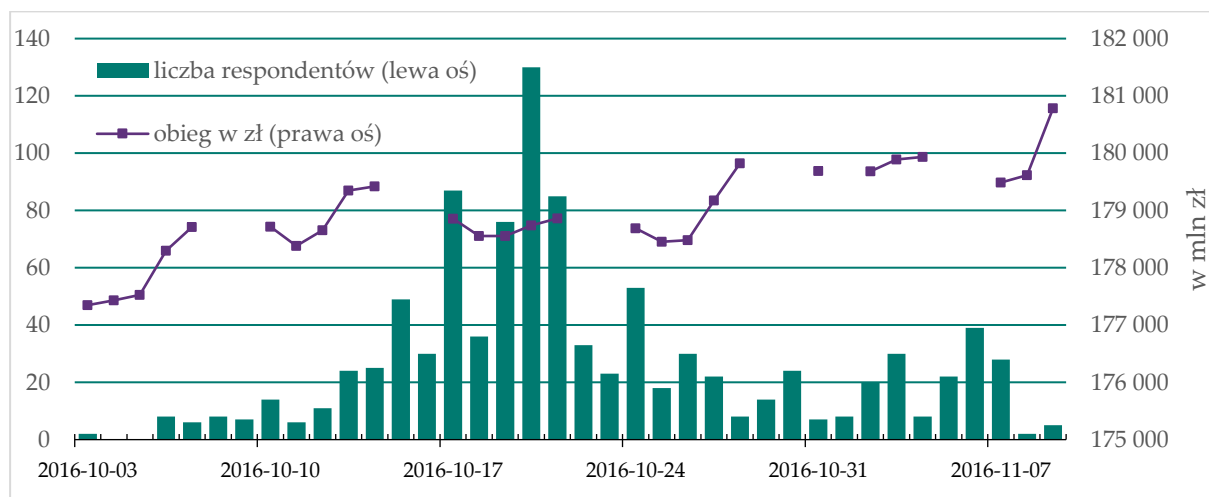
- Różne postawy wobec gotówki w regionach istotnie wpływają na zróżnicowanie udziału gotówki w rocznych, deklarowanych wydatkach. Postawy te są związane z różnym postrzeganiem funkcji kontrolnych, jakie może pełnić gotówka, jej funkcji przezornościowej, aspekt bezpieczeństwa jej używania oraz dodatkowo wrażenie krótszego czasu dokonywania płatności z jej użyciem.

2. Metodologia badania ankietowego i dzienniczkowego oraz struktura próby

2.1. Metodologia badania

Badanie zostało przeprowadzone w okresie 21.09.2016 – 28.11.2016 na grupie reprezentatywnej 1000 gospodarstw domowych w Polsce w ramach zadania *Badanie czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w poszczególnych regionach Polski*. Obejmowało ono badanie ankietowe zrealizowane metodą CAPI i siedmiodniowe badanie dzienniczkowe. Najwięcej wywiadów a tym samym i przekazania dzienników do wypełnienia nastąpiło w połowie października (47%), czyli w okresie ze średnim poziomem obiegu (Rysunek 2.1). Badanie ankietowe zostało przeprowadzone tylko wśród tych osób, które zadeklarowały uczestnictwo w następującym po nim badaniu dzienniczkowym. Dobór próby miał charakter reprezentatywny z punktu widzenia płci, wieku oraz miejsca zamieszkania pod względem województw jak i wielkości miejscowości. Struktura próby z punktu widzenia dochodów i wykształcenia jest zbliżona do struktury populacji. Błąd oszacowania wyniósł 3%.

Rysunek 2.1. Liczba wywiadów i przekazania dzienników w trakcie badań na tle wartości obiegu

Źródło: opracowanie własne.

Ankiety obejmowały swoim zakresem następujące zagadnienia związane z używaniem gotówki:

- Sposoby pozyskiwania gotówki;
- Wykorzystanie gotówki;

- Strukturę nominalową;
- Wartość portfela;
- Dostęp do gotówki;
- Trudności w posługiwaniu się gotówką.

Dzienniczki stanowiły tygodniową obserwację następujących stanów i czynności:

- Codzienny skład portfela z wyróżnieniem poszczególnych nominalów banknotów i monet;
- Zestaw codziennych transakcji zakupowych wraz ze sposobem i miejscem ich realizacji;
- Zestaw codziennych wypłat gotówkowych i miejsc ich dokonywania.

Dodatkowo, do dzienników dołączono pytanie o wielkość wybranych wydatków³ rocznych/miesięcznych/tygodniowych wraz z prośbą o podanie sposobów ich realizacji (częstotliwość oraz rodzaj używanych instrumentów płatniczych). Miało to na celu udostępnienie respondentom tygodniowego czasu na wypełnienie obszernej tabeli wymagającej zastanowienia się, ile i jak realizują swoje wydatki w 12 kategoriach, poczynając od wydatków konsumpcyjnych, a kończąc na tzw. płatnościach masowych obejmujących opłaty za prąd, gaz, wodę, telefon i inne media.

2.2. Struktura próby

Niniejszy podrozdział przedstawia strukturę próby z punktu widzenia wybranych cech społeczno-ekonomicznych respondentów.

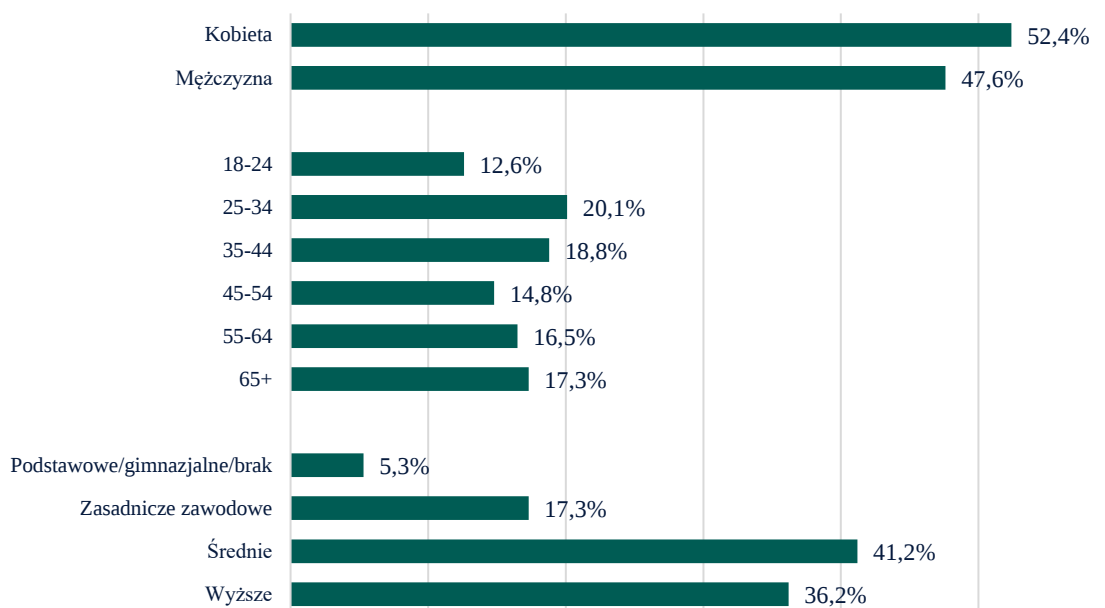
Wiek, płeć, wykształcenie

Ponad połowę badanych stanowiły kobiety (52,4%). Najmłodsi badani w momencie badania mieli 18 lat, a najstarsi przekroczyli 65 rok życia. W wieku do 34 lat było łącznie 32,7%, w wieku średnim/produkcyjnym (do 64 lat) było 50,1%, a w wieku powyżej 65 było łącznie 17,3% respondentów.

Najliczniejsza grupa badanych posiada wykształcenie średnie (41,2%). Wykształcenie gimnazjalne/podstawowe lub brak ma 5,3%, zasadnicze zawodowe 17,3%, a wyższe 36,2%.

³ Dalej nazywanych wydatkami dekladowanymi.

Rysunek 2.2. Charakterystyka respondentów ze względu na płeć, wiek i wykształcenie

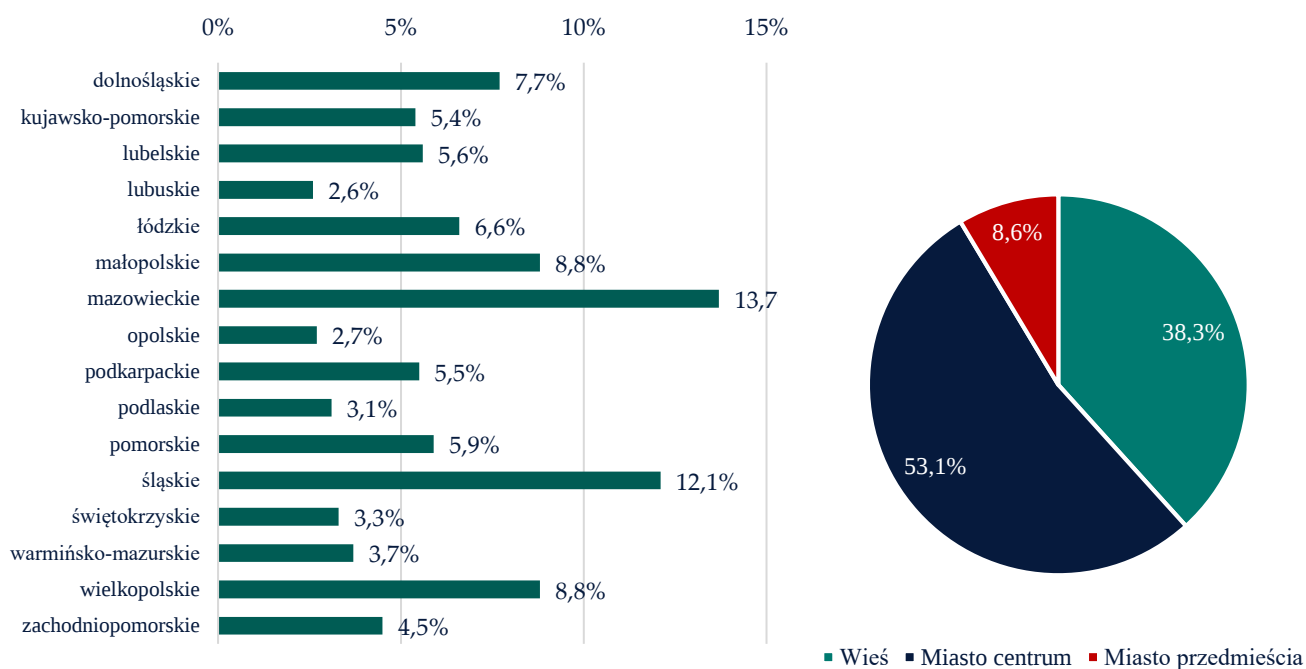

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Miejsce zamieszkania

Najliczniejsza grupa badanych reprezentowała województwa o największej liczbie mieszkańców. Województwo mazowieckie reprezentowało 13,7% respondentów, śląskie 12,1%, wielkopolskie i małopolskie (odpowiednio po 8,8%), a dolnośląskie 7,7%. Najmniej respondentów pochodziło z województw o najmniejszej liczbie mieszkańców, w tym 2,7% z opolskiego i 2,6% z lubuskiego. Na wsi zamieszkuje 38,3% respondentów, w centrach miast 53,1%, a na ich przedmieściach 8,6%.

Rysunek 2.3. Miejsce zamieszkania respondentów

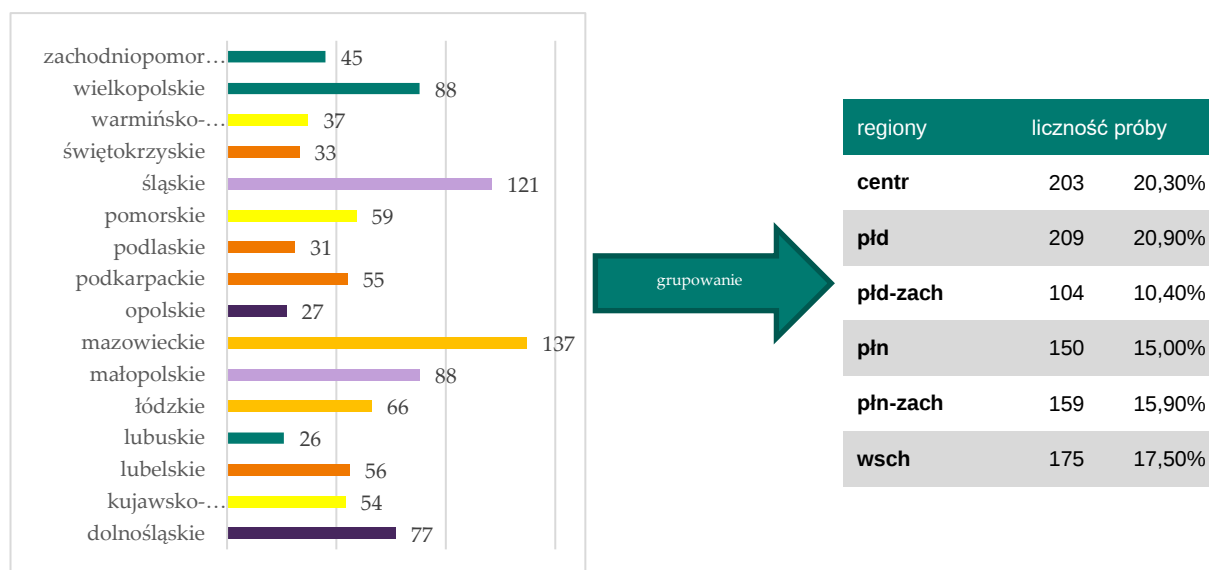

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Ze względu na małe liczebności próby w poszczególnych województwach, a tym samym na poważne ryzyko występowania dużych błędów statystycznych, zdecydowano się aspekt geograficzny badania przedstawić dla regionów z poziomu pierwszego nomenklatury jednostek terytorialnych do celów statystycznych wykorzystywanych przez GUS (NTS 1) powstałego poprzez następujące grupowanie województw:

- Region centralny: mazowieckie i łódzkie;
- Region południowy: śląskie i małopolskie;
- Region południowo-zachodni: dolnośląskie i opolskie;
- Region północny: pomorskie, warmińsko-mazurskie i kujawsko-pomorskie;
- Region północno-zachodni: wielkopolskie, lubuskie i zachodnio-pomorskie;
- Region wschodni: świętokrzyskie, podlaskie, podkarpackie i lubelskie.

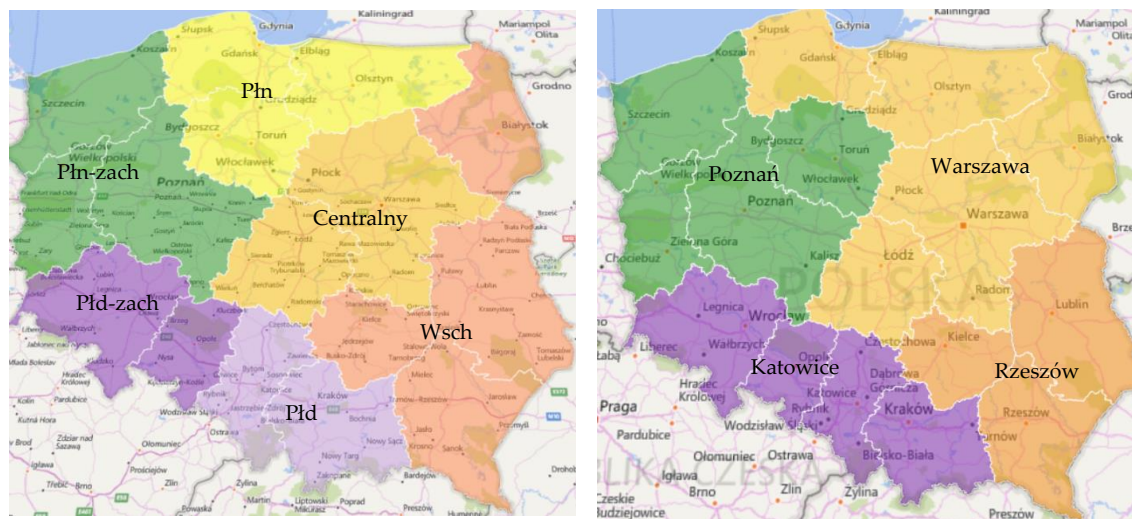
Tabela 2.1 Liczność próby w poszczególnych regionach i województwach Polski (odpowiednio wg NTS 1 i NTS 2)

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Podział Polski na regiony wg nomenklatury NTS 1 pozwala na powiązanie z podziałem Polski na rejony zasilania w obiegowe znaki pieniężne realizowane przez oddziały NBP.

Rysunek 2.4. Podział Polski na regiony wg NTS 1 i rejony zasilania w znaki pieniężne

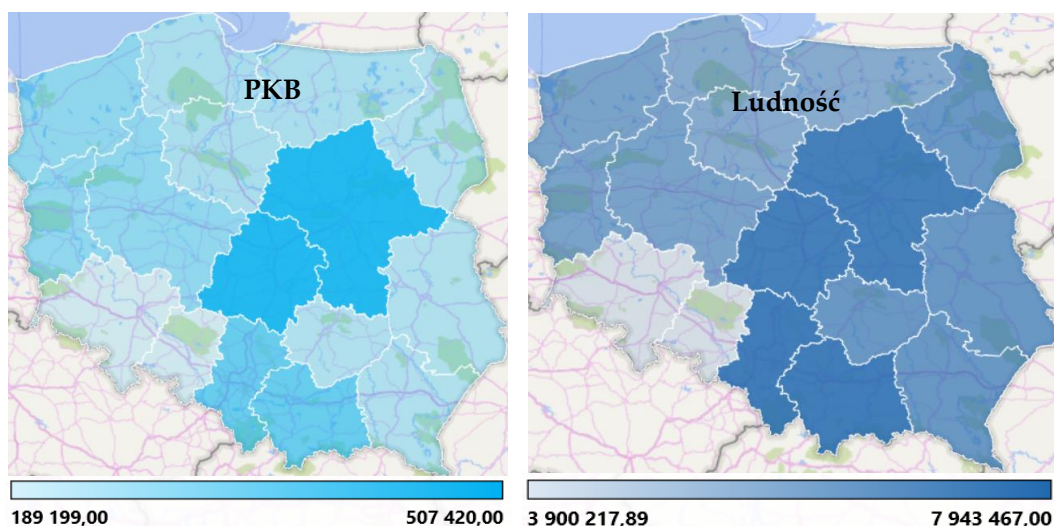

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP i klasyfikacji wg GUS.

Ze względu na istotne znaczenie PKB i liczbę ludności, z punktu widzenia wielkości zapotrzebowania na gotówkę, okazuje się, że największym obiegiem charakteryzują się regiony: centralny i południowy. Regiony z najmniejszym obiegiem to południowo-zachodni, wschodni i północny.

Tabela 2.2 PKB (wg cen bieżących w mln zł) i ludność regionów w 2015 roku

regiony wg NTS1	pkb	ludność	pkb%	ludność%
centr	507 420	7 842 717	28,22%	20,40%
płd	364 993	7 943 467	20,30%	20,67%
płd-zach	189 199	3 900 218	10,52%	10,15%
płn	230 878	5 833 595	12,84%	15,18%
płn-zach	284 552	6 203 880	15,82%	16,14%
wsch	221 259	6 713 362	12,30%	17,47%

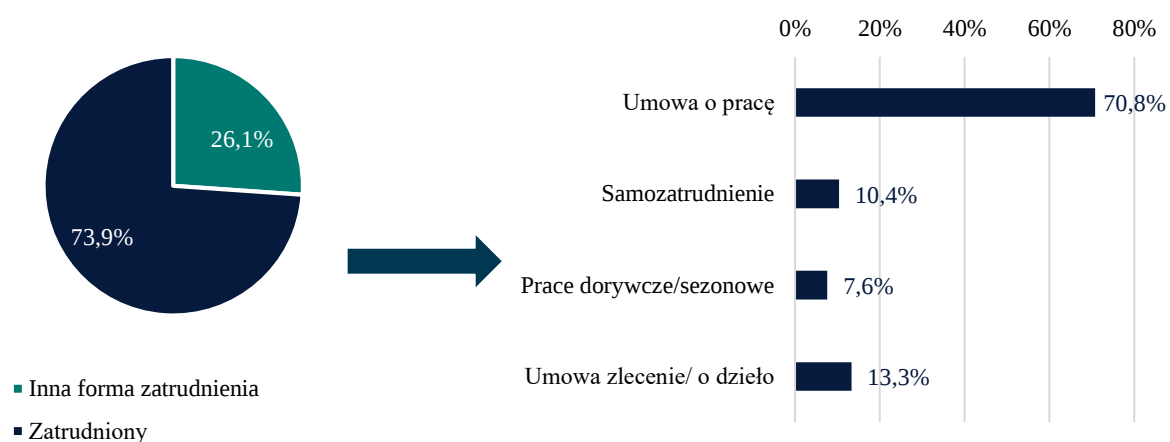
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zatrudnienie

W badanej grupie 73,9% respondentów posiada zatrudnienie, 16,6% to emeryci bądź renciści (z czego 8% nie ma dodatkowej pracy), 7,5% ma status ucznia albo studenta, 6,4% prowadzi gospodarstwo domowe, 1,4% to rolnicy, a 3,6% to osoby bezrobotne.

W podgrupie zatrudnionych 70,8% pracuje na podstawie umowy o pracę, 10,4% prowadzi własne firmy, 7,6% wykonuje prace dorywcze/sezonowe, a 13,3% pracuje na umowy zlecenia lub umowy o dzieło.

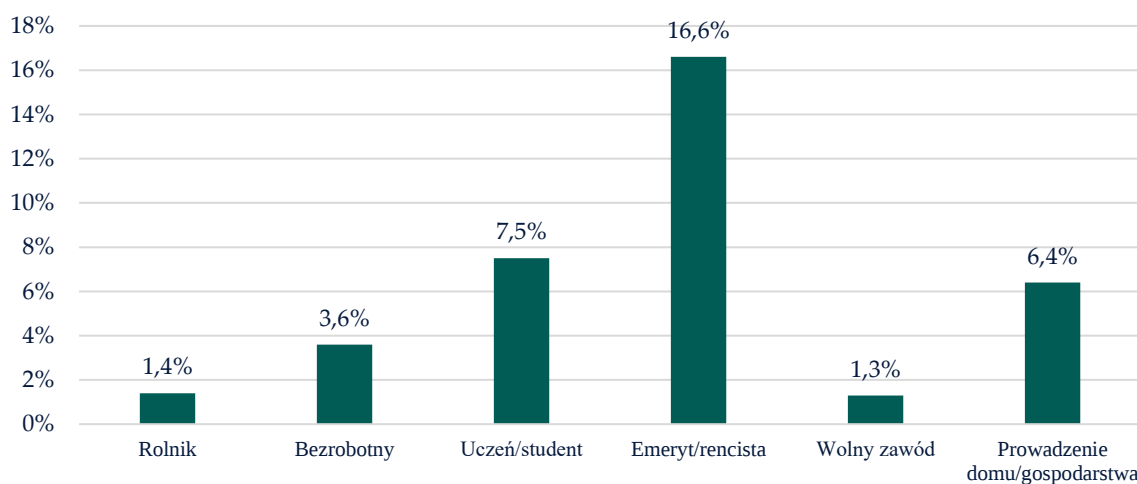
Rysunek 2.5. Forma zatrudnienia

Procenty na prawym wykresie nie sumują się do 100, ponieważ respondenci łączą jednocześnie różne formy zatrudnienia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 (lewy wykres) i N=739 (prawy wykres) danych.

Rysunek 2.6. Pozostałe formy zatrudnienia

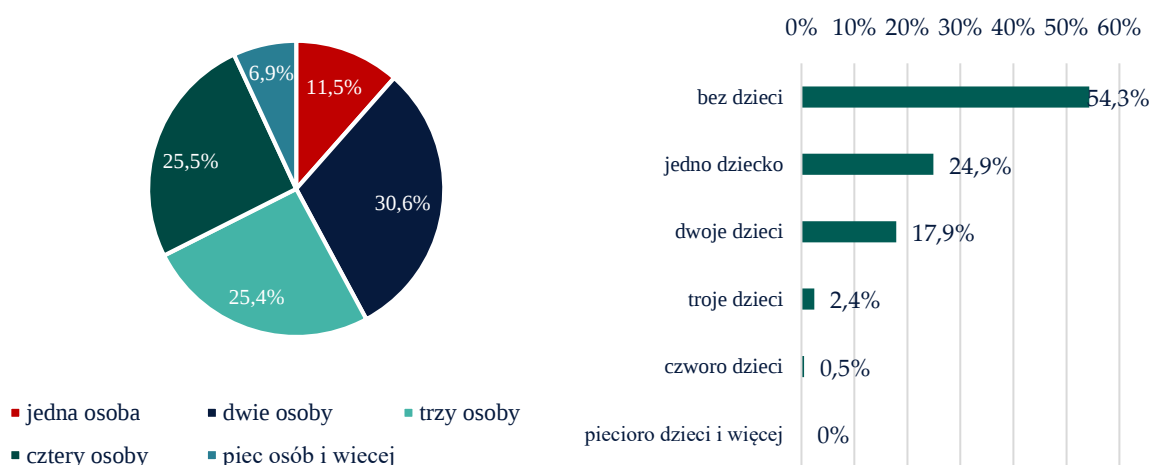
Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Charakterystyka gospodarstw domowych

Co dziesiąte gospodarstwo domowe reprezentowane przez respondentów to gospodarstwo jednoosobowe (11,5%). Dwie osoby zamieszkują w 30,6% gospodarstw, trzy osoby w 25,4%, cztery osoby w 25,5%, a 5 lub więcej osób w 6,9% gospodarstw domowych.

W prawie 1/2 gospodarstw domowych reprezentowanych przez respondentów są dzieci (45,7%). Jedno dziecko występuje w co czwartym gospodarstwie domowym (24,9%), dwoje dzieci w 17,9% gospodarstw, troje w 2,4%, a czworo w 0,5% gospodarstw.

Rysunek 2.7. Osoby w gospodarstwie domowym, w tym dzieci

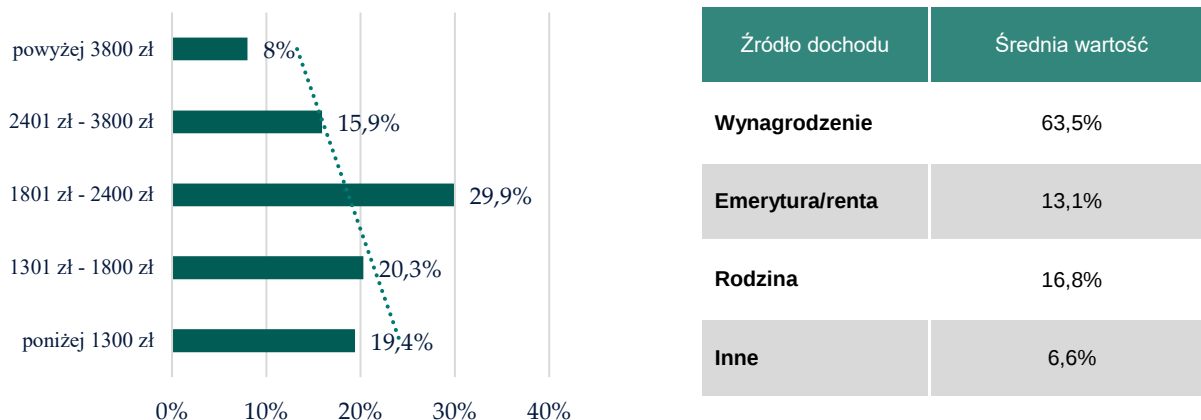

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Dochód

Średni dochód do dyspozycji respondenta w badanej grupie mieści się najczęściej w przedziale od 1801 do 2400 zł. Dochody takie osiąga 29,9% badanych. Poniżej tych dochodów jest 39,7%, a powyżej 23,9%. Dochody skrajnie niskie (poniżej 1300 zł osiąga 19,4% respondentów), a dochody skrajnie wysokie (powyżej 3800 zł ma 8% badanych). Głównym źródłem dochodów w badanej grupie są wynagrodzenia (63,5%). Ponad 13,1% badanych utrzymuje się z renty albo emerytury, 16,8% jest na utrzymaniu rodziny, a inne źródła wskazało 6,6%.

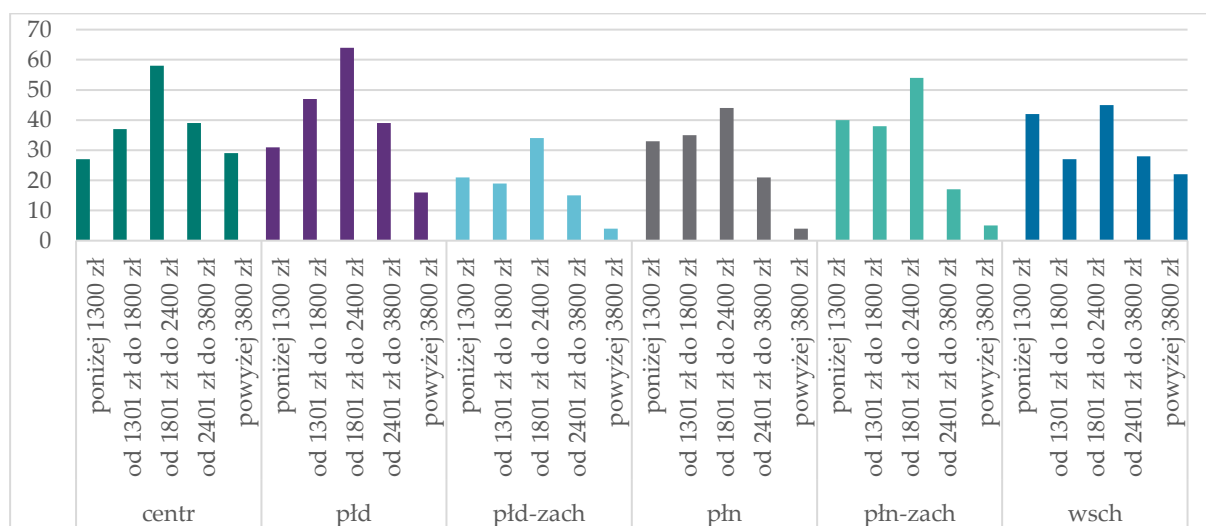
Rysunek 2.8. Średni miesięczny dochód do dyspozycji respondenta i średni udział poszczególnych źródeł dochodów w całkowitych dochodach do dyspozycji respondenta

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=935 (wykres) i N=1000 (tabela) danych.

Najwięcej respondentów należących do dwóch najbogatszych grup występuje w regionie centralnym (33,50%), zaś najmniej w północno-zachodnim (13,84%). Region południowy, z drugim co do wielkości PKB, charakteryzuje się trzecim co do wielkości odsetkiem tak zarabiających osób (26,32%). Region wschodni znajdujący się na przedostatnim miejscu względem PKB posiada drugi co do wielkości udział Polaków zarabiających powyżej 2 400 zł (28,57%).

Rysunek 2.9. Liczność poszczególnych grup dochodowych w regionach

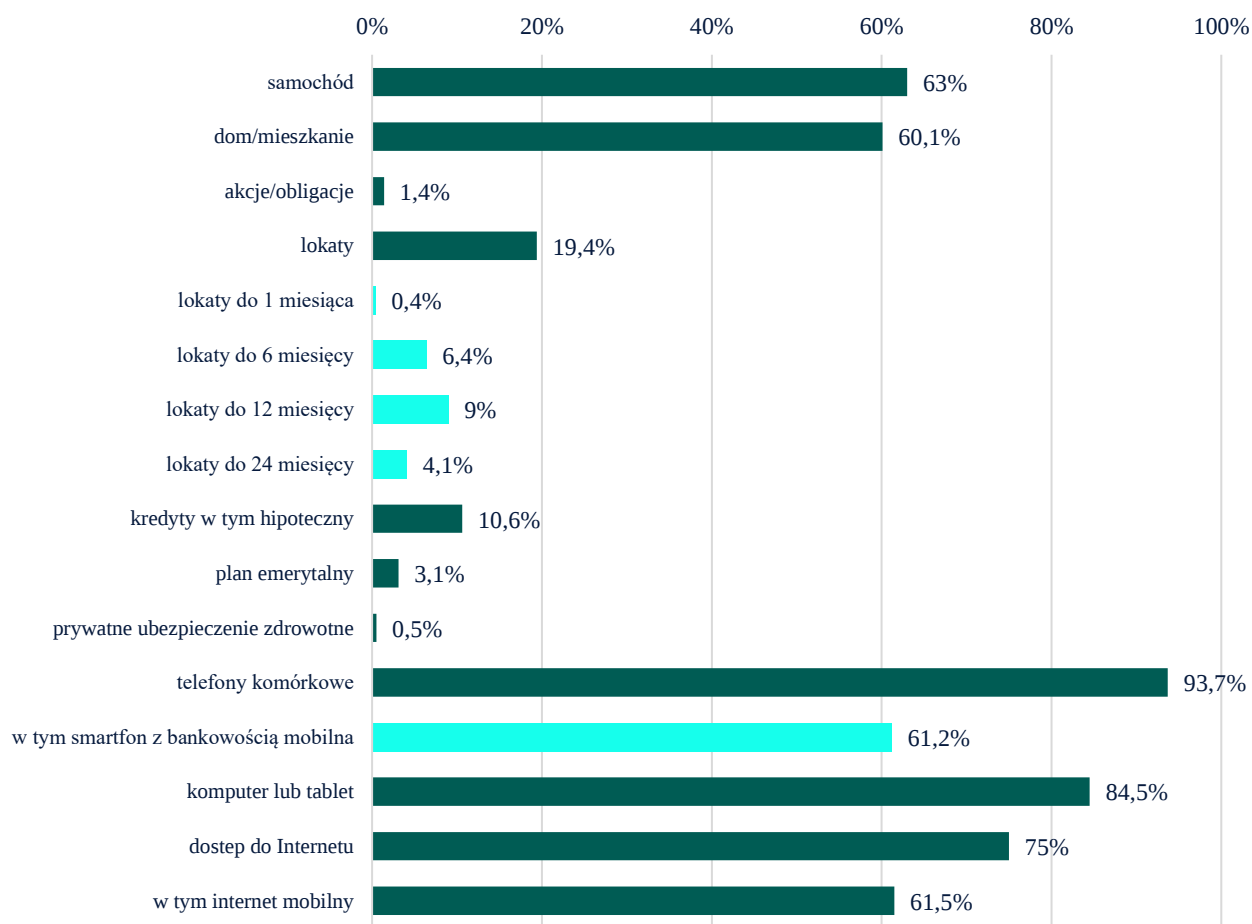

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=935 danych.

Stan posiadania

W badanej grupie 93,7% posiada telefony komórkowe, 84,5% ma komputer lub tablet, 75% posiada dostęp do Internetu (w tym 61,5% korzysta z Internetu mobilnego, a 61,2% ma smartfon z bankowością mobilną). Ponadto, samochód posiada 63% badanych, własny dom lub mieszkanie 60,1%, a lokaty 19,4%. Plan emerytalny posiada 3,1%, prywatne ubezpieczenie zdrowotne ma 0,5%, a 10,6% respondentów spłaca kredyt.

Rysunek 2.10. Stan posiadania

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

2.3. Ubankowanie ludności

W niniejszym podrozdziale przedstawiono stan ubankowania Polaków rozumianego jako posiadanie kont w banku i kart płatniczych.

Konta w banku i karty płatnicze

Grupa osób w ogóle nieubankowanych (brak konta w dowolnym banku i w SKOK)⁴ stanowi ok. 11,6% dorosłej części społeczeństwa polskiego.

Konta w bankach tradycyjnych posiada 80,7% respondentów, w bankach spółdzielczych ma je 8,5%, a w SKOK 0,9%. Z bankowości elektronicznej korzysta 91,9% klientów banków tradycyjnych, 57,7% klientów banków spółdzielczych i 22,2% klientów SKOK-u. Prawie 1/3 klientów banków tradycyjnych posiada więcej niż jedno konto bankowe, w przypadku banków spółdzielczych jest to 2,4%, zaś w przypadku SKOK-u wszyscy badani mają wyłącznie jedno konto.

Tabela 2.3. Liczba kont w bankach

Rodzaj banku	Liczba kont			W tym z dostępem przez Internet		
	0	1	2 i więcej	0	1	2 i więcej
Bank tradycyjny	19,3%	51,9%	28,8%	8,2%	59,9%	32%
Bank spółdzielczy	91,5%	8,3%	0,2%	42,4%	55,3%	2,4%
SKOK	99,1%	0,9%	0%	77,8%	22,2%	0%

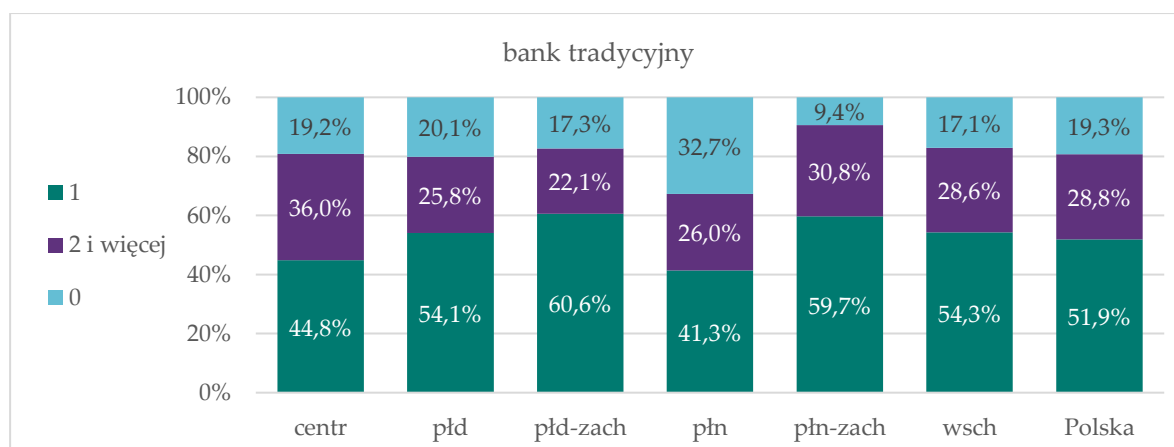
Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Najwięcej ankietowanych, będących właścicielami kont w banku tradycyjnym, pochodzi z regionu pñ-zach (90,5%), zaś najmniej z regionu pñ (67,3%), przy średnim poziomie w kraju 80,7%.

Z regionu pñ pochodzi największa liczba ankietowanych z kontem w banku spółdzielczym (14,7%), zaś najmniejsza z regionu pñ-zach i wsch (5,7%), przy średnim w kraju 8,50%. Region pñ charakteryzuje się największą liczbą ankietowanych z co najmniej jednym kontem w SKOK (2%). W regionie pñd-zach nie zarejestrowano ankietowanego z takim kontem, przy średnim w kraju 0,9%.

⁴ Wg Maison (2017) poziom 0 (tzw. niezagospodarowany potencjał) we wskaźniku „lejkowym”.

Rysunek 2.11 Stan posiadania kont w bankach tradycyjnych w regionach

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Tabela 2.4. Stan posiadania kont w bankach spółdzielczych i SKOK

liczba kont	0		1		2 i więcej	
	spółdzielcze	SKOK	spółdzielcze	SKOK	spółdzielcze	SKOK
centr	91,6%	99,5%	8,4%	0,5%	0,0%	0,0%
płd	91,9%	99,0%	8,1%	1,0%	0,0%	0,0%
płd-zach	90,4%	100,0%	8,7%	0,0%	1,0%	0,0%
płn	85,3%	98,0%	14,0%	2,0%	0,7%	0,0%
płn-zach	94,3%	99,4%	5,7%	0,6%	0,0%	0,0%
wsch	94,3%	98,9%	5,7%	1,1%	0,0%	0,0%
Polska	91,5%	99,1%	8,3%	0,9%	0,2%	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Karty debetowe posiada łącznie 58,9%, zaś karty kredytowe 33,6% respondentów. Natomiast wśród posiadaczy kont w liczbie N=884, 83,6% respondentów posiada kartę debetową lub kredytową, w tym 65,5% debetowe i 37,3% kredytowe. Rozbieżność między badaniami może wynikać z problemów, jakie niektórzy Polacy mają przy rozróżnieniu poszczególnych rodzajów kart bankowych. Kolejny powód zaobserwowanej różnicy może się wiązać z tym, że część respondentów używa kart innych członków rodziny nie mając swoich. Potwierdzają to dane z badania dziennikowego, które wykazały, że 812 respondentów w ciągu tygodniowego badania dokonało co najmniej raz płatność kartą płatniczą, co stanowi 91,86% respondentów posiadających konto w banku lub SKOK.

W przypadku kart kredytowych, 29,3% badanych posiada opcję zbliżeniową. Analogicznie, w przypadku kart debetowych opcję taką posiada 51,1% badanych. Więcej niż jedną kartę kredytową posiada 9,2% badanych, a w przypadku kart debetowych odsetek ten wynosi 12,7%.

Tabela 2.5. Liczba kart

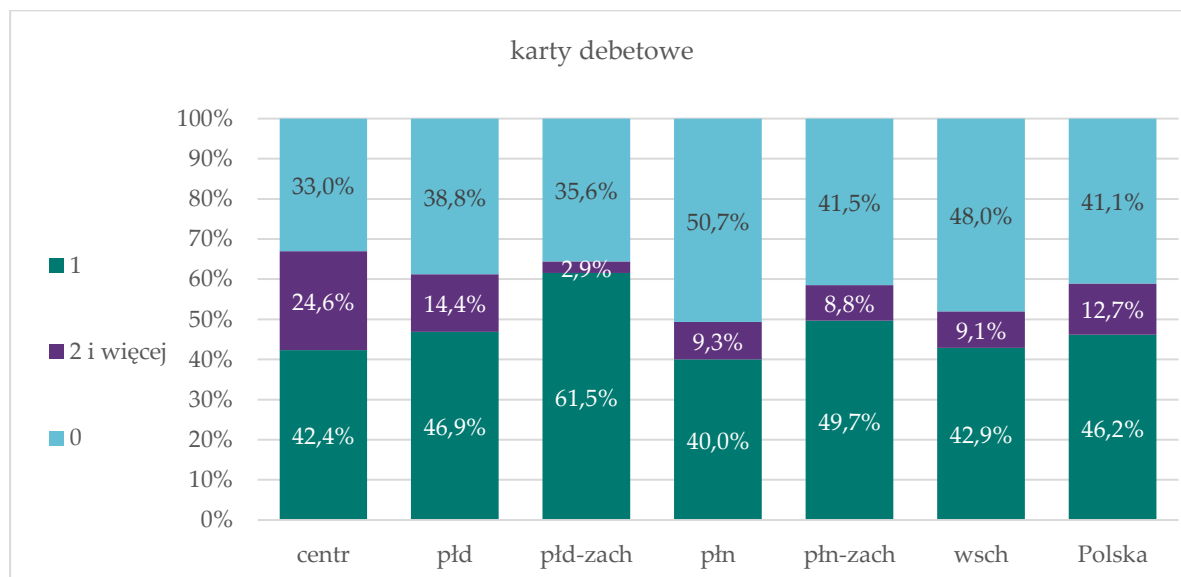
Rodzaj banku	Liczba kart			W tym z opcją zbliżeniową		
	0	1	2 i więcej	0	1	2 i więcej
Karty kredytowe	66,4%	24,4%	9,2%	70,7%	23,1%	6,2%
Karty debetowe	41,1%	46,2%	12,7%	48,9%	40,8%	10,3%

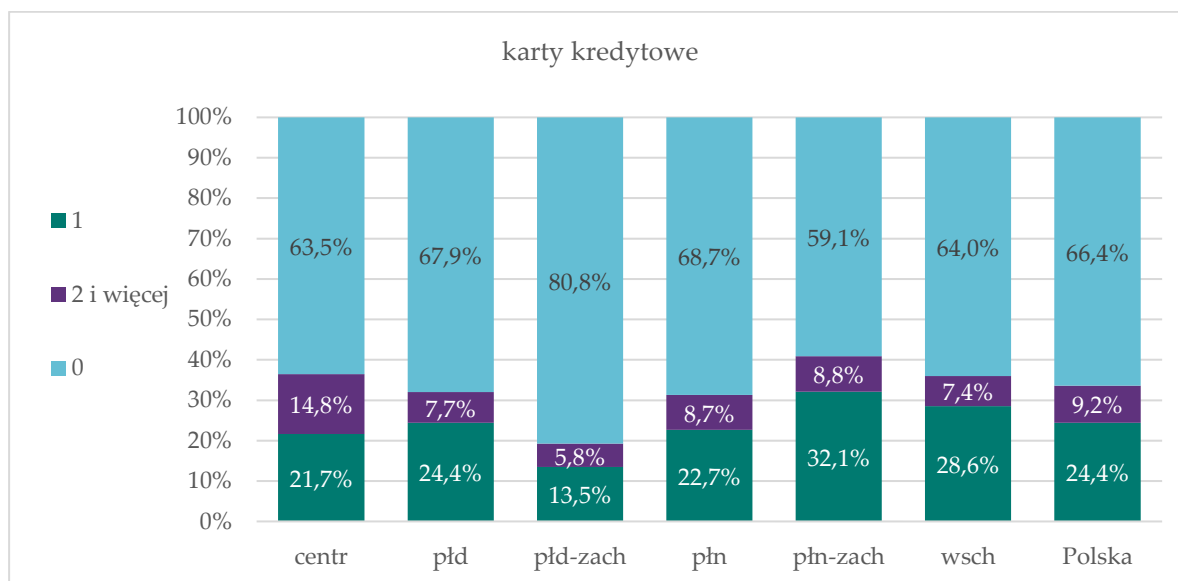
Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych (dla liczby kart).

Najwięcej ankietowanych z co najmniej jedną kartą debetową pochodzi z regionu centralnego (67%), zaś najmniej z płn (49,33%), przy średnim udziale w Polsce na poziomie 58,9%.

Najwięcej ankietowanych z co najmniej jedną kartą kredytową pochodzi z regionu płn-zach (40,88%), zaś najmniej z pld-zach (19,23%), przy średnim udziale w Polsce na poziomie 33,6%.

Rysunek 2.12 Udział ankietowanych z kartami debetowymi i kredytowymi w regionach w relacji do wszystkich respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

3. Wyniki badania ankietowego

W niniejszym rozdziale przedstawiono najważniejsze wyniki analiz odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie.

3.1. Sposoby pozyskiwania gotówki

Pytanie: Ile razy w miesiącu zazwyczaj wypłacasz gotówkę?

Badani respondenci pobierają gotówkę przede wszystkim z bankomatów. Robi to regularnie 65,9%. W kasie banku regularnie wypłaca 12,6% respondentów, na poczcie 4,6%, a w sklepie lub na stacji benzynowej (w formie tzw. Cash Back) robi to 3,5%. Z bankomatu respondenci nieregularnie pobierają gotówkę średnio 4,4 razy w roku, w kasie banku 2,4 razy, na poczcie 1,3 razy, a w sklepie lub na stacji benzynowej 3,3 razy. Najmniej osób wskazało pocztę i sklep/stację benzynową jako miejsce nieregularnych wypłat (odpowiednio 17 i 22).

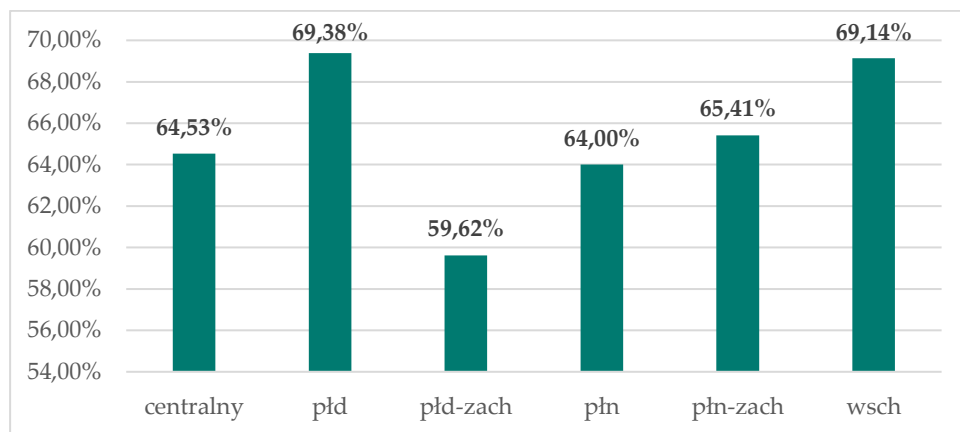
Tabela 3.1. Ile razy w miesiącu zazwyczaj wypłacasz gotówkę?

Miejsce wypłaty	Wypłaty regularne (N=1000)						Wypłaty nieregularne	
	0	1	2	3	4	5 lub więcej	Średnia w roku	N
Z bankomatu	34,1%	9,6%	13,3%	13,2%	7,8%	22%	4,4	83
W kasie banku	87,4%	7,6%	2,2%	1%	0,8%	1%	2,4	98
Na poczcie	95,4%	4,2%	0,2%	0%	0%	0,2%	1,3	17
W sklepie/na stacji benzynowej	96,5%	1,6%	1%	0,5%	0,2%	0,2%	3,3	22

Źródło: opracowanie własne na podstawie N danych.

Biorąc pod uwagę bankomat, jako najczęstsze miejsce pozyskiwania gotówki, osób pobierających regularnie w miesiącu w taki sposób gotówkę najwięcej jest w regionach pld i wsch (ponad 69%), zaś najmniej w regionie pld-zach (59,62%).

Rysunek 3.1 Udział osób, które zaznaczyły opcję regularnych wypłat gotówki z bankomatów w poszczególnych regionach

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych (wg regionów: N_{centr}=203, N_{pld}=209, N_{pld-zach}=104, N_{pln}=150, N_{pln-zach}=159, N_{wsch}=175).

Pytanie: Ile gotówki zazwyczaj pobierasz?

Średnio, największe sumy respondenci pobierają w kasach banków (1151zł). Na drugim miejscu jest poczta ze średnią wartością na poziomie 804zł. Kolejnym miejscem co do wielkości wypłacanej gotówki stanowią bankomaty z wartością prawie 240zł. Warto zauważyć, że średnie wypłaty z bankomatów deklarowane w ankiecie i potwierdzone w badaniach dzienniczkowych (odpowiednio 239,73zł i 245,41zł) są znacznie niższe od średnich wypłat wynikających z danych NBP (432,94zł). Może to być efektem (i) niechęci do przyznawania się do tak wysokich wypłat, (ii) nie zapamiętywania wysokich wypłat z bankomatów, (iii) nie objęcia badaniem dzienniczkowym okresów dużego wykorzystywania gotówki (np. okres wakacyjny i świąt Bożego Narodzenia).

Tabela 3.2. Ile gotówki zazwyczaj pobierasz? (wśród osób z niezerowymi wypłatami)

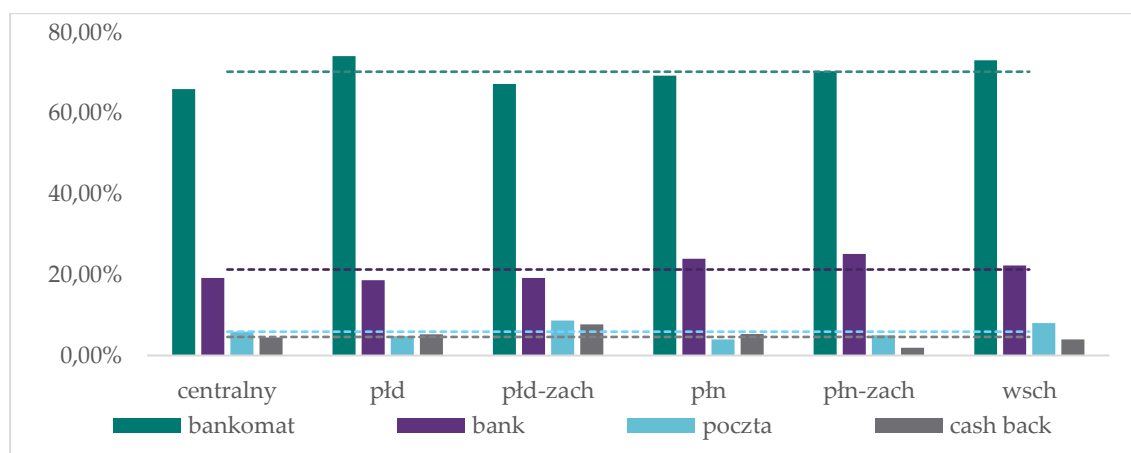
Miejsce wypłaty	Średnia (PLN)	Mediana (PLN)	Dominanta (PLN)	N
Z bankomatu	239,73	200	100	703
W kasie banku	1151,03	500	1000	213
Na poczcie	804,01	632	600	59
W sklepie/na stacji benzynowej	91,20	100	100	46

Źródło: opracowanie własne na podstawie N danych.

Udział osób pobierających gotówkę waha się w regionach pomiędzy:

- 66% a 74% dla bankomatów (w reg. pld i wsch powyżej średniej wynoszącej 70,3%)
- 2% a 8% dla cash back (w reg. pln, pln-zach i wsch powyżej średniej wynoszącej 4,6%)
- 19% a 25% dla kas banków (w reg. pln, pln-zach i wsch powyżej średniej wynoszącej 21,3%)
- 4% a 9% dla poczty (w reg. pld-zach i wsch powyżej średniej wynoszącej 5,9%).

Rysunek 3.2 Procentowy udział osób, które zaznaczyły pobieranie gotówki wraz z poziomem średnim dla Polski

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Najwyższy, średni poziom wypłat zaobserwowano:

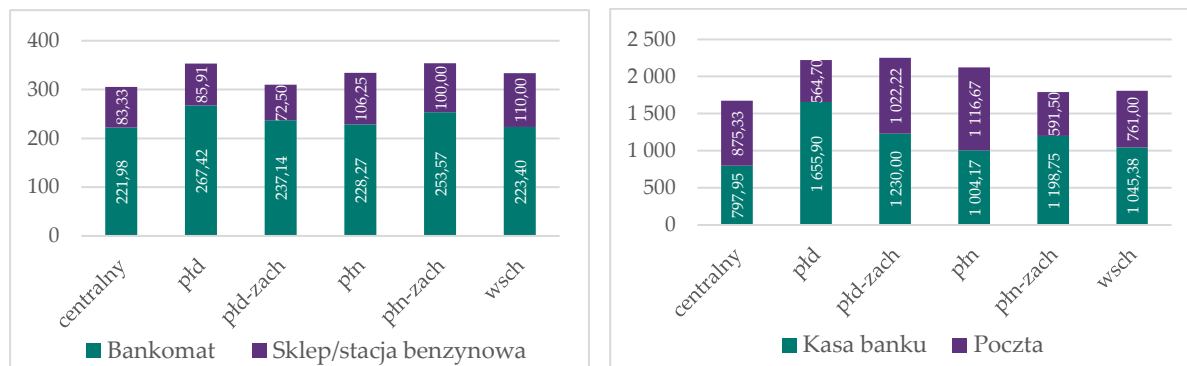
- w przypadku bankomatów w regionie pld (267,42 zł) i pln-zach (253,57 zł)
- w przypadku cash back w regionie wsch (110 zł) i pln (106,25 zł)
- w przypadku kas banków w regionie pld (1 655,90 zł)
- w przypadku poczty w regionie pln (1 116,67 zł) i pld-zach (1 022,22 zł).

Najniższe, średnie poziomy wypłat zaobserwowano odpowiednio:

- w regionie centralnym (221,98 zł) i wsch (223,40 zł)
- w regionie pld-zach (72,50 zł)
- w regionie centralnym (797,95 zł)
- w regionie pld (564,79 zł) i pln-zach (591,50 zł).

Dane wskazują, że między średnią wielkością wypłat z bankomatów i kas banków w różnych regionach istnieje silna korelacja dodatnia (0,91). Natomiast ma miejsce średnia korelacja ujemna między średnimi wypłatami na poczcie i z bankomatu (-0,69).

**Rysunek 3.3 Średni poziom wypłat z rozróżnieniem miejsca w przypadku osób, które deklaro-
wały wypłaty**

Źródło: opracowanie własne na podstawie N danych (N=703 dla bankomatów, N=213 dla kas banku, N=59 dla poczty i N=46 dla sklepu/stacji benzynowej).

Pytanie: W jakich sytuacjach decydujesz się wypłacać gotówkę w bankomacie lub kasie banku?

Większość badanych wypłaca gotówkę w bankomacie lub w kasie banku przede wszystkim, gdy zaistnieje potrzeba dokonania zakupów. Drugą stosowaną regułą jest wypłacanie, gdy w portfelu znajduje się minimalna ilość gotówki, a trzecią regułą jest regularne wypłacanie gotówki co miesiąc.

Tabela 3.3. W jakich sytuacjach decydujesz się wypłacać gotówkę w bankomacie lub kasie banku?

Opis reguły	1 – najważniejsza lub jedyna reguła	2- mniej ważna reguła	3 – najmniej ważna reguła	Nie dotyczy	N
Wypłacam regularnie w tygodniu lub miesiącu	11,25%	6,65%	20,55%	61,55%	978
Wypłacam, gdy w portfelu znajduje się minimalna ilość gotówki	29,8%	24,3%	6,3%	39,6%	992
Wypłacam, gdy jest potrzeba dokonania zakupów	40,77%	21,10%	6,93%	31,19%	981

Źródło: opracowanie własne na podstawie N danych.

Wskazanie przez ponad 60% drugiej reguły, tzn. wg której respondenci decydują się na wypłatę gotówki z bankomatu gdy posiadają minimalną ilość gotówki w portfelu, może sugerować stosowanie przez część badanych metod znanych w stochastycznym modelu zapasów, które znalazły swoją adaptację w zarządzaniu gotówką (np. Milbourne, 1983). Ich istota polega na tym, że gotówka jest wypłacana wtedy, gdy w portfelu znajduje się pewien dolny, minimalny próg. Wielkość

wypłat może być zależna od planowanych wydatków, na co wskazuje reguła wybrana przez prawie 69% respondentów, tzn. „wypłacam, gdy jest potrzeba dokonania zakupów”.

Pytanie: Przy jakiej kwocie znajdującej się w portfelu decydujesz się na wypłatę gotówki?

Wśród 60,4% ankietowanych, którzy wskazali jako jedną z reguł „wypłacam, gdy w portfelu znajduje się minimalna ilość gotówki” przeważnie na wypłatę gotówki decydują się respondenci, którzy w portfelu mają od 20 do 100 zł. Dominanta przypada na 50 zł.

Tabela 3.4. Przy jakiej kwocie znajdującej się w portfelu decydujesz się na wypłatę gotówki?

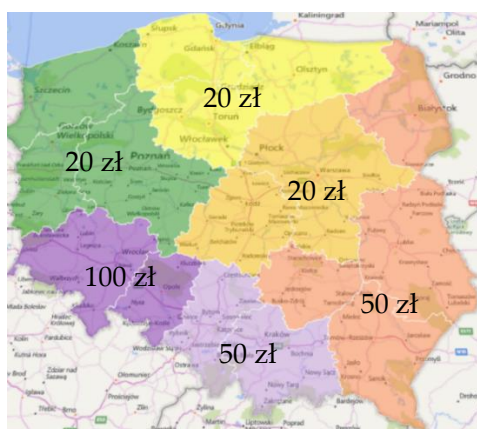
10 zł	20 zł	50 zł	100 zł	150 zł	200zł	250 zł	300 zł i więcej
5,1%	23,3%	27,3%	25,3%	7,9%	6%	1%	3,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=604 danych.

Oznacza to istnienie niezerowego poziomu gotówki w portfelu, przy którym konsument decyduje się na jej wypłatę. Występowanie podobnych zachowań potwierdzają inne badania przeprowadzone np. przez Mulligana i Sala-i-Martina (2000) oraz przez Atlanario et al. (2002). Istnienie takiego poziomu zainspirowało Alvareza i Lippiego (2009) do zdefiniowania tzw. wolnej wypłaty (free withdrawal).

Preferencje kwot w poszczególnych regionach, przy których wypłacana jest gotówka, były następujące: 20 zł w regionach centralnym, półn i półn-zach; 50 zł w regionach półd i wsch oraz 100 zł w regionie półd-zach.

Rysunek 3.4 Preferencje minimalnych kwot w poszczególnych regionach

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=604 danych.

Pytanie: Jaki jest preferowany przez Ciebie dzień tygodnia lub tydzień miesiąca wypłaty?

Ponad 80% badanych nie preferuje wypłaty gotówki w konkretnym dniu tygodnia. Pozostali robią to najczęściej w piątek (7,4%), a wcale nie wybierają gotówki w środę. W ujęciu miesięcznym, 96,5% respondentów nie preferuje konkretnego tygodnia do wybierania gotówki w bankomacie lub w kasie banku, a pozostali robią to najczęściej w ostatnim (IV) tygodniu miesiąca (2,7%).

Tabela 3.5. Jaki jest preferowany przez Ciebie dzień tygodnia lub tydzień miesiąca wypłaty?

Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota	Niedziela	Nie ma takiego dnia
3,2%	2,1%	0%	1,6%	7,4%	1,8%	3,2%	82,6%
I tydzień	II tydzień	III tydzień	IV tydzień	Nie ma takiego tygodnia			
0,8%	0%	0%	2,7%	96,5%			

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=379 (górna tabela) i N=376 (dolna tabela) danych.

Pytanie: Ile razy w miesiącu otrzymujesz wynagrodzenie/emeryturę/rentę/od rodziny?

Pod względem częstotliwości, badani respondenci otrzymują wynagrodzenie wyłącznie jeden raz w miesiącu, emeryturę lub rentę maksymalnie 2 razy, przy czym 2 razy pobiera ją jedynie 3,6% osób. Największą częstotliwość zaobserwowano w przypadku rodziny lub znajomych.

Tabela 3.6. Ile razy w miesiącu otrzymujesz wynagrodzenie/emeryturę/rentę/od rodziny?

Źródło	1 raz	2 razy	3 razy	4 razy	N
Wynagrodzenie	100%	0%	0%	0%	410
Emerytura/renta	96,4%	3,6%	0%	0%	165
Od rodziny/znajomych	64,95%	21,86%	5,79%	7,4%	311

Źródło: opracowanie własne na podstawie N danych.

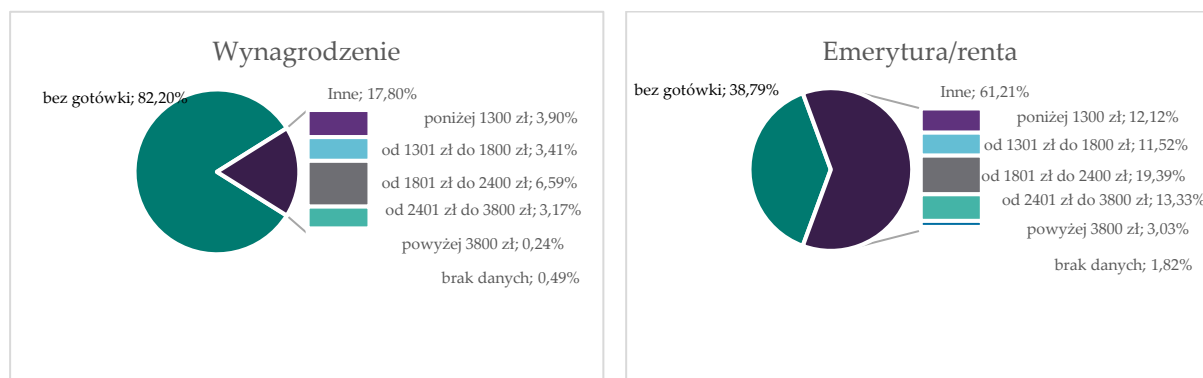
Pytanie: Jaki procent stanowi gotówka

W badaniu, 17,8% respondentów otrzymujących **wynagrodzenie** wskazało na otrzymywanie go przynajmniej w części w gotówce. Największy odsetek takich osób wystąpił między 1 800zł a 2 400 zł.

W przypadku **emerytur lub rent** odsetek osób otrzymującej je przynajmniej w części w gotówce wynosi 61,21%. Najwięcej takich osób wystąpiło między 1 800zł a 2 400 zł.

Natomiast w przypadku pieniędzy otrzymywanych od **rodziny lub znajomych** odsetek takich respondentów wynosi 76,2%.

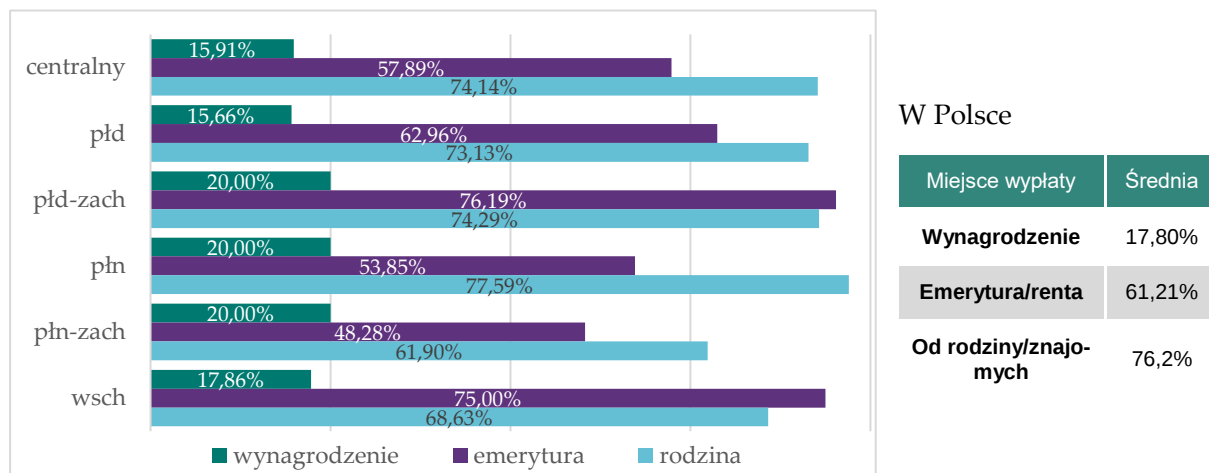
Rysunek 3.5 Udział osób pobierających wynagrodzenie i emerytury/renty co najmniej w części w gotówce w poszczególnych przedziałach dochodów

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=410 (lewy wykres) i N=165 (prawy wykres) danych.

W przypadku wynagrodzenia obserwowane jest małe zróżnicowanie w regionach udziału osób, które co najmniej w części otrzymały gotówkę. Jedynym wyjątkiem jest region pld i centralny, gdzie obserwowany jest znacznie niższy od średniej udział takich osób (odpowiednio 15,66% i 15,91% przy średniej w kraju 17,8%). Natomiast większe zróżnicowanie między regionami obserwowane jest w przypadku emerytur: od 48,28% w pln-zach do 76,19% w pld-zach. Nieco mniejsze zróżnicowanie widoczne jest w przypadku otrzymywania gotówki od rodziny i znajomych.

Rysunek 3.6 Udział osób, które co najmniej w części otrzymują swoje przychody w gotówce

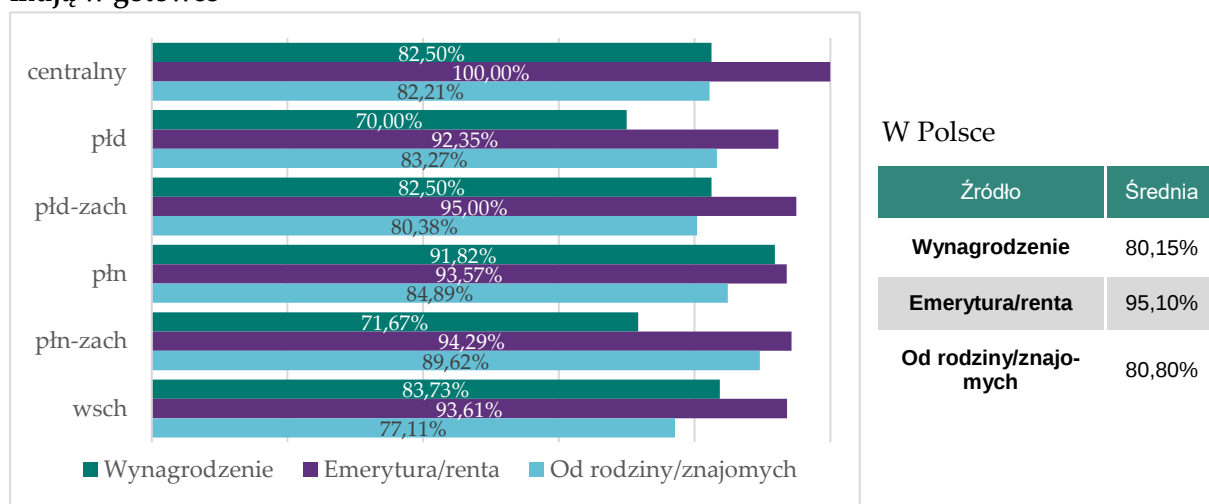
Źródło: opracowanie własne na podstawie N= 410 (wynagrodzenia), N=165 (emerytury/renty) i N=311 (rodzina/znajomi) danych.

W badanej grupie respondentów otrzymujących co najmniej część przychodów w gotówce, jej udział w wynagrodzeniach wynosi średnio 80,15%, w przypadku emerytur lub rent 95,1%, zaś w przypadku pieniędzy od rodziny lub znajomych 80,80%.

Udział gotówki w przychodach waha się między regionami:

- 71,67% (pln-zach) a 91,82% (pln) w przypadku wynagrodzenia
- 92,35% (pld) a 100% (centralny) w przypadku emerytur
- 77,11% (wsch) a 89,62% (pln-zach) w przypadku pieniędzy od rodziny/znajomych.

Rysunek 3.7 Średni udział gotówki w przychodach wśród osób, które co najmniej część otrzymują w gotówce

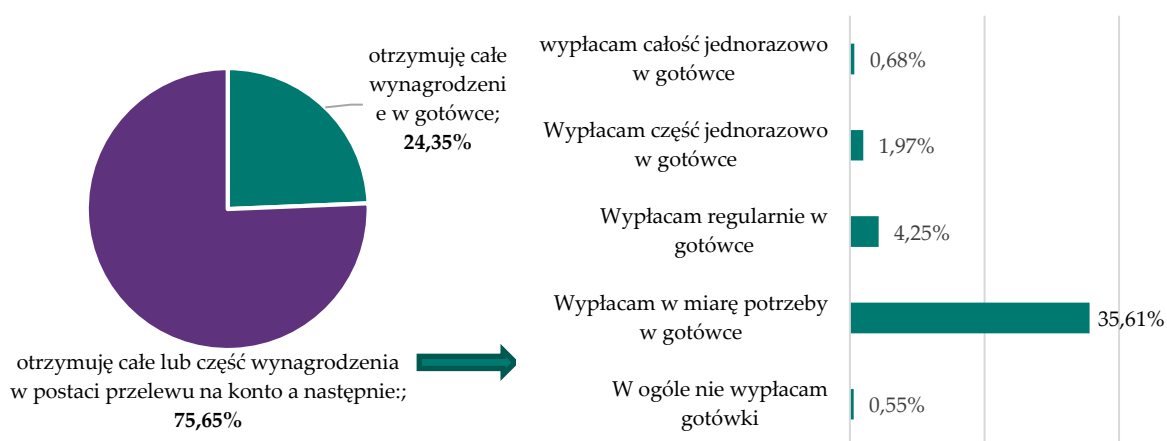
Źródło: opracowanie własne na podstawie N= 410 (wynagrodzenia), N=165 (emerytury/renty) i N=311 (rodzina/znajomi) danych.

Pytanie W jakiej formie zazwyczaj otrzymujesz wynagrodzenie/emeryturę/rentę oraz jak dalej postępujesz?

Przychody wyłącznie w gotówce otrzymuje 24,35% badanych. Pozostali, czyli 75,65% otrzymują część lub całe przychody w formie przelewu. Otrzymane w formie przelewu przychody respondenci najczęściej wypłacają w gotówce w miarę potrzeby (35,61%). Nieliczni natomiast: wypłacają gotówkę regularnie (4,25%), wypłacają jednorazowo ich część (1,97%) albo jednorazowo całość przychodów (0,68%). W ogóle nie wypłaca gotówki 0,55% respondentów.

Warto zaznaczyć, że wg wyników poprzedniego pytania, wśród respondentów otrzymujących wynagrodzenie co najmniej raz w miesiącu, 82,2% otrzymuje je w całości w formie bezgotówkowej, zaś w przypadku emerytur i rent udział takich osób wynosi 38,8%.

Rysunek 3.8. W jakiej formie zazwyczaj otrzymujesz wynagrodzenie/emeryturę/rentę oraz jak dalej postępujesz?

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=924 danych.

Największy udział osób otrzymujących całe wynagrodzenie w gotówce znajduje się w regionie pld-zach (32%) a najmniej w pld (19%) i pln-zach (21%). W każdym regionie najczęściej ankietowanych zaznaczyło opcję wypłaty gotówki w miarę potrzeby (od 56,54% w regionie centralnym do 68,46% w regionie pln-zach). W regionie pln występuje najwięcej osób wypłacających całość wynagrodzenia w gotówce (2,26%) spośród tych, którzy otrzymują całe lub część wynagrodzenia w postaci przelewu na konto. Najmniej takich osób jest w regionie pld-zach (0%).

Rysunek 3.9 Sposób postępowania z pieniędzmi otrzymanymi na konto

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=924 danych (N=191- centralny, N=195- pld, N=90- pld-zach, N=133- pln, N=149- pln-zach, N=166- wsch).

Pytanie: Jaki procent wynagrodzenia/emerytury/renty zazwyczaj wypłacasz w gotówce w miesiącu?

Wśród respondentów wypłacających swoje przychody co najmniej w części w gotówce zaobserwowano średni udział takich wypłat w miesiącu równy 47,3%. Mediana i dominanta wynoszą w tym wypadku 50%.

Tabela 3.7. Procent wynagrodzenia/emerytury/renty wypłacanego w gotówce w miesiącu?

Średnia	Mediana	Dominanta
47,3%	50%	50%

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=744 danych.

Pytanie W jakich nominałach banknotów zazwyczaj otrzymujesz/pobierasz gotówkę?

Najczęstszym nominałem, w jakim badani pozyskują gotówkę jest 100 zł. W przypadku bankomatów stanowi on 72,3%, w kasach banków jest to 64,7%, w wynagrodzeniach/emeryturach lub rentach to 77,8%, a pieniądze od rodziny lub znajomych są otrzymywane w banknotach 100 zł w 60% przypadków. Drugim nominałem, pod względem częstości używania jest 50 zł (bankomat i rodzina) oraz 200 zł (kasy banku i wynagrodzenia/emerytury/renty).

Tabela 3.8. W jakich nominałach banknotów zazwyczaj otrzymujesz/pobierasz gotówkę?

Miejsce	10 zł	20 zł	50 zł	100 zł	200zł	N
Bankomat	0%	6,1%	22,8%	72,3%	3,8%	758
Kasy banków	10,3%	0%	7,8%	64,7%	17,2%	232
Wynagrodzenie/emerytura/renta	1%	1,3%	7,2%	77,8%	12,7%	322
Rodzina/znajomi	3,8%	9,8%	22,1%	60%	4,3%	241

Źródło: opracowanie własne na podstawie N danych.

3.2. Wykorzystanie gotówki

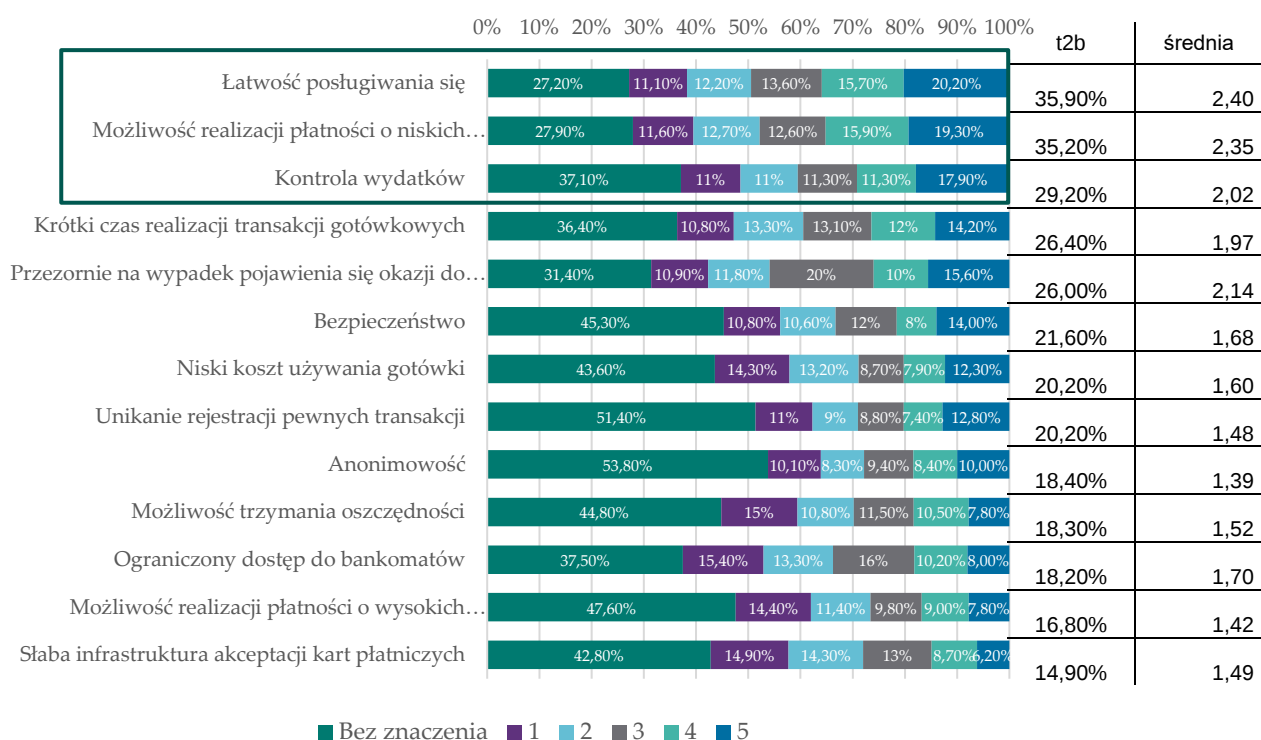
Pytanie: Oceń w skali 0-5 znaczenie (ważność) przyczyn wykorzystywania przez Ciebie gotówki zamiast innych form realizacji płatności

Najwyższe noty w rankingu otrzymały następujące powody wykorzystywania gotówki: łatwość posługiwania się, możliwość realizacji płatności o niskich wartościach, kontrola wydatków⁵. W badaniach używania gotówki w 7 krajach (Bagnall et al., 2014), ankietowani wskazali przede wszystkim akceptację, koszty i łatwość użycia.

⁵ Kontrola wydatków w badaniach Maison (2017) stanowiła główny powód posługiwania się gotówką (ale z innym zestawem powodów).

Co istotne, za wyjątkiem dwóch czołowych pozycji z rankingu, wszystkie pozostałe powody nie miały znaczenia dla ponad 30% badanych. Najwyższe wskaźniki braku takiego znaczenia odnotowano w przypadku anonimowości i unikania rejestracji pewnych transakcji (powyżej 50%) co w pewnym stopniu potwierdza spostrzeżenia poczynione przez Stixa (2017) oraz Stixa i Jobsta (2017) o nie istotności związku szarej strefy i wielkości zapotrzebowania na gotówkę.

Tabela 3.9. Oceń w skali 0-5 znaczenie (ważność) przyczyn wykorzystywania przez Ciebie gotówki zamiast innych form realizacji płatności

* 1- małe znaczenie,..., 5- bardzo duże znaczenie

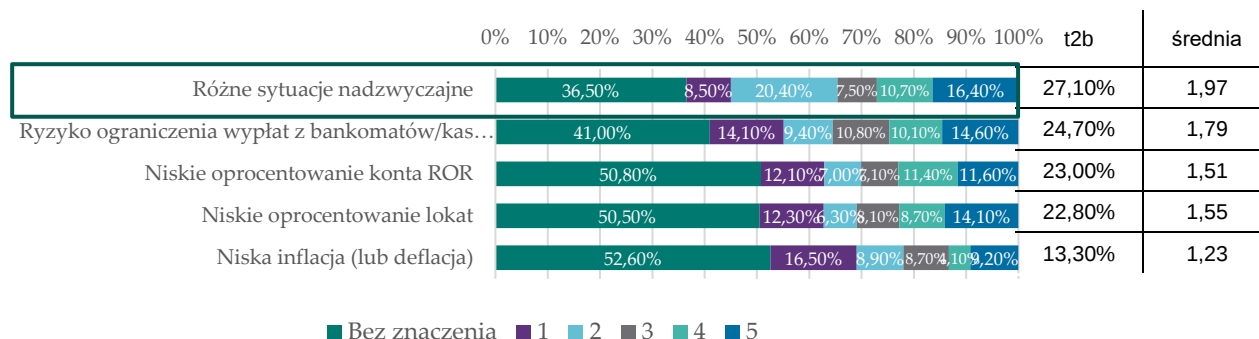
Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Pytanie: Oceń w skali 0-5 co skłania lub skłoniłoby Ciebie do trzymania gotówki w domu a nie na koncie w banku

Ankietowani najwyżej ocenili jedną z przyczyn posiadania gotówki w domu: różne sytuacje nadzwyczajne. Na drugim miejscu znajduje się ryzyko ograniczenia wypłat z bankomatów i kas banków, co również wiąże się z sytuacjami, które można wiązać z niepewnością w przyszłości⁶. Najniżej oceniona została inflacja.

⁶ Zgodnie ze stwierdzeniem: *The more uncertain the future, the greater the value of [the] flexibility [of cash] and hence the greater the demand for [it] is likely to be*- Friedman and Schwartz (1963).

Tabela 3.10. Oceń w skali 0-5 co skłania lub skłoniłoby Ciebie do trzymania gotówki w domu a nie na koncie w banku

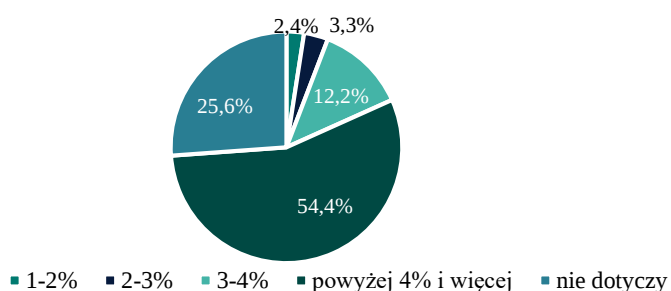
* 1- małe znaczenie,..., 5- bardzo duże znaczenie

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Pytanie: Jaki poziom oprocentowania lokat/depozytów skłoniłby Ciebie do ograniczenia używania gotówki lub trzymania mniejszej ilości w domu/portfelu?

Dla ponad połowy badanych motywem lokowania pieniędzy na koncie, a nie przechowywania ich w domu, byłoby wysokie oprocentowanie lokat/depozytów wynoszące powyżej 4%. Co dziesiąty respondent skłoniłby się do takiego lokowania własnych pieniędzy przy oprocentowaniu równym od 3% do 4%. W pozostałych przypadkach, gdzie proponowane oprocentowanie byłoby niższe, odsetki respondentów są bardzo niskie i nie przekraczają 3,3%.

Rysunek 3.10. Jaki poziom oprocentowania lokat/depozytów skłoniłby Ciebie do ograniczenia używania gotówki lub trzymania mniejszej ilości w domu/portfelu?

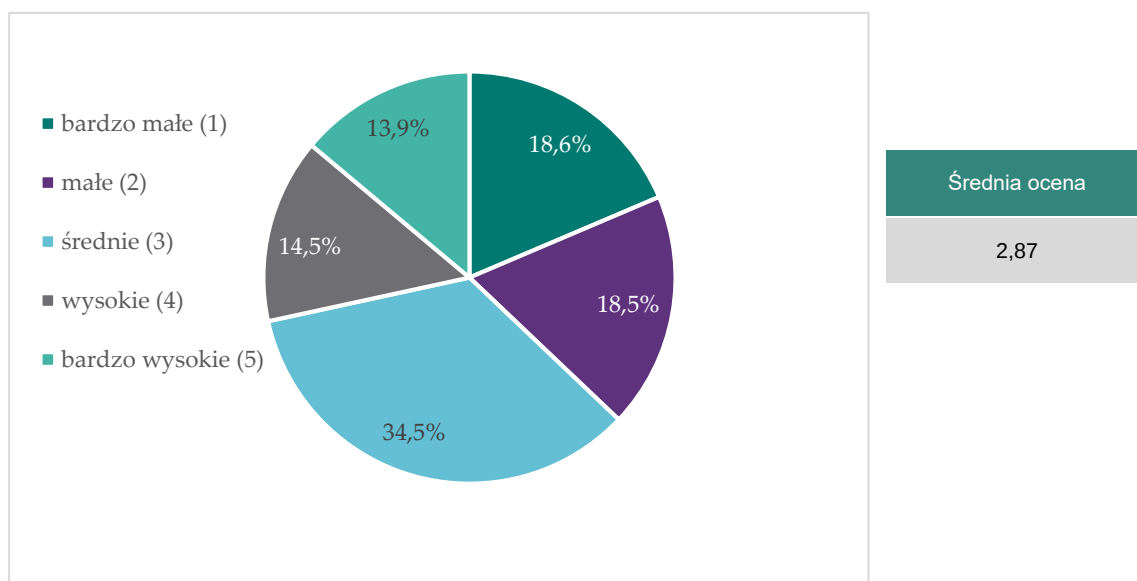

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Pytanie: Jak oceniasz w skali 1-5 ryzyko związane z posługiwaniem się gotówką?

Ryzyko związane z posługiwaniem się gotówką zostało ocenione przez badanych jako średnie (2,87). Dla 34,5% respondentów ryzyko takie jest średnie, a dla 13,9% - bardzo wysokie, natomiast na małe i bardzo małe ryzyko wskazało 37,1%.

Rysunek 3.11. Jak oceniasz w skali 1-5 ryzyko związane z posługiwaniem się gotówką?

Źródło: opracowanie wła-

sne na podstawie N=1000 danych.

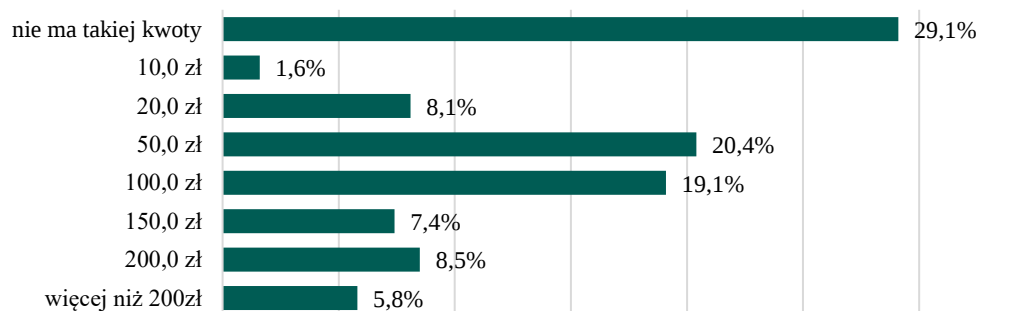
Zróźnicowanie poziomu ryzyka w regionach okazało się niewielkie.

3.3. Wartość portfela

Pytanie: Jaka jest średnia ilość gotówki, z którą czujesz się bezpiecznie?

Średnia ilość gotówki, z jaką respondenci czują się bezpiecznie i starają się ją mieć w portfelu to przeważnie kwoty od 50 do 100 zł. Dominanta przypada na 50 zł, na którą wskazało 20,4% respondentów. Kwoty te należy traktować, jako rezultat motywu przezornościowego, jakim kierują się respondenci utrzymując gotówkę w portfelu. Dla 29,1% badanych nie ma takiej kwoty.

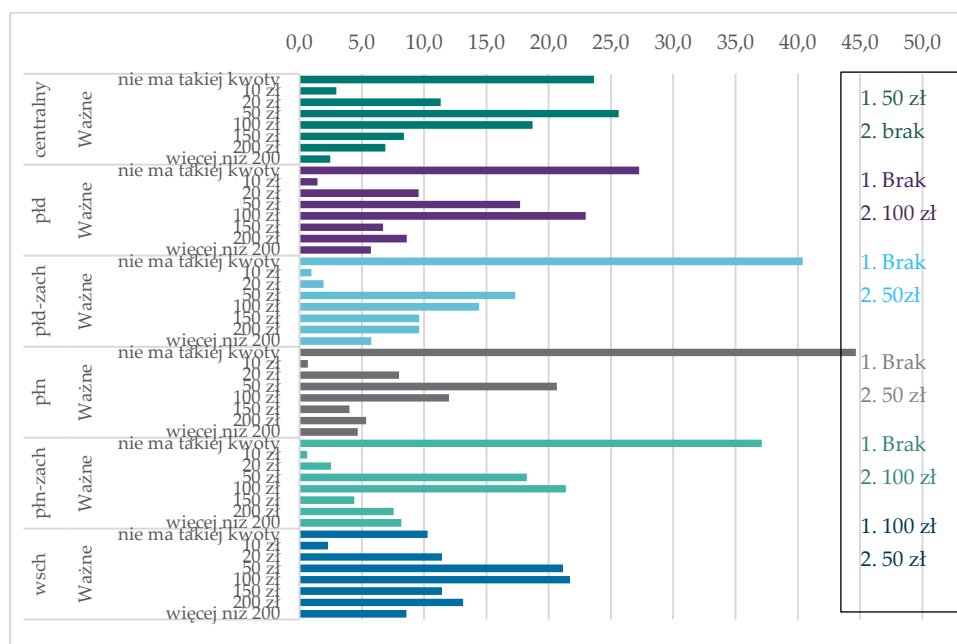
Rysunek 3.12. Jaka jest średnia ilość gotówki, z którą czujesz się bezpiecznie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Jedynymi regionami, w których większość wskazała występowanie bezpiecznej kwoty to regiony centralny i wschodni (odpowiednio 50 zł i 100 zł).

Rysunek 3.13 Kwoty w portfelu, przy których czujesz się bezpiecznie- wskazania najczęstsze (1.) i drugiej w kolejności (2.)

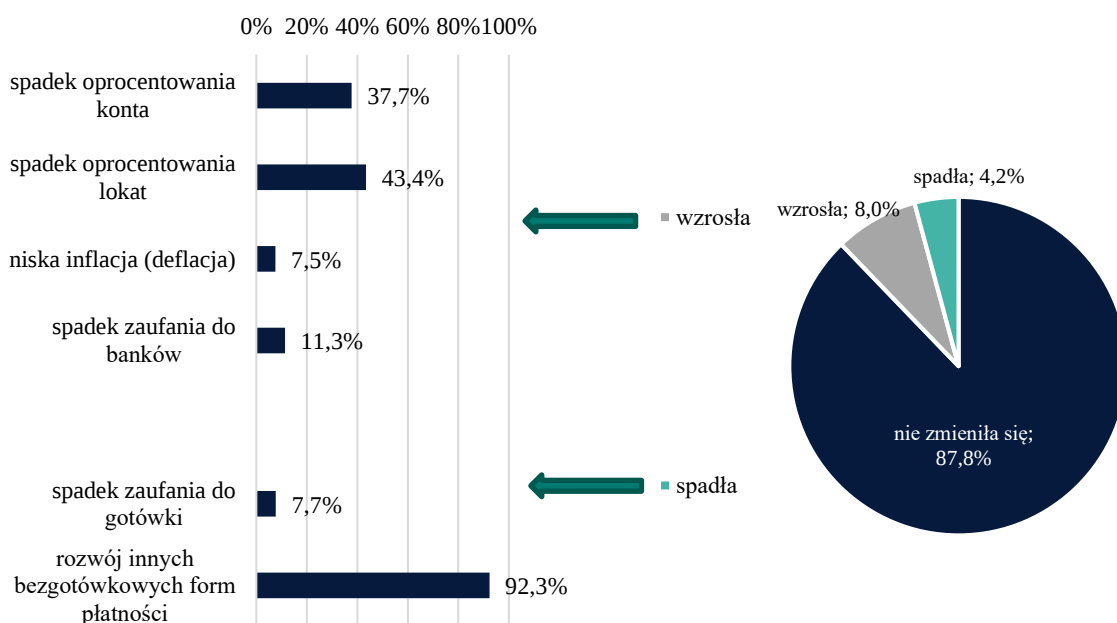

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Pytanie Czy kwota ta uległa zmianie?

W opinii 87,8% badanych kwota, z jaką czują się bezpiecznie i starają się ją mieć w portfelu nie zmieniła się w ciągu ostatniego roku. Wzrost tej kwoty zadeklarowało 8% respondentów a spadek 4,2%. Wśród umotywowanych wzrostu kwoty pożądanej w portfelu najczęściej wystąpiły: spadek oprocentowania lokat oraz spadek oprocentowania konta. Z kolei w podgrupie, która zadeklarowała spadek kwoty, jaką powinni mieć w portfelu, dominującym motywem okazał się być rozwój innych, bezgotówkowych form płatności.

Rysunek 3.14. Czy kwota ta uległa zmianie- motywy zmian

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 (prawy wykres), N=80 (lewy wykres dla wzrostów) i N=42 (lewy wykres dla spadków) danych.

3.4. Sposoby dokonywania płatności gotówką

Pytanie: Czy płacąc za zakupy kierujesz się pewną regułą doboru nominałów banknotów i monet?

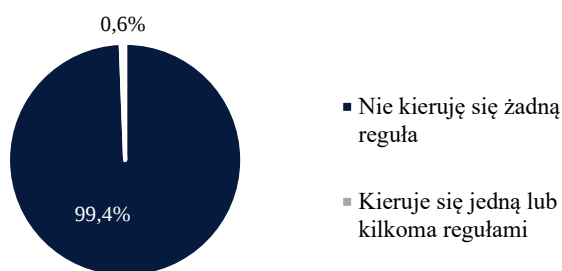
W pytaniu wyróżniono kilka reguł, wg których respondenci mogą się kierować dokonując płatności gotówką:

- wykorzystanie jak największej liczby banknotów i monet (tzw. opróżnienie portfela),
- wykorzystanie jak najmniejszej liczby banknotów i monet (tzw. reguła najmniejszego wysiłku- PLE).

Okazuje się, że tylko 0,6%⁷ badanych kieruje się jedną bądź kilkoma regułami. 99,4% respondentów nie kieruje się żadną z reguł, czemu zaprzeczają podane dalej wyniki analizy badań dziennikowych składu portfela przedstawione w rozdziale 4.

⁷ Wskaźnik mieści się w granicach błędu oszacowania, który dla badanej próby wynosi 3%.

Rysunek 3.15. Czy płacąc za zakupy kierujesz się pewną regułą doboru nominałów banknotów i monet?

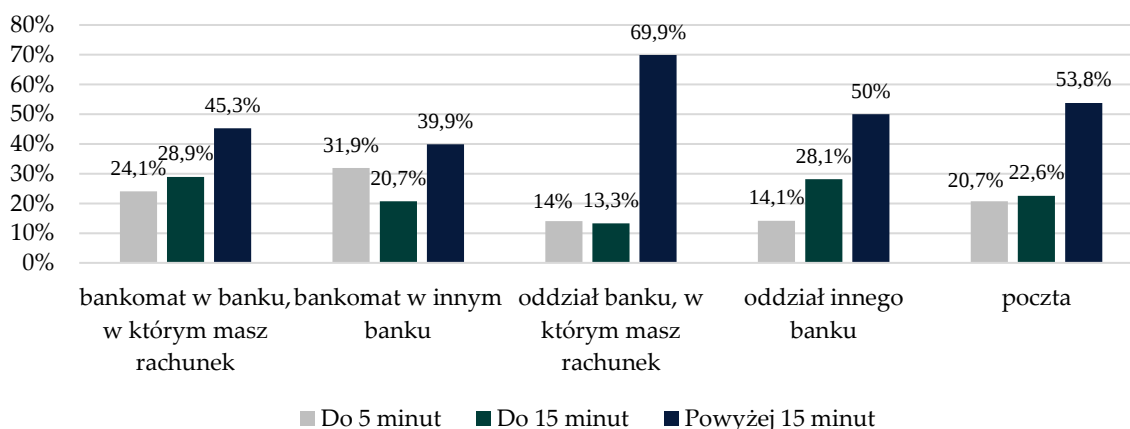
Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

3.5. Dostęp do gotówki

Pytanie: Jaki jest średni czas dojścia do najbliższego miejsca wypłaty gotówki w miejscu zamieszkania?

Średni czas dojścia do najbliższego miejsca wypłaty gotówki najczęściej zajmuje respondentom ponad 15 minut. Najliczniejsza grupa tak długi czas poświęca na dotarcie do oddziału banku, w którym posiada rachunek osobisty. Połowa i więcej badanych poświęca również więcej niż 15 minut na dotarcie do oddziału innego banku i na pocztę. Stosunkowo krócej zajmuje respondentom dotarcie do bankomatów. Co czwarty badany jest w stanie dotrzeć do bankomatu własnego banku w ciągu maksymalnie 5 minut. Warto jednak podkreślić, że również w przypadku bankomatów respondenci docierają do nich najczęściej w czasie przekraczającym 15 minut.

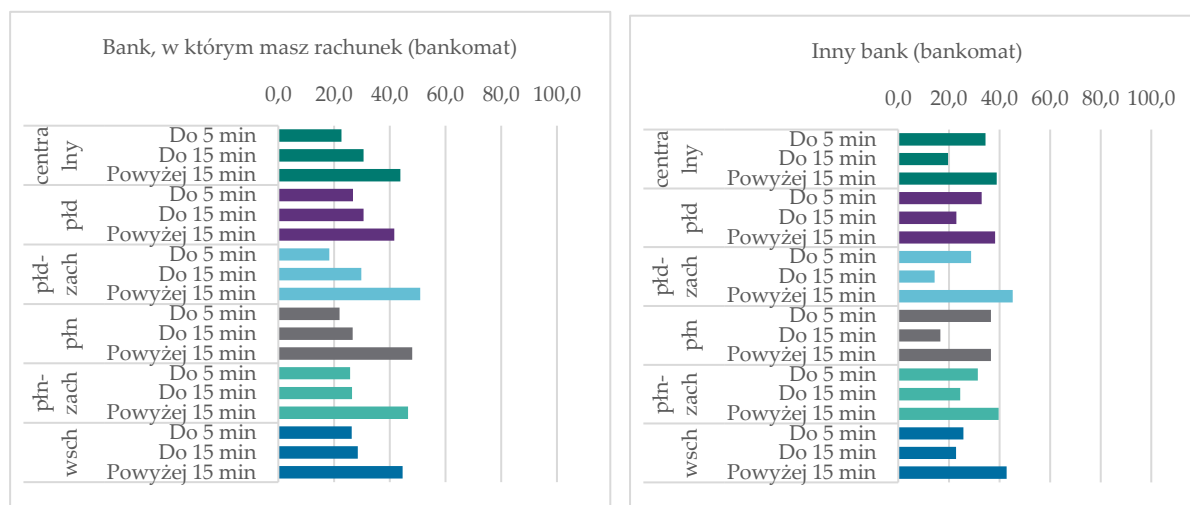
Rysunek 3.16. Jaki jest średni czas dojścia do najbliższego miejsca wypłaty gotówki w miejscu zamieszkania?

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

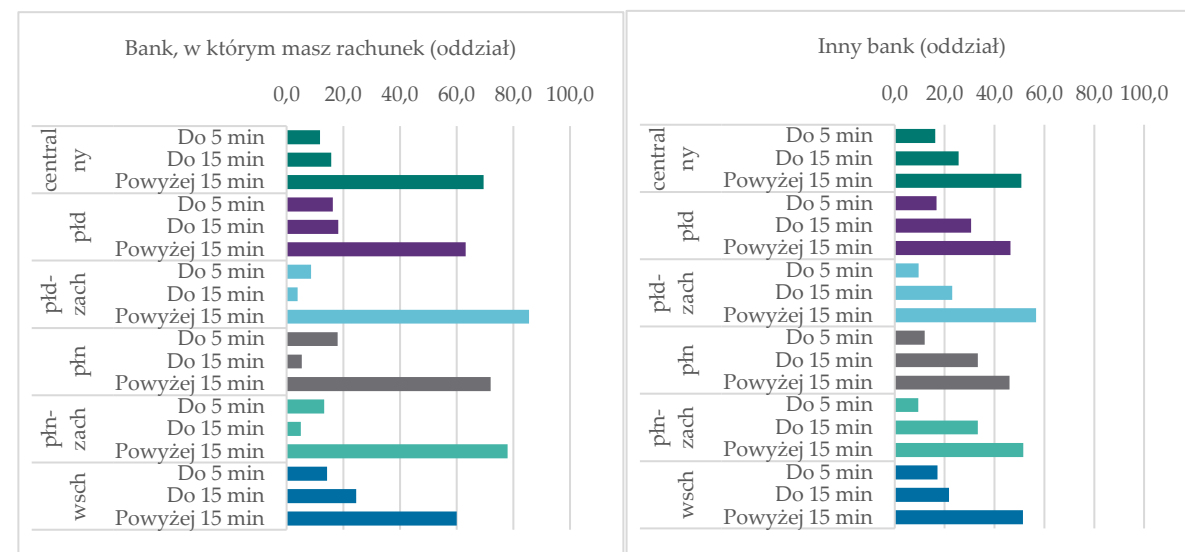
Czas dojścia do bankomatu w czasie do 5 min w przypadku znacznie powyżej 30% ankietowanych występuje tylko w regionach centralnym, pld i pln. Dotyczy to jedynie bankomatu tego banku, w którym nie jest się posiadaczem konta. Najdłuższy czas dojścia do bankomatu można zaobserwować w regionie pld-zach. Znacznie gorzej niż w przypadku bankomatów jest z oddziałami dowolnego banku. Czas dojścia do 5 min podało w każdym regionie znacznie mniej niż 20% ankietowanych. Najdłuższy czas występuje w regionie pld-zach. Region pld-zach charakteryzuje się również najdłuższym czasem dojścia do poczty.

Rysunek 3.17. Czas dojścia do bankomatu

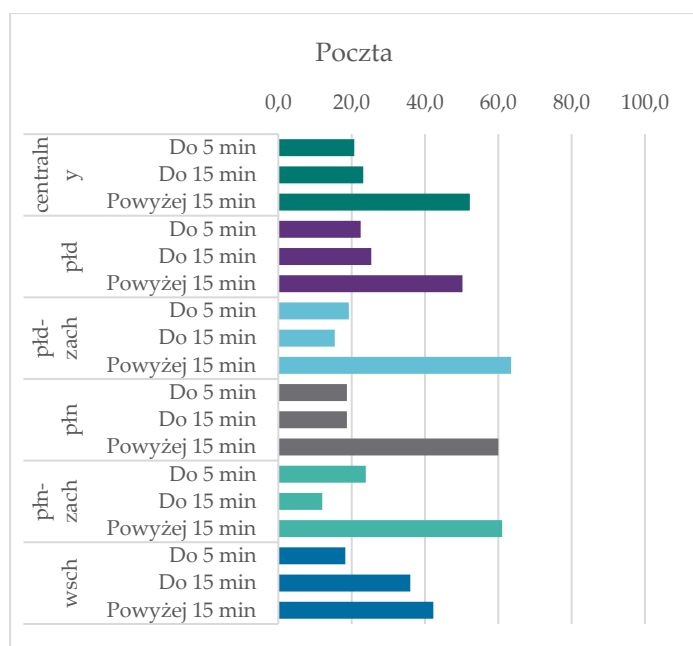
Źródło: opracowanie własne na podstawie N=983 (lewy wykres) i N=925 (prawy wykres) danych

Rysunek 3.18. Czas dojścia do oddziału banku

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=972 (lewy wykres) i N=922 (prawy wykres) danych

Rysunek 3.19. Czas dojścia na Poczta

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=971 danych

3.6. Trudności w posługiwaniu się kartą/gotówką

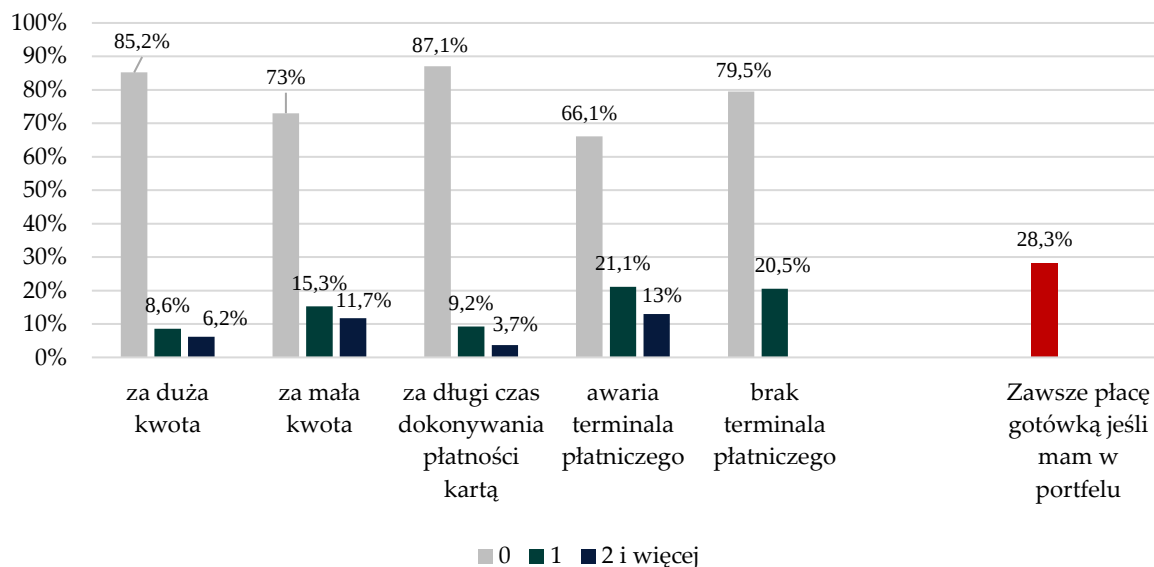
Pytanie: Ile razy rezygnowałaś (-eś) dobrowolnie lub z przymusu z użycia karty na rzecz gotówki w poszczególnych sytuacjach?

Badani relatywnie rzadko rezygnowali z użycia karty na rzecz gotówki. Pomijając grupę 28,3% respondentów, którzy używają wyłącznie gotówki, jednokrotnie z użycia karty rezygnowało: 20,5% badanych – z powodu braku terminala płatniczego w placówce, 21,1% – z powodu awarii terminala płatniczego, 15,3% – z powodu zbyt niskiej kwoty⁸, a 8,6% – z powodu zbyt wysokiej kwoty. Dwukrotnie lub więcej z płatności bezgotówkowej musiało zrezygnować 13% badanych – z powodu awarii terminala płatniczego, 11,7% – z powodu zbyt niskiej kwoty i 6,2% – z powodu zbyt wysokiej kwoty.

Warto zaznaczyć, że wskazanie przez 28,3% respondentów opcji płacenia gotówką zawsze wtedy, gdy znajduje się ona w portfelu sugeruje stosowanie przez nich tzw. reguły „Cash First” badanej m.in. przez Arango et al. (2014), Bouhdaoui i Bounie (2012), Eschelbach i Schmidt (2013).

⁸ Niektóre placówki handlowe, szczególnie tzw. małe sklepy w 2016 roku ograniczały nadal transakcje bezgotówkowe do sumy przekraczającej określoną kwotę (najczęściej 20 zł).

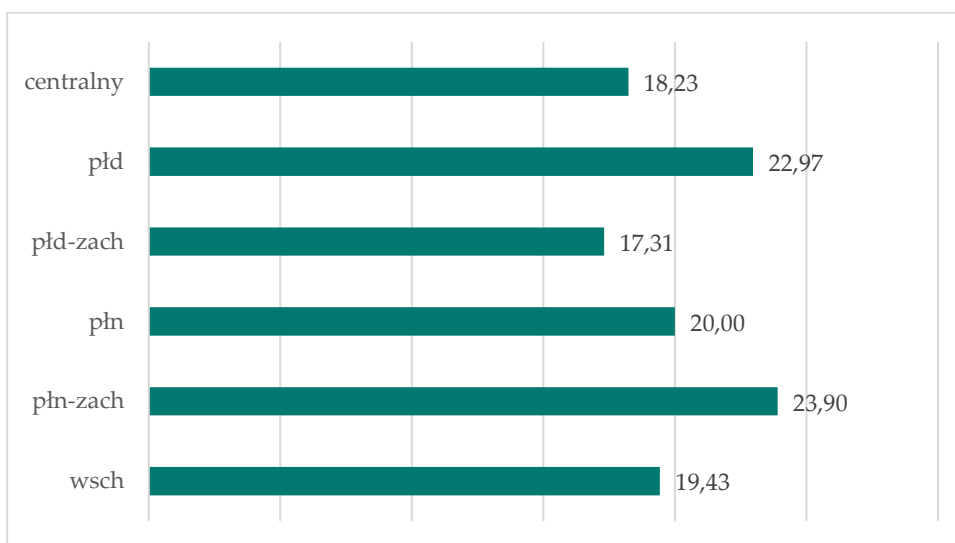
Rysunek 3.20. Ile razy rezygnowałaś (-eś) dobrowolnie lub z przymusu z użycia karty na rzecz gotówki w poszczególnych sytuacjach?

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

Wystąpienie braku terminala płatniczego co najmniej jeden raz jako jednego z powodów konieczności użycia gotówki zaobserwowało najczęściej ankietowanych w regionach pñ-zach (23,9%) i pñd (22,97%).

Rysunek 3.21. Brak terminala płatniczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

Pytanie: Ile razy w miesiącu spotkałeś się z sytuacją preferowania gotówki?

Sytuacje preferowania przez sprzedawców gotówki zamiast karty⁹ zdarzają się bardzo rzadko. 86,1% respondentów w okresie ostatniego miesiąca nie miało takich sytuacji. Jednokrotnie z taką sytuacją spotkało się 6% badanych, a wielokrotnie, czyli 5 razy lub częściej – jedynie 1,6%.

Rysunek 3.22. Ile razy w miesiącu spotkałeś się z sytuacją preferowania gotówki?

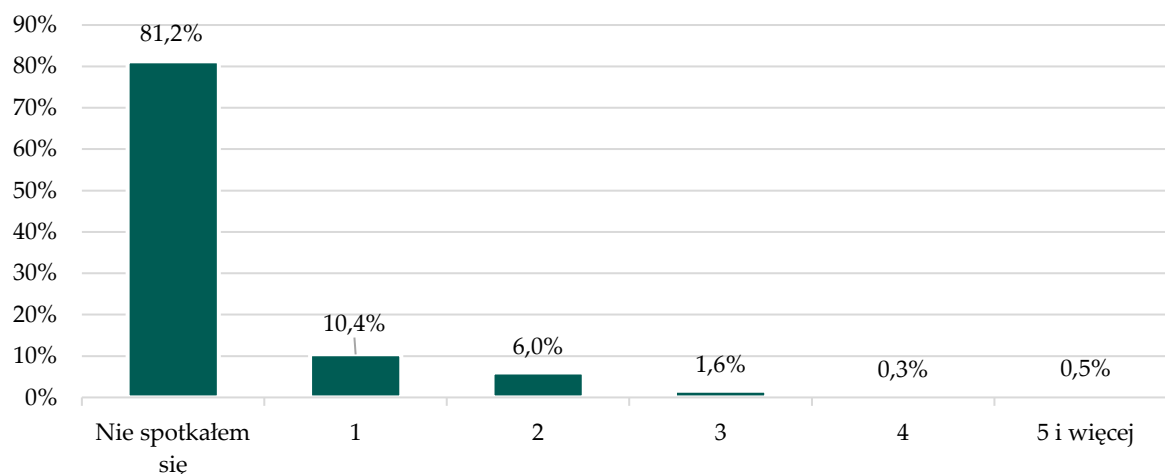
Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych.

Pytanie: Ile razy w miesiącu nie mogłeś wypłacić gotówki z powodu braku w pobliżu bankomatu/banku?

W ostatnim miesiącu łącznie 18,8% badanych nie mogło wypłacić gotówki z powodu braku w pobliżu bankomatu lub banku, a 81,2% nie miało z tym problemu. Najlicniejsza grupa badanych (co dziesiąty) nie mogła wybrać gotówki jednokrotnie, a często, czyli 5 lub więcej razy, nie mogło tego uczynić jedynie 0,5% respondentów.

⁹ Jednym z powodów jest utrzymanie płynności.

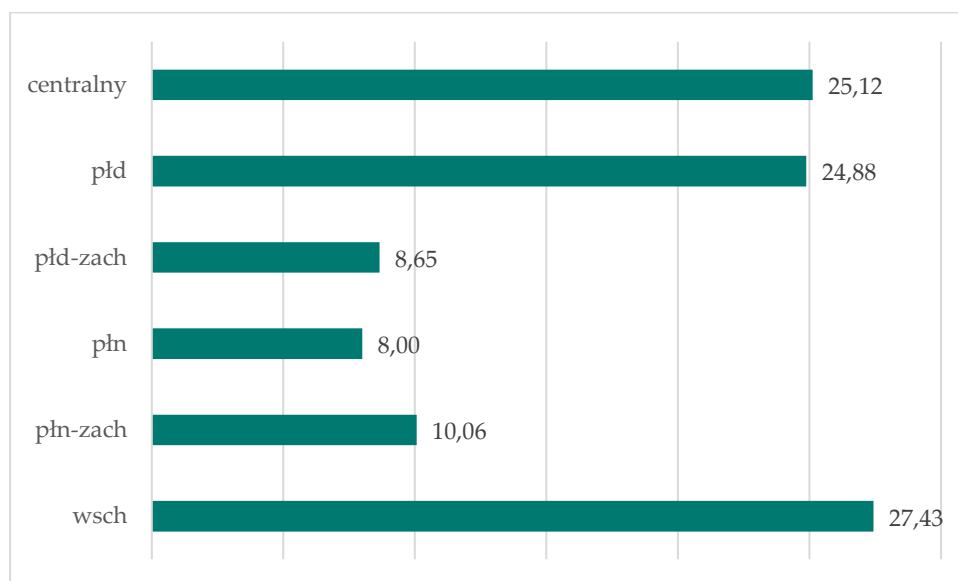
Rysunek 3.23. Ile razy w miesiącu nie mogłeś wypłacić gotówki z powodu braku w pobliżu bankomatu/banku?

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

Mimo, że czas dojścia do bankomatu i banku jest najdłuższy w regionie pld-zach to jednak tylko 8,65% ankietowanych spotkało się z sytuacją nie możliwości użycia gotówki z powodu braku w pobliżu bankomatu/banku, co może świadczyć o przezorności mieszkańców. Podobny procent wystąpił w regionach pñ i pñ-zach. Najwięcej wymienionych przypadków wystąpiło w regionie wsch (27,43%), centralnym (25,12%) i pld (24,88%).

Rysunek 3.24. Udział odpowiedzi o występowaniu braku w pobliżu bankomatu/banku

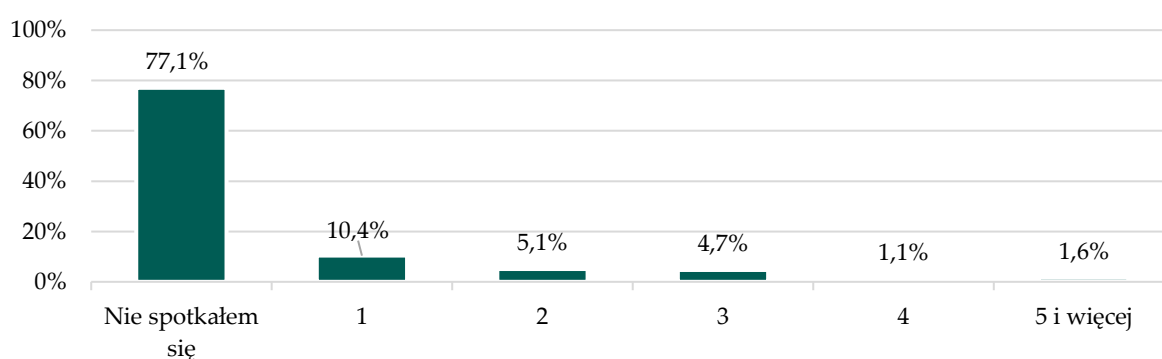

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

Pytanie: Ile razy w miesiącu zmuszona (-y) byłaś (-eś) zapłacić kartą lub zrezygnować z zakupu ze względu na brak gotówki?

W sytuacji odwrotnej, czyli braku możliwości zapłaty gotówką a koniecznością zapłaty kartą znalazło się 22,9% badanych. Jednokrotnie dotyczyło to co dziesiątego badanego, a wielokrotnie, czyli 5 lub więcej razy spotkało to 1,6% respondentów.

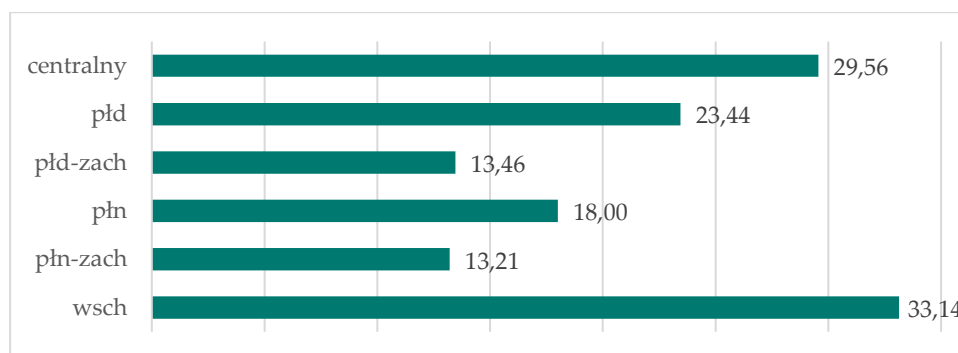
Rysunek 3.25. Ile razy w miesiącu zmuszona (-y) byłaś (-eś) zapłacić kartą lub zrezygnować z zakupu ze względu na brak gotówki?

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

Brak gotówki, jako przyczyna wyboru karty, najczęściej wystąpiła w tych regionach, w których nie można było zapłacić gotówką z powodu braku w pobliżu bankomatów: wsch, centralny i pld. Choć warto zauważyć, że brak gotówki nie zawsze wiązał się z brakiem w pobliżu miejsca jej wypłaty, czego przykładem jest region pln z brakiem bankomatu/kas banku na poziomie 8% (najniższy odsetek) i brakiem gotówki na poziomie 18% (co do wielkości czwarty odsetek).

Rysunek 3.26 Udział odpowiedzi o występowaniu braku gotówki

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

4. Wyniki badania dzienniczkowego

Badanie dzienniczkowe obejmowało 4 następujące części:

- deklarowane wydatki tygodniowe/miesięczne/roczne, których uzyskano N=1000,
- dzienny skład portfela, których uzyskano N=7000,
- dzienne płatności, których uzyskano łącznie N=8 429, przy czym w regionie centralnym N=1720, pld N=1784, pld-zach N=892, pln N=1302, pln-zach N=1296 i wsch N=1435,
- wypłaty gotówki, których uzyskano łącznie N=781, przy czym w regionie centralnym N=174, pld N=133, pld-zach N=94, pln N=136, pln-zach N=115 i wsch N=129.

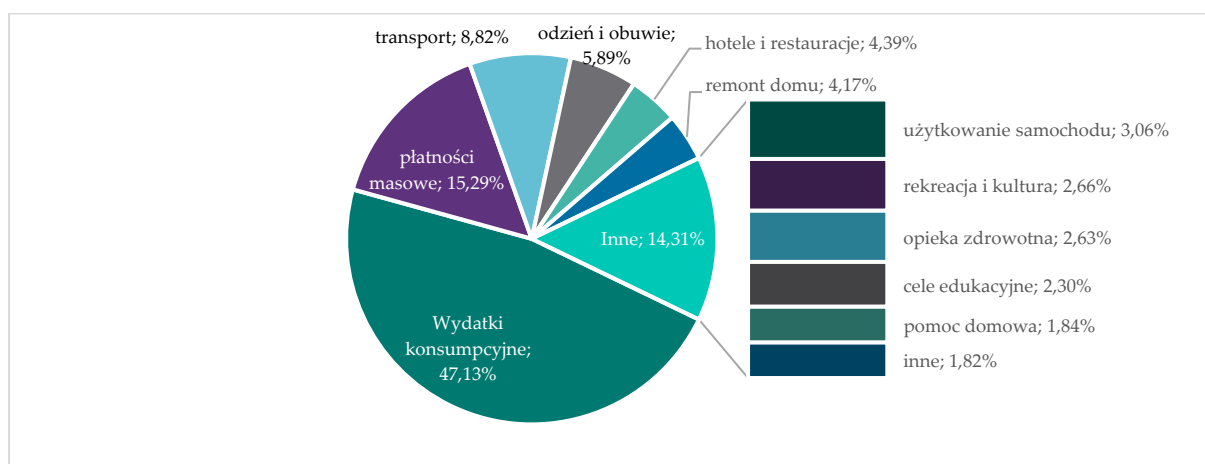
4.1. Wydatki

Przy analizie sposobu realizacji płatności w roku/miesiącu/tygodniu wzięto pod uwagę kilka wskaźników.

Pierwszym z nich jest zhierarchizowany odsetek wydatków rocznych. Dla 6 najwyżej sklasyfikowanych pozycji jest on następujący:

1. Wydatki konsumpcyjne - 47,13%,
2. Płatności masowe – 15,29%,
3. Transport- 8,82%,
4. Wydatki na odzież i obuwie- 5,89%,
5. Hotele i restauracje – 4,39%,
6. Remont domu- 4,17%.

Rysunek 4.1. Struktura wydatków

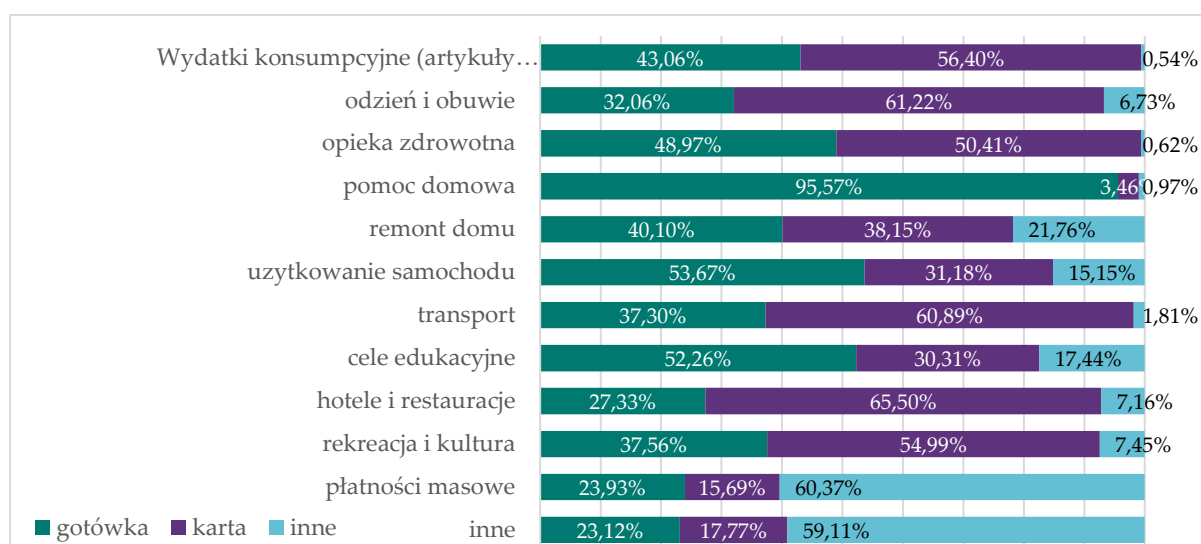
Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

Kolejny wskaźnik to udział gotówki w poszczególnych rodzajach wydatków (6 pozycji z największym udziałem):

1. Pomoc domowa- 95,57%,
2. Inne (w tym oszczędzanie) – 56,54%.
3. Użytkowanie samochodu- 53,67%
4. Cele edukacyjne- 52,26%,
5. Opieka zdrowotna- 48,97%
6. Wydatki konsumpcyjne- 43,06%.

Średni, wartościowy udział gotówki we wszystkich wydatkach wynosi 38,90%, kart- 46,49% i innych instrumentów płatniczych- 14,61%.

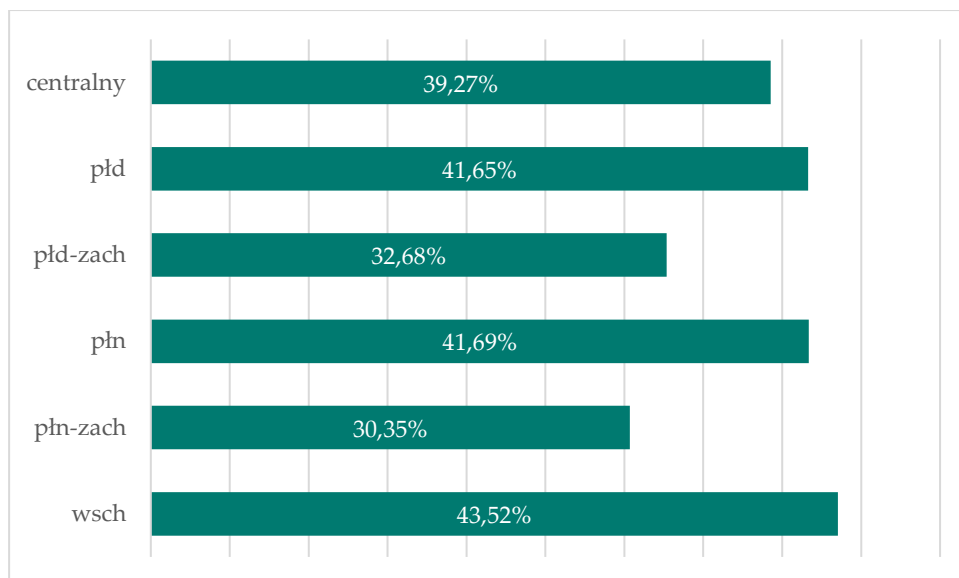
Rysunek 4.2. Wartościowy udział poszczególnych rodzajów instrumentów płatniczych w różnych rodzajach wydatkach

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

Udział gotówki w wydatkach okazał się największy w regionach wsch, pñ i pñd (powyżej 40%). Najmniejszy natomiast w regionie pñ-zach (30,35%).

Rysunek 4.3. Wartościowy udział gotówki łącznie we wszystkich wydatkach w regionach

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

4.2. Zawartość portfela

W portfelu posiadamy średnio 17,3 szt. monet o wartości 10,2 zł i 3,4 szt. banknotów o wartości 154 zł. Najczęściej zaobserwowano 13 szt. monet o wartości 7 zł i 3 szt. banknotów o wartości 50 zł. Rekordziści posiadali 82 szt. monet o wartości 53 zł i 18 szt. banknotów o wartości 1540 zł.

Tabela 4.1 Zawartość portfeli Polaków

Statystyki	Liczba (szt.)		Wartość (zł)	
	monet	banknotów	monet	banknotów
Średnia	17,3	3,4	10,2	154,0
Mediana	16	3	9	120
Dominanta	13	3	7	50
Odchylenie standardowe	10,4	2,0	7,3	134,8
Minimum	1	0	0	0
Maksimum	82	18	53	1540

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=7000 danych

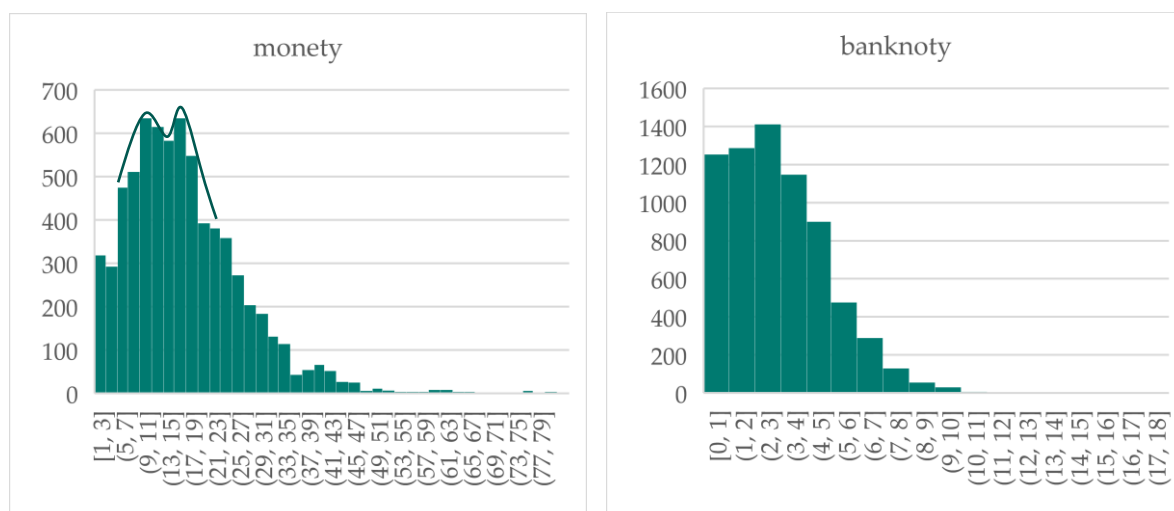
Empiryczny rozkład liczby monet w portfelu posiada dwie dominanty (Rysunek 4.4), co jak zauważyli Nuno et al. (2005) we Francji, może świadczyć o wykorzystywaniu przez ankietowanych następujących dwóch reguł wyboru nominałów monet przy dokonywaniu płatności:

- z prawdopodobieństwem q wybór najmniejszej liczby monet, czyli wykorzystanie tzw. reguły najmniejszego wysiłku (Principle Least Effort- PLE), której autorem jest Cramer (1983);
- z prawdopodobieństwem $1-q$ wydanie jak największej liczby monet w celu opróżnienia portfela.

Z cytowanych wyżej badań przeprowadzonych we Francji przez Nuno et al. (2005) okazało się, że $q=0,63$, czyli respondenci w 63% przypadków postępują zgodnie z regułą PLE.

Mimo, że ankietowani niniejszego badania w większości wskazali na brak stosowania jakichkolwiek reguł (podrozdział 3.4), to jednak przedstawione tutaj dzienniczkowe wyniki przeczą ich stwierdzeniom ankietowym.

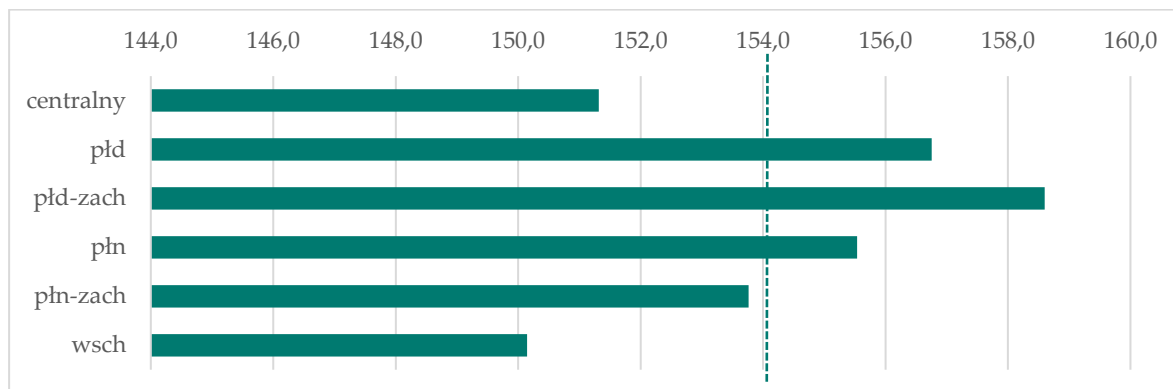
Rysunek 4.4. Histogram dla liczby monet i banknotów w portfelu

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=7000 danych

Zaobserwowano istotne zróżnicowanie między regionami jedynie w przypadku wartości banknotów w portfelu. Najwięcej, powyżej średniej zanotowano w regionach pld-zach, pld i pln.

Rysunek 4.5. Wartość banknotów w portfelu

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=1000 danych

Przy uwzględnieniu poszczególnych nominałów, w portfelach respondentów znajdowało się średnio od 1,12 monety 5-złotowej do 2,6 monet 1-groszowych. W grupie banknotów średnio w portfelach było od 1 banknotu 10-złotowego do 0,13 banknotu 200-złotowego.

Warto zauważyć niezgodność składu portfela z tym, co znajduje się w obiegu a jest skutkiem:

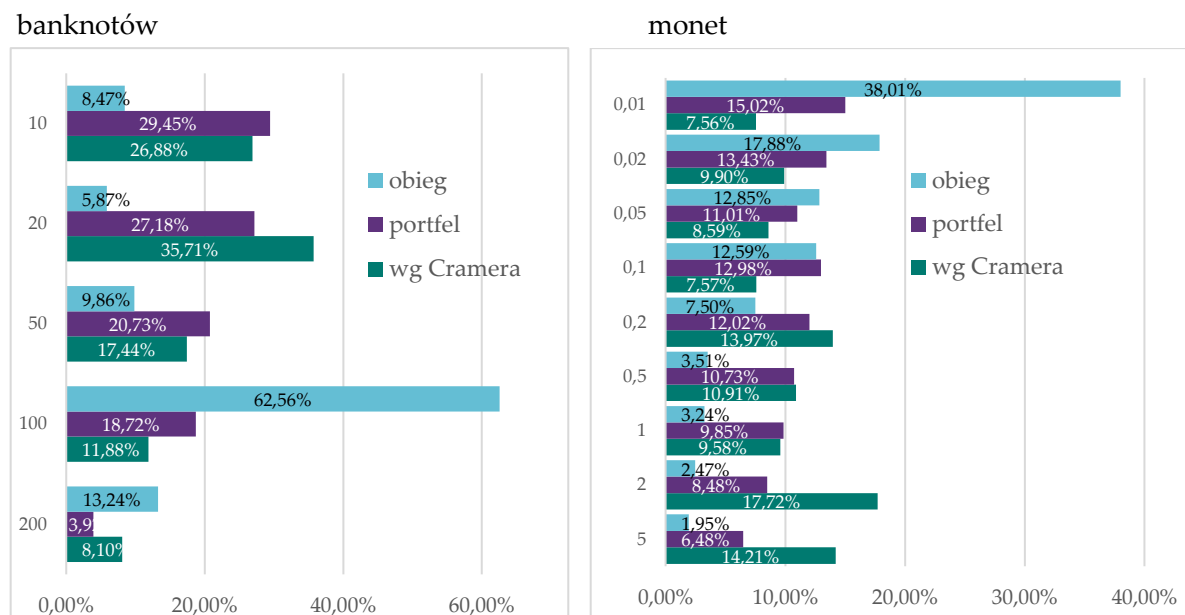
1. w przypadku banknotów- gromadzenia tymczasowego (np. w bankomatach) i permanentnego (tzw. tezauryzacja). Ostatni powód dotyczy przede wszystkim najwyższych nominałów,
2. w przypadku monet- gubienia monet groszowych.

Dodatkowo, przeprowadzono analizę płatności gotówkowych z wykorzystaniem metody Cramera (tzn. z zastosowaniem reguły PLE) i porównano jej wyniki z rzeczywistą zawartością portfela. Pokazuje ona, że

1. w przypadku banknotów występują istotne różnice w strukturze dla najwyższych nominałów. Wyniki wskazują na częstsze wykorzystywanie banknotu 100 zł niż 200 zł, co kłóci się z zasadą PLE. Być może popularność banknotu 100 zł (również 50 zł) wynika z tego, że jest to nadal typowy nominal bankomatowy,
2. w przypadku monet posiadamy w portfelu zdecydowanie więcej niż jest wymagane w efektywnych transakcjach. Relacja odwrotna występuje dla nominałów najwyższych. W pierwszym przypadku może to świadczyć o gromadzeniu monet groszowych nie tylko w skarbonkach ale również w portfelu. Drugi przypadek może wskazywać na wykorzystywanie banknotów 10 zł zamiast monet 5 zł i 2 zł (w kontekście większej ich liczby w portfelu). Być może również zamiast używania monet 2 i 5 zł wykorzystujemy nominały mniejsze (wg reguły opróżniania portfela).

Ogólnie należy stwierdzić, że w portfelu posiadamy znacznie mniej banknotów i znacznie więcej monet niż wynika to z zasady efektywnego ich wykorzystywania podczas dokonywania transakcji. Przy okazji stwierdzono również istotne różnice między wynikami metody Cramera a strukturą nominalową obiegu, co jest skutkiem wcześniej wyciągniętych wniosków.

Rysunek 4.6. Struktura nominalowa wg metody Cramera i porównanie ze strukturą nominalową obiegu i portfeli dla:

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=7000 (portfel) i N=8429 (Cramer). Strukturę obiegu wyznaczono na podstawie danych NBP na koniec 2016.

Zbadano również prawdziwość tezy głoszonej przez Boeschotena (1998), mówiącej o tym, że konsumenci, którzy używają bankomatów do wypłaty gotówki posiadają mniej gotówki w portfelu. Uzyskane wyniki, podane w poniższej tabeli, zawierające przedziały ufności dla wartości portfeli (Ufność -95% i +95%), nie udowadniają prawdziwości tej tezy. Okazuje się wręcz, że respondenci wypłacający gotówkę z bankomatów posiadają więcej gotówki, choć ta różnica jest statystycznie nieistotna.

Tabela 4.2 Zawartość portfeli Polaków a wypłaty z bankomatów

Korzystanie z bankomatów	Liczba respondentów (N) (szt.)	Średnia wartość portfela (zł)	Przedział ufności dla wartości portfela	
			Ufność -95% (zł)	Ufność +95% (zł)
wypłacający z bankomatów	497	164,8920	160,2042	169,5798
nie wypłacający z bankomatów	503	163,4979	159,0179	167,9778

Źródło: opracowanie własne na podstawie N danych

4.3. Płatności

Podczas badania dzienniczkowego respondenci zarejestrowali 4 545 transakcji gotówką na łączną kwotę 218 801 zł, 3 582 transakcji kartami na łączną kwotę 248 160 zł i 302 transakcji innymi instrumentami bezgotówkowymi (np. płatności mobilne, przez Internet) na łączną kwotę 71 134 zł.

Tabela 4.3. Statystyki płatności w Polsce

płatności	gotówka	karta	inne
Liczba płatności (w szt.)	4 545	3 582	302
Wartość płatności (w zł)	218 800,78	248 159,97	71 133,87
Średnia wartość płatności (w zł)	48,14	69,28	235,54
Mediana wartości płatności (w zł)	19,89	40,25	150,04
Dominanta wartości płatności (w zł)	10	50	100

Źródło: opracowanie własne.

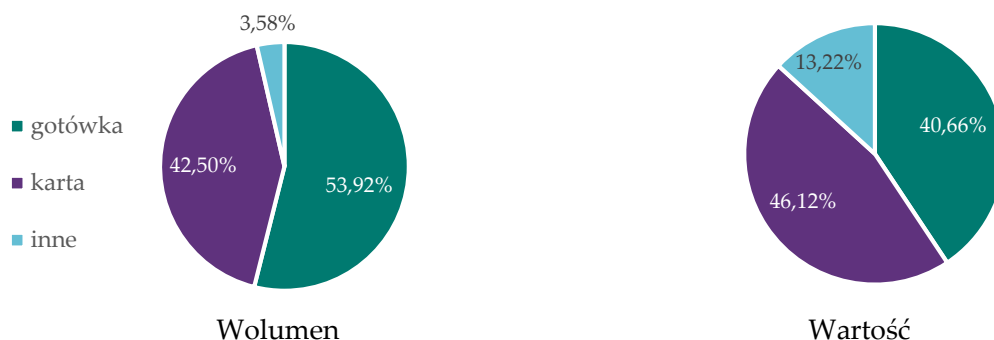
Analiza porównawcza codziennych płatności z punktu widzenia wykorzystywanych instrumentów płatniczych wykazała, że gotówka nadal jest najczęściej wykorzystywana w transakcjach (w 53,92%), choć jej wartościowy udział jest mniejszy i wynosi 40,66%.

Natomiast według wyników dotyczących deklarowanych wydatków, przedstawionych w podrozdziale 4.1, wartościowy udział gotówki wyniósł 38,90%. Oznacza to różnicę na poziomie 1,76 p.p. mieszczącą się w granicach błędu.

Ilościowy udział innych instrumentów na poziomie 3,58% może świadczyć o tym, że respondenci używają przede wszystkim dwa rodzaje instrumentów płatniczych: gotówki i kart. Nie odbiega to od spostrzeżeń poczynionych w innych krajach, w których przeprowadzono podobne badania-Bagnall et al. (2014).

Gotówka jest najbardziej popularnym środkiem płatniczym dla płatności niskokwotowych. Płatności do 10 zł były w 80% realizowane za jej pomocą. W innych krajach również stwierdzono dużą popularność gotówki w tego typu płatnościach. Na przykład wg badań z 2011 roku stwierdzono następujące udziały gotówki do pewnych poziomów płatności: w Holandii 69% płatności do 20 euro (Jonker et al., 2012), w Niemczech 98% płatności do 5 euro (Deutsche Bundesbank, 2013), w Austrii 86,7% płatności do 20 euro (Mooslechner et al., 2012), we Francji 90% płatności do 5 euro (Bouhdaoui i Bounie, 2012).

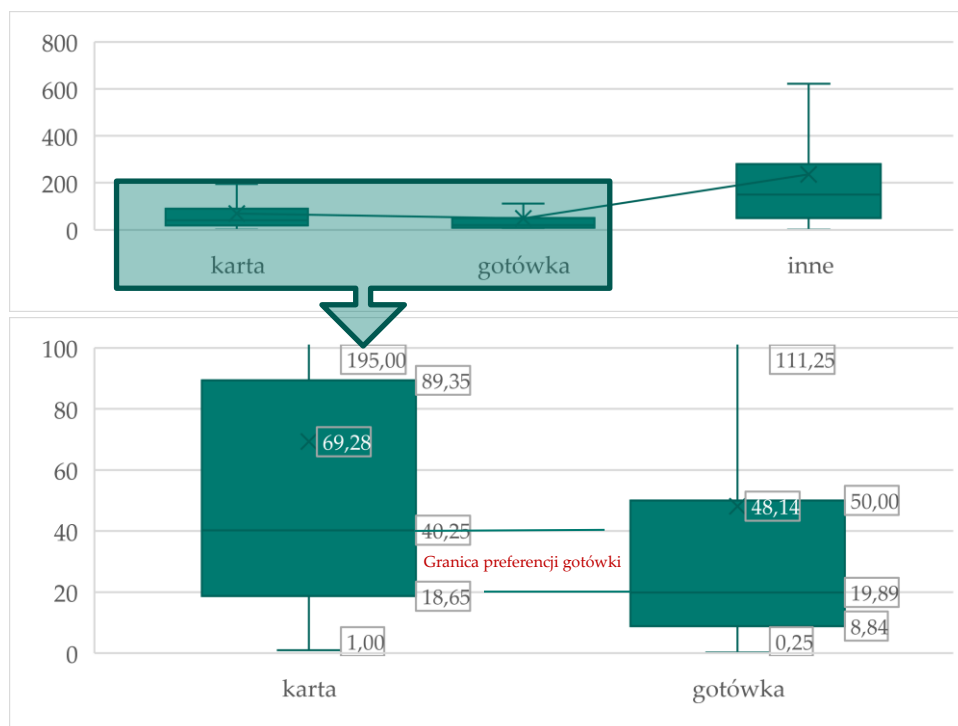
Rysunek 4.7. Udziały poszczególnych instrumentów płatniczych w płatnościach dzienniczkowych wg wolumenu i wartości

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=8429 danych

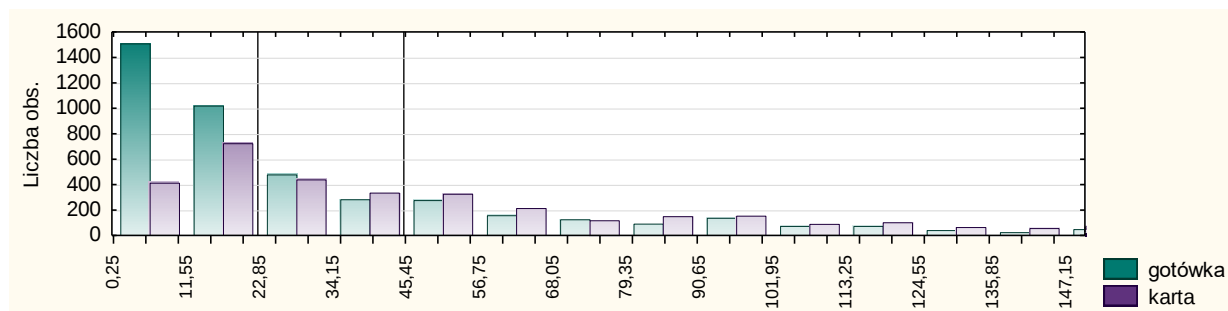
Statystyczna analiza płatności kartami i gotówką wskazuje, że granica preferowania gotówki w płatnościach leży pomiędzy 20 a 40 zł. Co więcej, z analizy wynika, że inne instrumenty płatnicze nie stanowią istotnej konkurencji dla gotówki.

Rysunek 4.8. Statystyki pozycyjne płatności różnymi instrumentami płatniczymi- granica płatności między gotówką a kartą

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=8429 danych

Rysunek 4.9 Fragment histogramów płatności kartą i gotówką z wyróżnioną granicą preferowania jednego z instrumentów płatniczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=8429 danych

Struktura płatności w tygodniu, w którym przeprowadzono badanie, obejmowała 26 kategorii. Biorąc pod uwagę najwyższe średnie wydatki przekraczające 100 zł uzyskano następującą hierarchię:

- Bilet lotniczy, wycieczka - 590,66 zł,
- Ubezpieczenie, np. OC/AC samochodu - 410,80 zł,
- Płatność innej osobie - 298,49 zł,
- AGD, meblowy, budowlany - 214,69 zł,
- Sklepy internetowe - 182,50 zł,
- Usługi w domu np. opiekunka, korepetycje, sprząatanie, hydraulik - 173,04 zł,
- Warsztat, serwis samochodowy - 148,97 zł,
- Sklep odzieżowy, obuwniczy, dla dzieci - 132,67 zł,
- Inne miejsce - 130,31 zł,
- Stacja benzynowa, LPG - 118,80 zł,
- Studia, szkoła, przedszkole, itp. - 117,49 zł.

Okazuje się, że najmniej możliwości zapłaty kartą (z pominięciem tacy w kościele, kieszonkowego dla dzieci i przypadku oszczędzania w gotówce, dla których takie możliwości są z oczywistych względów na poziomie 0%) występują dla:

1. Usług w domu (1,9%),
2. Bazarów, targowisk, od rolnika (17,2%),
3. Studiów, szkół, przedszkoli (20%),
4. Automatów samoobsługowych z napojami (25%),
5. Płatności innej osobie (28,8%).

W przypadku pozostałych miejsc dokonywania płatności, możliwość płacenia kartą oceniana jest na poziomie powyżej 30%.

Tabela 4.4. Tygodniowa struktura płatności i możliwość płacenia kartą

Miejsce płatności	Dokładna wartość (średnia PLN)	Możliwość płatności kartą (% przypadków)
Mały sklep spożywczy, piekarnia, mięsny	24,96	69,2%
Biedronka, Lidl, Tesco, Auchan itp.	60,69	100%
Kiosk, salon prasowy, ksero, itp	15,69	73,1%
Stacja benzynowa, LPG	118,80	100%
Apteka, drogeria	53,06	94,4%
Bazar, targowisko, od rolnika	52,41	17,2%
Fast food, restauracja, bar, kawiarnia	34,11	86,7%
Sklepy internetowe	182,50	56,2%
Sklep odzieżowy, obuwniczy, dla dzieci	132,67	81%
Usługi na zewnątrz np. fryzjer, lekarz	84,07	46,8%
Bilet komunikacji miejskiej, PKP, autobus	21,72	50,5%
AGD, meblowy, budowlany	214,69	87,5%
Kino, teatr, koncerty, sport	60,34	79,6%
Parking, parkometr	11,06	40%
Taca w Kościele	12	0%
Studia, szkoła, przedszkole, itp.	117,49	20%
Automat samoobsług. z napojami	3,43	25%
Bilet lotniczy, wycieczka	590,66	33,3%
Warsztat, serwis samochodowy	148,97	50%
Usługi w domu np. opiekunka, korepetycje itp	173,04	1,9%
Hotel, pensjonat, itp.	95,35	50%
Ubezpieczenie, np. OC/AC samochodu	410,80	38,5%
Płatność innej osobie	298,49	28,8%
Kieszonkowe dla dzieci	47,39	0%
Oszczędności w gotówce	64,17	0%
Inne miejsce	130,31	46,15%

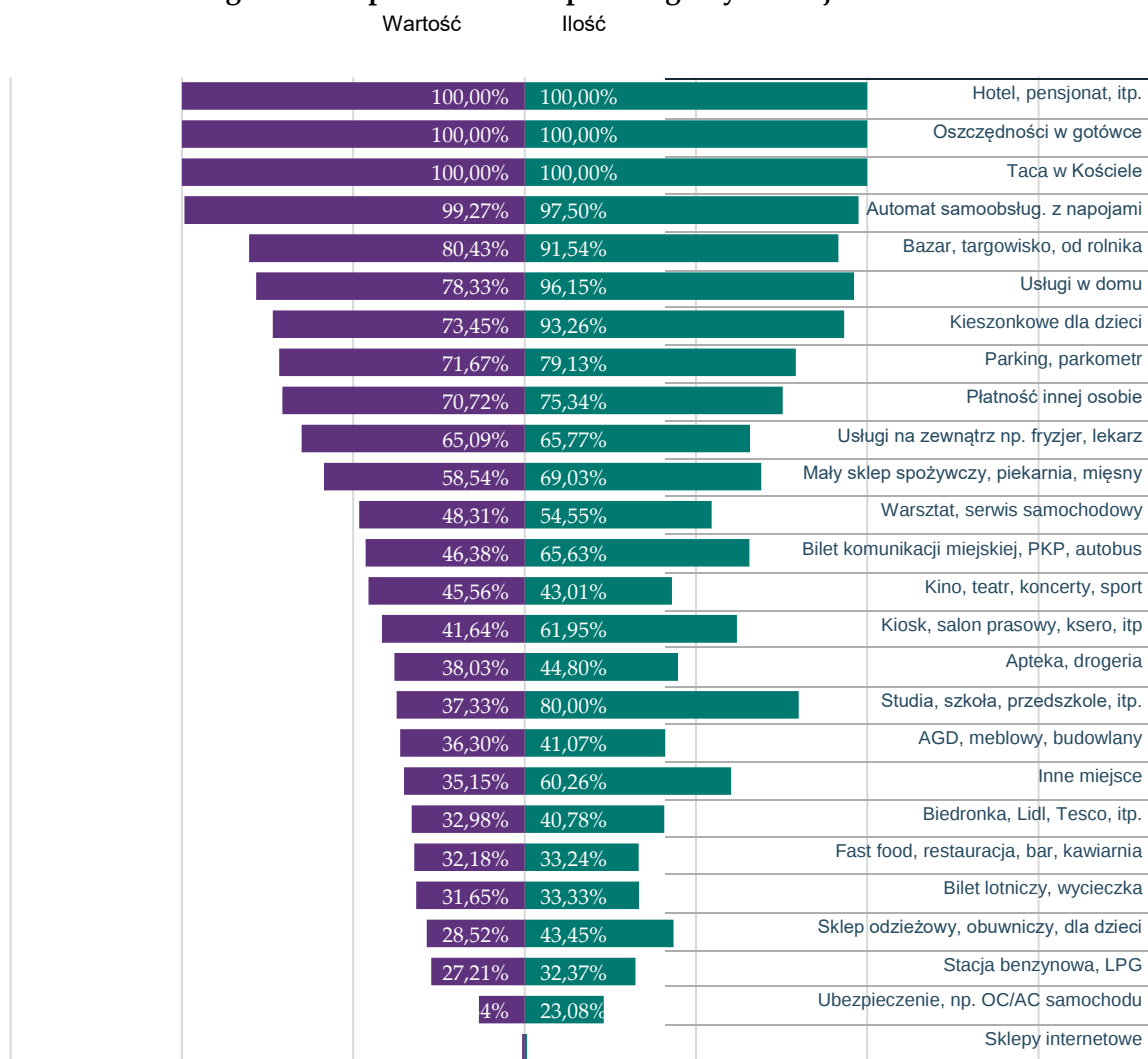
Źródło: opracowanie własne na podstawie N=8429 danych

Okazuje się, że w dwóch miejscach dokonywano płatności tylko i wyłącznie za pomocą gotówki: hotel, pensjonat oraz taca w kościele (z pominięciem z oczywistych powodów oszczędzania w gotówce). W ponad 90% transakcjach dokonano płatności gotówką w następujących miejscach:

1. automat samoobsługowy z napojami (97,50%),
2. bazar, targowisko, od rolnika (91,54%),
3. usługi w domu (96,15%),
4. kieszonkowe dla dzieci (93,26%).

Współczynnik korelacji między udziałem gotówki w płatnościach a możliwością płacenia kartą wynosi -0,7 i jej statystycznie istotny. Dowodzi to prawdziwości tezy, że większe użycie gotówki jest związane z niskim poziomem akceptacji kart w POS. Podobną zależność stwierdzono również w cytowanych wcześniej badaniach Bagnalla et al. (2014) w Austrii, Kanadzie i Niemczech.

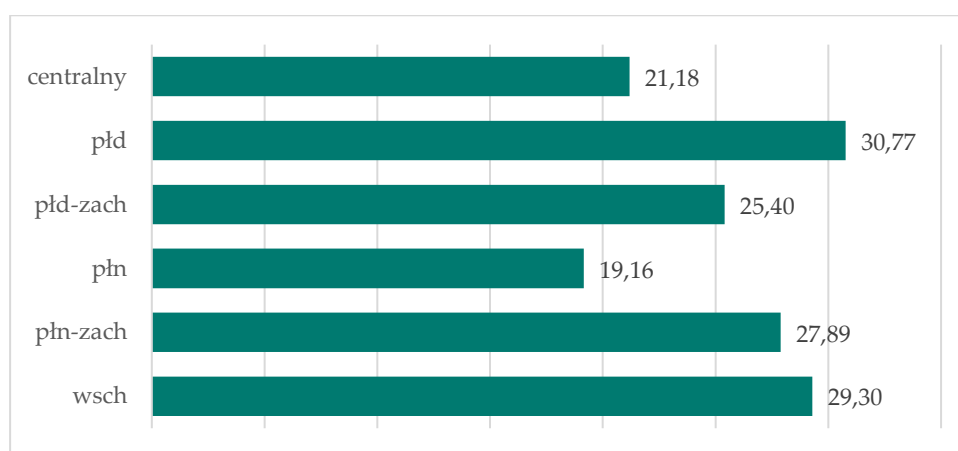
Rysunek 4.10. Udział gotówki w płatnościach w poszczególnych miejscach

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=8429 danych

Na 8429 wszystkich płatności, w przypadku 2167 nie można było płacić kartą, co stanowi 25,71%. Najwięcej takich sytuacji, znacznie przekraczających poziom średni krajowy, zaobserwowano w regionach pld, wsch i pln-zach. Uzyskane wyniki są zgodne z wartościami wskaźnika IKOB¹⁰ podanymi przez Maison (2017)- Tabela 4.5. Regiony z największą częstotliwością pojawiania się sytuacji braku możliwości płacenia kartą obejmują wszystkie województwa z wartościami wskaźnika IKOB poniżej średniej (region południowy: małopolskie; region wschodni: lubelskie, podkarpackie i świętokrzyskie; region północno-zachodni: wielkopolskie).

Rysunek 4.11. Brak możliwości płacenia kartą

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=8429 danych

Średnia częstotliwość płacenia różnymi instrumentami płatniczymi w tygodniu wynosiła:

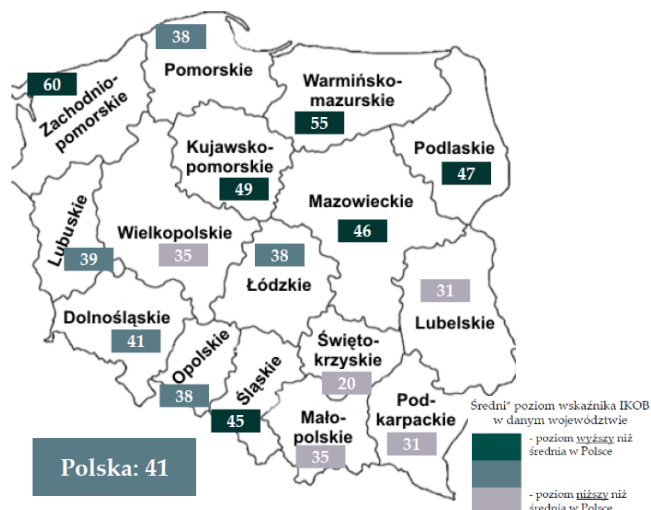
- gotówką 4,5,
- kartą 3,6,
- innymi instrumentami 0,3.

W przypadku gotówki zaobserwowano największe różnice częstotliwości płacenia między regionem wsch (4,3) a pld (4,7). Również i te wyniki są niemalże zbieżne z wartościami wskaźnika IKOB. I tak na przykład, wykorzystanie gotówki w regionie wschodnim jest najmniejsze (4,3 płatności na osobę) przy najmniejszej intensywności prowadzenia obrotu bezgotówkowego w trzech województwach tego regionu (świętokrzyskie z IKOB=20 oraz lubelskie i podkarpackie IKOB=31). Warto zauważyć, że w niektórych regionach z wysoką intensywnością wykorzystywania gotówki na osobę (np. pln z 4,6 transakcjami) mamy również wysoką intensywność wykorzystywania kart (np. pln 3,8 transakcji) przy wysokim poziomie wskaźnika IKOB (pln: pomorskie 38, kujawsko-pomorskie 49 i warmińsko-mazurskie 55).

¹⁰ Indeks korzystania z Obrotu Bezgotówkowego IKOB mierzy intensywność prowadzenia obrotu bezgotówkowego. Im wyższa wartość wskaźnika IKOB, tym bardziej dana osoba korzysta z płatności bezgotówkowych.

Tabela 4.5. Średnia, tygodniowa ilość płatności poszczególnymi instrumentami na osobę i porównanie z wartościami wskaźnika IKOB wg Maison (2017)

region	Instrument		
	gotówka	karta	inne
Polska	4,5	3,6	0,3
centralny	4,6	3,6	0,3
płd	4,7	3,5	0,3
płd-zach	4,6	3,6	0,4
płn	4,6	3,8	0,3
płn-zach	4,5	3,4	0,2
wsch	4,3	3,6	0,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=8429 danych (tabela) i Maison (2017) – rysunek.

Największe, średnie płatności gotówką zanotowano w regionach: płn (63,84 zł) i płd-zach (60,99 zł). Najmniejsze natomiast w regionie płd (40,78 zł).

Tabela 4.6. Statystyki płatności w poszczególnych regionach Polski

region	statystyka	gotówka	karta	inne
centralny	Średnia	43,62	68,45	205,36
	Mediana	21,41	44,32	180,00
	Dominanta	10,00	50,00	50,00 ^a
płd	Średnia	40,78	67,48	214,98
	Mediana	19,55	36,78	150,00
	Dominanta	10,00	50,00	150,00
płd-zach	Średnia	60,99	69,84	310,42
	Mediana	19,12	40,03	175,91
	Dominanta	10,00 ^a	56,50 ^a	11,30 ^a
płn	Średnia	63,84	78,99	203,47
	Mediana	22,60	49,72	129,95
	Dominanta	2,00	62,15 ^a	18,60 ^a
płn-zach	Średnia	44,26	70,72	275,99
	Mediana	18,65	39,78	182,81
	Dominanta	10,00	62,15	12,08 ^a
wsch	Średnia	44,58	61,93	232,99
	Mediana	15,96	36,44	137,50
	Dominanta	20,00	50,00 ^a	150,00 ^a

a. Istnieje wiele wartości modalnych. Podano wartość najmniejszą

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=8429 danych

W regionach pld i pld-zach odsetek liczby płatności dokonywanych gotówką był największy (odpowiednio 55,04% i 54,94%) przy najmniejszym odsetku z punktu widzenia wartości (38,43% i 38,99%). Największy wartościowy odsetek płatności gotówkowych stwierdzono natomiast w regionach pld i pld-zach (odpowiednio 44,68% i 42,58%).

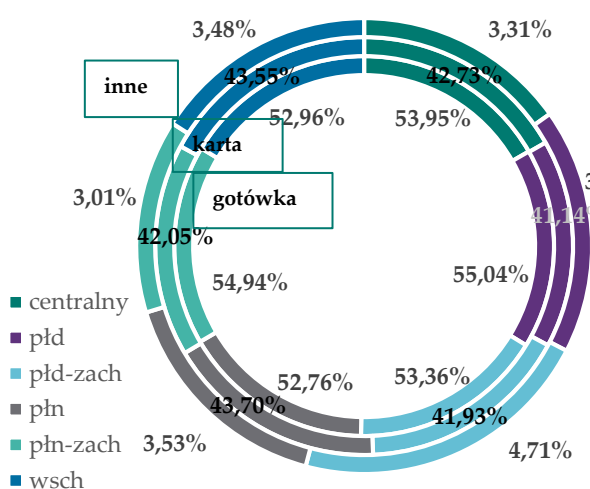
Warto zaznaczyć, że w tych regionach (pln i pld-zach) odnotowano jedną z największych wartości banknotów w portfelu - Rysunek 4.5. Wartość banknotów w portfelu Rysunek 4.5. Nie oznacza to jednak, że między wydatkami gotówkowymi a wartością portfela istnieje ścisła zależność, o czym mogą świadczyć dane pochodzące z regionów wsch (najmniejsza wartość banknotów w portfelu przy średnim udziale gotówki w transakcjach) i pld (druga co wartości zawartość portfela przy niskim udziale gotówki w transakcjach). Oznacza to zgodność z wynikami Bagnalla et al. (2014), który w 7 badanych krajach również takiej zależności nie zauważył.

Rysunek 4.12. Procentowy udział poszczególnych instrumentów płatniczych wg wolumenu i wartości

Polska:

gotówka: 53,92%, karty: 42,50%, inne: 3,58%

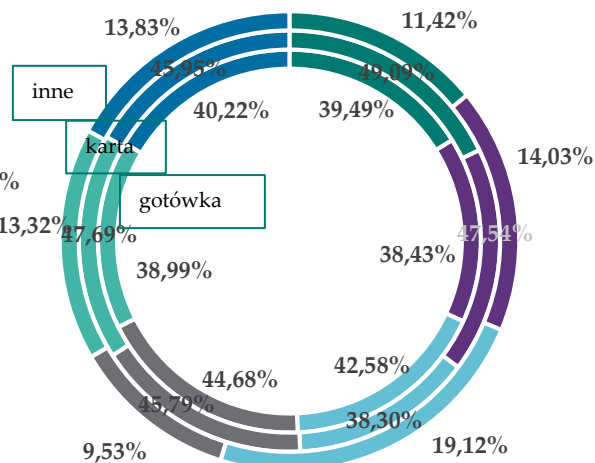
wg wolumenu

Polska:

gotówka: 40,66%, karty: 46,12%, inne: 13,22%

wg wartości

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=8429 danych

4.4. Wypłaty

W tygodniu rejestrowania transakcji respondenci średnio najwięcej gotówki pobrali w kasie banku (1342,16 zł). Z tej formy skorzystano tylko w 5,51% przypadków. Warto podkreślić, że w przypadku 85,7% respondentów był to bank, w którym posiadają ROR. Na drugim miejscu hierarchii znalazła się poczta ze średnią wypłatą równą 569,39 zł. Z tego miejsca skorzystano jedynie w 3,97%

przypadków. Trzecie z kolei były wypłaty z bankomatów, których było najwięcej bo aż 88,09%. Średnio respondenci wybrali z nich 245,41 zł w gotówce, w tym 61,2% stanowiły bankomaty banków, w których respondenci posiadają konta osobiste. Na ostatnim miejscu rankingu znalazły się: sklep/stacja benzynowa (cash back). W trakcie tygodnia badani pobierali za każdym razem średnio 93,16 zł w gotówce. Takich wypłat było 2,43%.

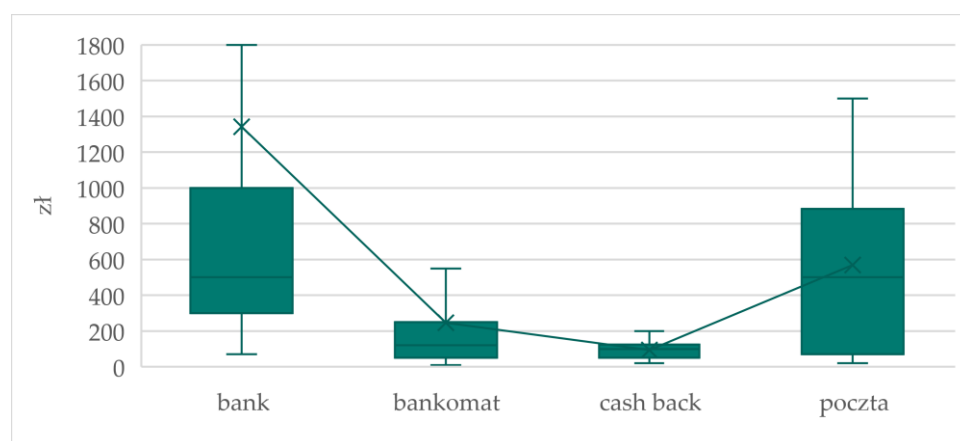
Tabela 4.7. Statystyka wypłat

statystyki	Wartości charakterystyk			
	bank	bankomat	cash back	poczta
ilość (szt)	43	688	19	31
odsetek osób (%)	5,51	88,09	2,43	3,97
Średnia (zł)	1342,16	245,41	93,16	569,39
Mediana (zł)	500	120	100	500
Dominanta (zł)	500	50	50	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=781 danych

Analiza statystyczna wykazuje największe zróżnicowanie mierzone rozstępem dla wypłat na poczcie i w kasach banków. Można uznać, że wypłaty gotówki z banku nie stanowią konkurencji dla wypłat z bankomatów i wypłat w postaci cash back.

Rysunek 4.13 Statystyka wypłat- wykres kwartyli i średniej arytmetycznej

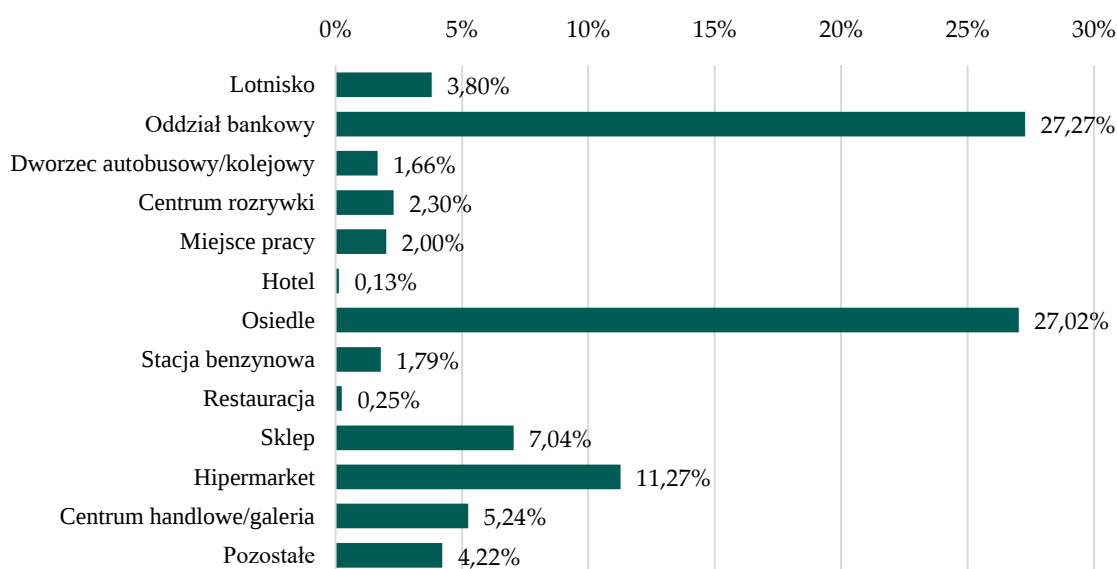
Źródło: opracowanie własne na podstawie N=781 danych

Najczęściej klienci pobierali gotówkę w następujących miejscach:

1. Oddział bankowy - 27,27%,
2. Osiedle - 27,02%,
3. Hipermarket- 11,27%,
4. Sklep - 7,04%,
5. Centrum handlowe/galeria - 5,24%.

Były to więc miejsca położone w pobliżu miejsca zamieszkania oraz miejsca, w których bezpośrednio dokonuje się zakupu.

Rysunek 4.14. Lokalizacja punktów wypłaty gotówki

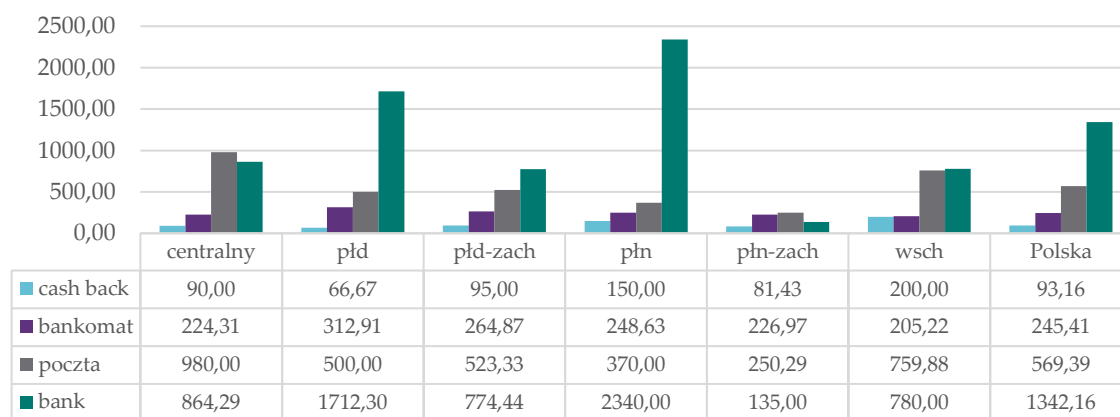

* Oddział bankowy oznacza bankomat zlokalizowany przy oddziale.

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=781 danych.

Analiza wypłat w poszczególnych regionach, za wyjątkiem bankomatów, wykazuje bardzo duże zróżnicowanie ich poziomów średnich. Jest to efektem dużych błędów wynikających z małej liczby zarejestrowanych w dzienniczkach takich wypłat- od 1 wypłaty typu cash back w regionach wsch i pñ do 10 wypłat w bankach w regionach pñ i pñd.

Rysunek 4.15 Średnia wartość wypłat gotówki w regionach

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=781 danych

5. Wyniki analiz ilościowych

5.1. Metodyka badań ilościowych

W przestrzennych analizach ilościowych wykorzystywania gotówki uwzględniono dane pochodzące z dzienniczków i z ankiet. W tym celu skorzystano z modelu ekonometrycznego regresji wielorakiej, za pomocą którego analizie poddano zależność między udziałem gotówki w deklarowanych, rocznych wydatkach (dane z dzienniczków) a wybranymi cechami społeczno-demograficznymi respondentów, ubankowaniem respondentów, sposobami i możliwościami pozyskiwania gotówki, problemami w dokonywaniu płatności kartą i brakiem w pobliżu bankomatu (dane z ankiet). Przyjmowanie w analizach ekonometrycznych udziału gotówki zastosowali m.in. Fung et al. (2012). Dotyczyło to jednak transakcji zarejestrowanych w dzienniczkach. Wybór udziału gotówki w deklarowanych wydatkach a nie w codziennych transakcjach był podyktowany kilkoma względami: (i) zgodność udziałów, (ii) większa liczba danych statystycznych.

Analiza bazowała na 1000 danych opisujących każdego respondenta. Wśród zestawu zmiennych niezależnych znalazły się takie, które reprezentują cechy ilościowe (ludność, udział gotówki w wynagrodzeniach/rentach/emeryturach/od rodziny, procent gotówki w wypłatach przychodów) oraz zmienne reprezentujące cechy jakościowe (wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie, zatrudnienie, dochody, fakt posiadania konta i karty, czas dojścia do miejsc wypłaty gotówki, przypadki braku terminali płatniczych i bankomatów w pobliżu dokonywania płatności).

Cechy jakościowe reprezentowane zostały w modelu zmiennymi binarnymi. Potraktowano je specyficznie ze względu na współliniowość mającą miejsce w modelach ze stałą¹¹. Mianowicie, zastosowano zmienne, które stanowią różnicę zmiennych binarnych w poszczególnych grupach. I tak na przykład w przypadku wieku wykorzystano w modelu zmienne stanowiące różnice zmiennych binarnych oznaczających przynależność do poszczególnych grup wiekowych powyżej 24 lat ze zmienną binarną oznaczającą przynależność do pierwszej grupy wiekowej (18-24). Tym samym, oszacowania parametrów przy zmiennych reprezentujących wiek z przedziałów powyżej 24 lat należy interpretować jako porównanie z pewnym poziomem średnim. Dla przytoczonego przykładu, wpływ cechy oznaczającej wiek z przedziału 18-24 na wzrost lub spadek udziału gotówki w wydatkach należy obliczyć jako sumę parametrów przy zmiennych dotyczących wieku z przedziałów powyżej 24 wziętą ze znakiem minus. Podobnie postąpiono w przypadku pozostałych zmiennych reprezentowanych zmiennymi binarnymi.

¹¹ Za wyjątkiem zmiennych oznaczających zatrudnienie ze względu na fakt, że część respondentów ma kilka różnych źródeł dochodów.

5.2. Wyniki analizy ekonometrycznej

W wyniku analizy ekonometrycznej otrzymano model, którego oszacowane metodą najmniejszych kwadratów parametry przedstawia Tabela 5.2. Zmienne istotne na poziomie istotności 0,1 zaznaczono czerwonym obramowaniem. Natomiast ocenę jakości modelu przedstawia Tabela 5.1. Jakość modelu mierzona współczynnikiem determinacji jest na niskim poziomie wynoszącym 0,15.

Dla ułatwienia interpretacji wpływu wybranych cech pogrupowano je na następujące grupy (w nawiasach podano nazwy zmiennych w modelu):

- płeć (Kobieta),
- wiek (WIEK25_-WIEK65_),
- miejsce zamieszkania (MIASTO_),
- wykształcenie (WYKSZT_ZAW_-WYKSZT_WYZ_),
- rodzaj zatrudnienia (BEZROBOTNY-GOSPOD),
- ubankowienie (KONTO, KARTA),
- region zamieszkania (PLD_-WSCH_),
- forma otrzymywania dochodów i korzystania z nich w postaci gotówki (GOT OD RODZINY, GOT z DOCH¹²),
- dostęp do miejsc wypłaty gotówki (ATM_15, BRAK_POS).

Grupe „dochody” usunięto z modelu ze względu na brak istotności wszystkich zmiennych binarnych reprezentujących w modelu tę cechę.

Zestawienia parametrów dla cech w poszczególnych grupach, za wyjątkiem płci, przedstawia Rysunek 5.1.

Tabela 5.1. Model ekonometryczny- jakość

R-squared	0,148706	Mean dependent var	0,446962
Adjusted R-squared	0,123954	S,D, dependent var	0,388802
S.E. of regression	0,363908	Akaike info criterion	0,844969
Sum squared resid	127,5294	Schwarz criterion	0,988206
Log likelihood	-390,1044	Hannan-Quinn criter,	0,899430
F-statistic	6,007828	Durbin-Watson stat	1,256655
Prob(F-statistic)	0,000000		

Źródło: opracowanie własne. Raport z Eviews.

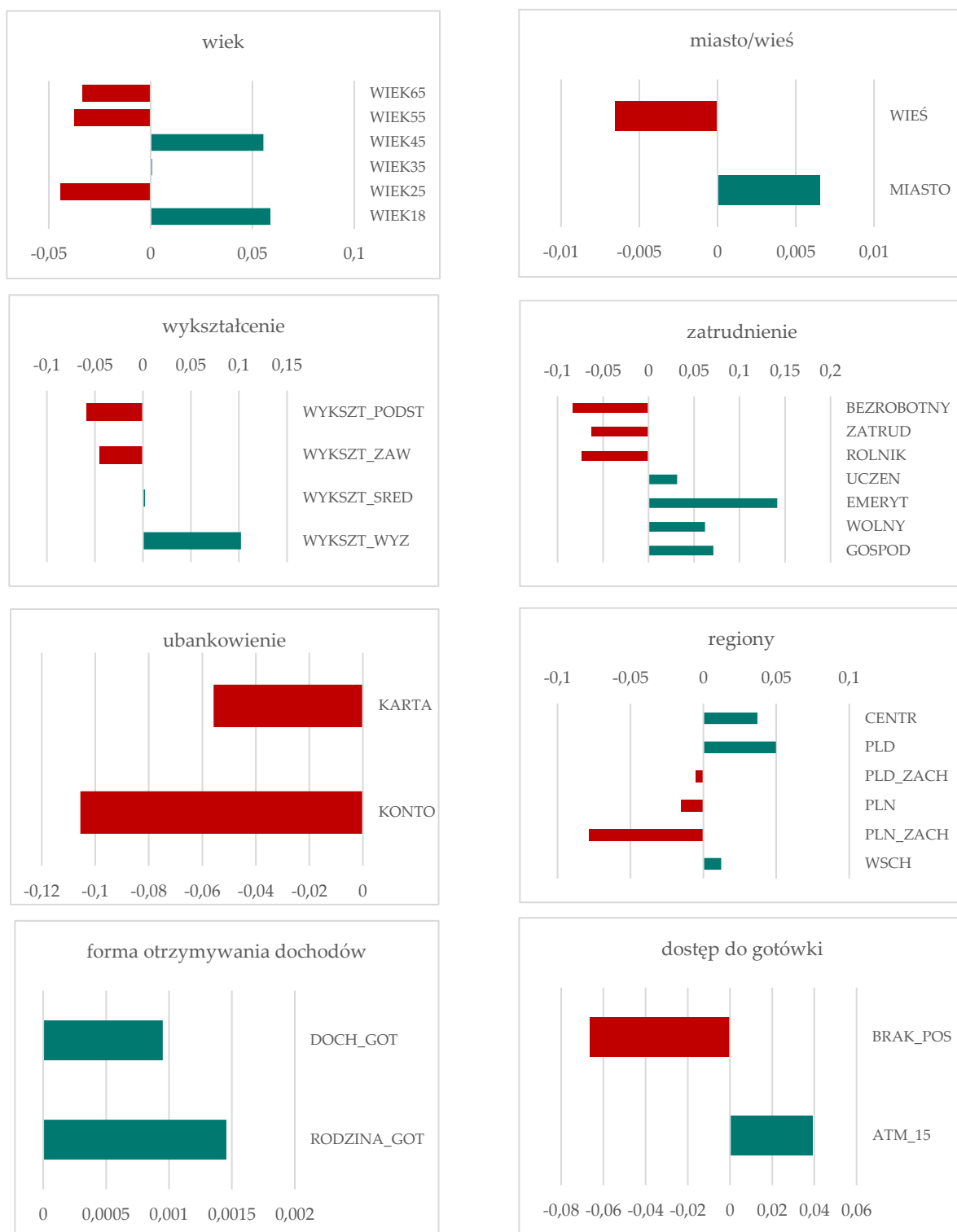
¹² Zmienna GOT z DOCH oznacza procent gotówki w wypłatach z konta przychodów.

Tabela 5.2. Model ekonometryczny- oszacowania parametrów

Grupy czynników i ich znaczenie	zmienne	współczynnik	błąd standardowy	t-Studenta	wartość p
	const	0,482351	0,059079	8,164450	0,0000
Płeć	Kobieta	0,037888	0,024126	1,570430	0,1166
Wiek (jako różnica ze zmienną oznaczającą przynależność do pierwszej grupy wiekowej 18-24)	WIEK25_	-0,044179	0,025556	-1,728703	0,0842
	WIEK35_	0,000640	0,026251	0,024374	0,9806
	WIEK45_	0,055406	0,028371	1,952886	0,0511
	WIEK55_	-0,037337	0,027527	-1,356395	0,1753
	WIEK65_	-0,033428	0,031288	-1,068395	0,2856
Miejsce zamieszkania (razem miasto i przedmieścia jako różnica ze zmienną oznaczającą zamieszkanie na wsi)	MIASTO_	0,006535	0,012879	0,507434	0,6120
Wykształcenie (jako różnica ze zmienną oznaczającą wykształcenie podstawowe)	WYKSZT_ZAW_	-0,045580	0,026053	-1,749478	0,0805
	WYKSZT_SRED_	0,002273	0,021012	0,108177	0,9139
	WYKSZT_WYZ_	0,102028	0,023118	4,413399	0,0000
Zatrudnienie	BEZROBOTNY	-0,083526	0,069903	-1,194888	0,2324
	ZATRUD	-0,062521	0,039862	-1,568442	0,1171
	ROLNIK	-0,073444	0,106050	-0,692541	0,4888
	UCZEN	0,031434	0,063991	0,491221	0,6234
	EMERYT	0,141585	0,036826	3,844694	0,0001
	WOLNY	0,062227	0,103773	0,599644	0,5489
	GOSPOD	0,071302	0,051986	1,371563	0,1705
Ubankowienie (stan posiadania konta i karty)	KONTO	-0,105567	0,046948	-2,248617	0,0248
	KARTA	-0,055808	0,034330	-1,625624	0,1044
Region zamieszkania (jako różnica ze zmienną oznaczającą zamieszkanie w regionie centralnym)	PLD_	0,049720	0,025261	1,968278	0,0493
	PLD_ZACH_	-0,005222	0,032175	-0,162296	0,8711
	PLN_	-0,015235	0,027741	-0,549194	0,5830
	PLN_ZACH_	-0,078395	0,026720	-2,933975	0,0034
	WSCH_	0,012164	0,026086	0,466295	0,6411
Forma otrzymywania dochodów i Korzystania z nich w formie wypłat gotówkowych	GOT OD RODZINY	0,001455	0,000306	4,753389	0,0000
	GOT Z DOCH	0,000951	0,000366	2,600401	0,0095
Dostęp do miejsc wypłat gotówki (czas dojścia do bankomatu ponad 15 min i brak terminali)	ATM_15	0,039237	0,023771	1,650666	0,0991
	BRAK_POS	-0,066279	0,029401	-2,254316	0,0244

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 5.1 Wpływ czynników wg grup

Źródło: opracowanie własne

Wnioski wynikające z analiz ekonometrycznych są następujące:

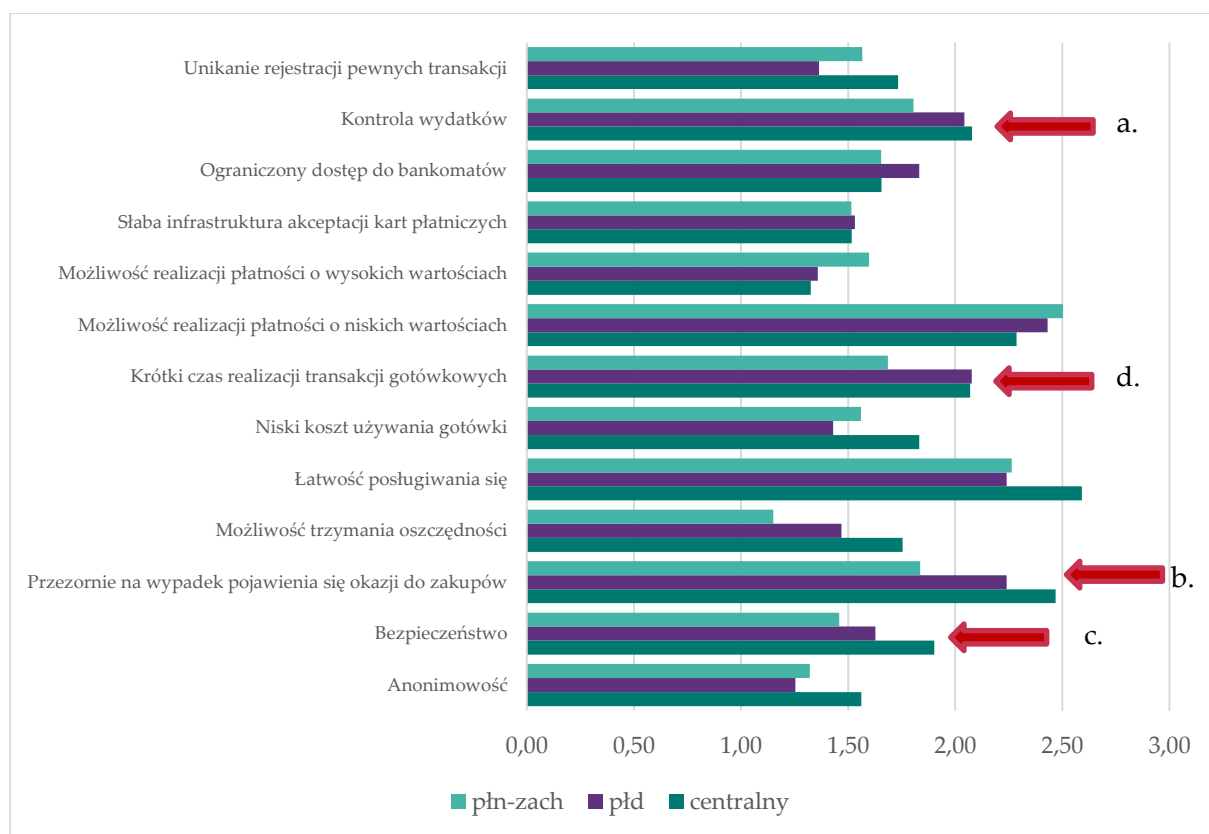
1. Kobiety chętniej korzystają z gotówki niż mężczyźni. Udział gotówki w wydatkach jest u nich o 3,8 p.p. większy od udziału u mężczyzn. Różnica ta jest na granicy istotności 0,1.
2. Osoby zajmujące się gospodarstwem domowym, wolnego zawodu oraz emeryci i uczniowie bardziej preferują gotówkę.
3. Do osób bardziej preferujących gotówkę należą nie tylko emeryci ale również osoby będące w wieku 18-24 i 45-54. Wśród osób z wiekiem 55-64 i 65+ nie jest bardziej preferowana gotówka, co można wyjaśnić w następujący sposób. W grupie wiekowej 55-64, na 165 osób status emeryta/rencisty wybrało 26,1% respondentów, natomiast w najstarszej grupie wiekowej, na 173 osób status ten zaznaczyło 34,7% respondentów. Status bezrobotnego zaznaczyło odpowiednio 3,6% i 0,6% respondentów. Pozostali respondenci posiadają pewną formę zatrudnienia włączając w to również część emerytów/rencistów.
4. Zamieszkanie na wsi nie zwiększa preferencji używania gotówką, co jest zgodne z ostatnimi badaniami Maison (2017).
5. Respondenci z wykształceniem wyższym istotnie bardziej preferują gotówkę w wydatkach (+10 p.p.), zaś z wykształceniem podstawowym preferencje są mniejsze (-6 p.p.).
6. Im więcej otrzymujemy gotówki od rodziny i im więcej wypłacamy z konta swoich dochodów w postaci gotówki tym więcej jej używamy w wydatkach (reguła Cash First).
7. Fakt posiadania konta lub karty skłania do mniejszego używania gotówki w wydatkach (odpowiednio o -11 p.p. i -6 p.p.).
8. Na pozór niezrozumiałe mniejsze wykorzystanie gotówki w wydatkach w przypadku osób, które co najmniej raz spotkały się z brakiem terminali płatniczych. Jednak spotkanie się z takim przypadkiem nie oznacza, że taka sytuacja musi się pojawiać systematycznie.
9. Większe wykorzystanie gotówki w przypadku osób, które mają powyżej 15 min na dojście do bankomatu. Mogłoby się wydawać, że wynik ten jest zaskakujący. Jednak większe oddalenie najpopularniejszego miejsca wypłaty gotówki w miejscu zamieszkania może wywoływać tzw. efekt przezornościowy, polegający na utrzymywaniu w portfelu większej ilości gotówki. Natomiast wg badań Arango et al. (2014), im więcej gotówki trzymamy w portfelu, tym częściej z niej korzystamy podczas płatności (tzw. reguła Cash First). Co więcej, stosowanie takiej reguły deklaruje prawie 30% respondentów badania w Polsce.

Biorąc pod uwagę aspekt geograficzny, obserwuje się istotny wpływ zamieszkania na udział gotówki w deklarowanych, rocznych wydatkach. Wpływ dodatni zaobserwowano w regionach pld (+5 p.p.) i centralnym (+3,7 p.p.), natomiast istotny wpływ ujemny w regionie pln-zach (-7,8 p.p.). Fakt istotności czynnika identyfikującego region zamieszkania respondentów świadczy o tym, że obok zmiennych zdefiniowanych w modelu, istotną rolę odgrywają inne czynniki, których w modelu nie uwzględniono.

Pierwszy z nich ma ścisły związek z różnymi zwyczajami panującymi w poszczególnych regionach Polski a dotyczącymi nastawienia do gotówki. Wydaje się, że w regionach centr i pld pieniądze w postaci fizycznej jest nadal traktowany jako ważny instrument płatniczy mogący pełnić dodatkowe funkcje np. kontrolne wydatków (Rysunek 5.2 a.). Dodatkowo, efekt przezornościowy w regionach pld oraz centralnym jest większy (Rysunek 5.2 b.) i w tych regionach jest wsparty postrzeganiem gotówki jako bardziej bezpiecznej niż widzą to mieszkańcy regionu pln-zach (Rysunek 5.2 c.).

Drugi czynnik związany jest z postrzeganiem gotówki jako instrumentu, którym można szybciej dokonywać płatności (Rysunek 5.2 d.), co być efektem gorszej jakości infrastruktury technicznej.

Rysunek 5.2 Czynniki a.-d. wpływające na istotność zróżnicowania udziału gotówki w wybranych regionach, zidentyfikowane na podstawie odpowiedzi na pytanie „Oceń w skali 0-5 znaczenie (ważność) przyczyn wykorzystywania przez Ciebie gotówki zamiast innych form realizacji płatności”

Źródło: opracowanie własne na podstawie N=203 (centralny), N=209 (pld) i N=159 (pln-zach) danych.

6. Literatura

Alvarez, F. and Lippi, F. (2009). Financial innovation and the transactions demand for cash, *Econometrica*, 77 (2), 363–402.

Alvarez, F. and Lippi, F. (2015), *Cash burns: An inventory model with a cash-credit choice*, February 18 www.home.uchicago.edu/~falvare/cashburns_Feb2015.pdf.

Arango C., Bouhdaoui Y., Bounie D., Eschelbach M., Hernández L (2014), *Cash management and payment choices: A simulation model with international comparisons*, DNB Working Paper, No. 409/January.

Arango C., Hogg D., Lee A. (2012), *Why is Cash (Still) so Entrenched? Insights from the Bank of Canada's 2009 Methods of Payment Survey*, Discussion Paper 2012-2, Bank of Canada.

Arango C., Welte A. (2012), *The Bank of Canada's 2009 Methods of Payment Survey: Methodology and Key Results*, Discussion Paper 2012-6, Bank of Canada.

Attanasio, O. R., Guiso, L., Jappelli, T. (2002). The demand for money, financial innovation, and the welfare cost of inflation: An analysis with household data, *Journal of Political Economy*, 110 (2), 317–351.

Bagnall J., Bounie D., Huynh K., Kosse A., Schmidt T., Schuh S., Stix H., (2014), *Consumer Cash Usage: A Cross-Country Comparison with Payment Diary Survey Data*, March 19.

Bagnall J., Flood D. (2011), *Cash Use in Australia: New Survey Evidence*, Reserve Bank of Australia, Bulletin, September, 55-62.

Boeschoten W.C. (1998), *Cash Management Payment Patterns and the Demand for Money*, De Economist, No. 146 (1).

Bouhdaoui, Y. and Bounie, D. (2012), Modeling the Share of Cash Payments in the Economy: An Application to France, *International Journal of Central Banking*, 8(4): 175-195.

Bounie D., François A. (2008), Is Baumol's square root law' still relevant? Evidence from micro-level data, *Applied Financial Economics*, 18, 1091-1098.

Cramer, J. S. (1983), Currency by Denomination, *Economics Letters*, 12 (3-4), pp. 299-303.

Deutsche Bundesbank (2013), *Payment Behavior in Germany in 2011*, Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank.

ECB, (2011), *The Use of Euro Banknotes – Results of Two Survey among Households and Firms*, Monthly Bulletin ECB, April.

Egbuna N.E & Obikili N. (2013), The Introduction of Higher Banknotes and the Price Level in Nigeria: An Empirical Investigation, *International Journal of Economics and Finance*; Vol. 5, No. 1.

Eschelbach, M., Schmidt, T. (2013), *Precautionary Motives in Short-Term Cash Management - Evidence from German POS Transactions*, Bundesbank Discussion Paper.

Franses, P. H. (2006), Empirical causality between bigger banknotes and inflation, *Applied Economics Letters*, 13, pp. 751-752.

Friedman M., Schwartz A.J. (1963), *A Monetary History of the United States, 1867-1960*, National Bureau of Economic Research.

Fung B.S.C, Huynh K.P., Sabetti L. (2012), *The Impact of Retail Payment Innovations on Cash Usage*, Working Paper 2012-14, Bank of Canada.

Gresvik O., Haase H. (2008), *Payment habits at point of sale*, Staff Memo No.6, Norges Bank.

Jobst C., Stix H. (2017), *Doomed to disappear? The surprising of cash across time and across countries*, 3rd International Cash Conference, Deutsche Bundesbank, Mainau, 26 April.

Jonker, N., Kosse, A. and Hernández, L. (2012), *Cash Usage in the Netherlands: How Much, Where, When, Who and Whenever One Wants?* DNB Occasional Studies, 10(2), De Nederlandsche Bank.

Koźliński T. (2012), *Zwyczaje płatnicze Polaków*, Departament Systemów Płatniczych NBP, dostępne na www.nbp.pl.

Maison D., (2017), *Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego. Raport z badania 2016 i analiza porównawcza z danymi z 2009 i 2013 roku*, dostępne na www.nbp.pl.

Marzec J., Polasik M., Fiszedler P., (2013), Wykorzystanie gotówki i karty płatniczej w punktach handlowo-usługowych w Polsce: zastosowanie dwuwymiarowego modelu Poissona, *Bank i Kredyt* 44(4), 375-402.

Milbourne, R. (1983), Optimal Money Holding under Uncertainty. *International Economic Review*, 24(3), 685-698.

Mooslechner, P., Stix, H., Wagner, K. (2012), *The Use of Payment Instruments in Austria*, Austrian Central Bank, Monetary Policy & the Economy, 4: 53-77.

Mooslechner, P., Wagner, K. (2012), *The Use of Payment Instruments in Austria- A study based on survey data from 1996 to 2011*, Monetary Policy The Economy Q4.

Mulligan, C. B. and Sala-i-Martin, X. (2000). Extensive margins and the demand for money at low interest rates, *Journal of Political Economy*, 108 (5), 961–991.

MWR (2016), *Podsumowanie wyników badania czynników oddziałujących na wielkość obrotu gotówkowego w poszczególnych regionach Polski*, Raport firmy Market Research World.

Nuno J.C., Grasland C., Blasco F., Guerin-Pace F., Olarrea J., Luque B. (2005), How many coins are you carrying in your pocket?, *Physica A* 354, 432-436.

Stix H. (2017), *The surprising resilience of cash*, 44th OeNB Economics Conference The Financial System of the Future, May 29-30.

7. Spis skrótów

IKOB	Indeks korzystania z Obrotu Bezgotówkowego. Mierzy intensywność prowadzenia obrotu bezgotówkowego. Im wyższa wartość wskaźnika IKOB, tym bardziej dana osoba korzysta z płatności bezgotówkowych.
NTS	Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych.
PLE	Principle Least Effort- reguła najmniejszego wysiłku stosowana przy doborze monet i banknotów podczas dokonywania transakcji. Polega na wyborze jak najmniejszej ich liczby.
POS	Point of Sale- punkt sprzedaży.
t2b	top-2-box- dwie najbardziej skrajne pozycje.

8. Spis rysunków

Rysunek 1.1. Wartość obiegu w 2016 r. w mln. zł – dane dzienne	6
Rysunek 1.2. Struktura nominalowa banknotów w obiegu (stan na koniec 2016 r.).....	7
Rysunek 1.3. Struktura nominalowa monet w obiegu (stan na koniec 2016 r.).....	8
Rysunek 1.4. Relacja wartości gotówki w obiegu do PKB w 2016 r.	9
Rysunek 1.5. Udział gotówki w agregacie M1 w 2016 r.	9
Rysunek 2.1. Liczba wywiadów i przekazów dzienniczków w trakcie badań na tle wartości obiegu	14
Rysunek 2.2. Charakterystyka respondentów ze względu na płeć, wiek i wykształcenie	16
Rysunek 2.3. Miejsce zamieszkania respondentów	17
Rysunek 2.4. Podział Polski na regiony wg NTS 1 i rejony zasilania w znaki pieniężne	18
Rysunek 2.5. Forma zatrudnienia	20
Rysunek 2.6. Pozostałe formy zatrudnienia	20
Rysunek 2.7. Osoby w gospodarstwie domowym, w tym dzieci.....	21
Rysunek 2.8. Średni miesięczny dochód do dyspozycji respondenta i średni udział poszczególnych źródeł dochodów w całkowitych dochodach do dyspozycji respondenta.....	22
Rysunek 2.9. Liczność poszczególnych grup dochodowych w regionach.....	22
Rysunek 2.10. Stan posiadania	23
Rysunek 2.11 Stan posiadania kont w bankach tradycyjnych w regionach.....	25
Rysunek 2.12 Udział ankietowanych z kartami debetowymi i kredytowymi w regionach w relacji do wszystkich respondentów	26
Rysunek 3.1 Udział osób, które zaznaczyły opcję regularnych wypłat gotówki z bankomatów w poszczególnych regionach	29
Rysunek 3.2 Procentowy udział osób, które zaznaczyły pobieranie gotówki wraz z poziomem średnim dla Polski.....	30
Rysunek 3.3 Średni poziom wypłat z rozróżnieniem miejsca w przypadku osób, które deklarowały wypłaty	31
Rysunek 3.4 Preferencje minimalnych kwot w poszczególnych regionach.....	32
Rysunek 3.5 Udział osób pobierających wynagrodzenie i emerytury/renty co najmniej w części w gotówce w poszczególnych przedziałach dochodów	34
Rysunek 3.6 Udział osób, które co najmniej w części otrzymują swoje przychody w gotówce	35
Rysunek 3.7 Średni udział gotówki w przychodach wśród osób, które co najmniej część otrzymują w gotówce.....	35
Rysunek 3.8. W jakiej formie zazwyczaj otrzymujesz wynagrodzenie/emeryturę/rentę oraz jak dalej postępujesz?.....	36
Rysunek 3.9 Sposób postępowania z pieniędzmi otrzymanymi w formie wynagrodzenia	37
Rysunek 3.10. Jaki poziom oprocentowania lokat/depozytów skłoniłby Ciebie do ograniczenia używania gotówki lub trzymania mniejszej ilości w domu/portfelu?	40

Rysunek 3.11. Jak oceniasz w skali 1-5 ryzyko związane z posługiwaniem się gotówką?	41
Rysunek 3.12. Jaka jest średnia ilość gotówki, z którą czujesz się bezpiecznie?	41
Rysunek 3.13 Kwoty w portfelu, przy których czujesz się bezpiecznie- wskazania najczęstsze (1.) i drugiej w kolejności (2.).....	42
Rysunek 3.14. Czy kwota ta uległa zmianie- motywy zmian	43
Rysunek 3.15. Czy płacąc za zakupy kierujesz się pewną regułą doboru nominałów banknotów i monet?.....	44
Rysunek 3.16. Jaki jest średni czas dojścia do najbliższego miejsca wypłaty gotówki w miejscu zamieszkania?	44
Rysunek 3.17. Czas dojścia do bankomatu	45
Rysunek 3.18. Czas dojścia do oddziału banku	45
Rysunek 3.19. Czas dojścia na Poczte	46
Rysunek 3.20. Ile razy zrezygnowałaś (-eś) dobrowolnie lub z przymusu z użycia karty na rzecz gotówki w poszczególnych sytuacjach?.....	47
Rysunek 3.21. Brak terminala płatniczego	47
Rysunek 3.22. Ile razy w miesiącu spotkałeś się z sytuacją preferowania gotówki?	48
Rysunek 3.23. Ile razy w miesiącu nie mogłeś wypłacić gotówki z powodu braku w pobliżu bankomatu/banku?	49
Rysunek 3.24. Udział odpowiedzi o występowaniu braku w pobliżu bankomatu/banku	49
Rysunek 3.25. Ile razy w miesiącu zmuszona (-y) byłaś (-eś) zapłacić kartą lub zrezygnować z zakupu ze względu na brak gotówki?	50
Rysunek 3.26 Udział odpowiedzi o występowaniu braku gotówki	50
Rysunek 4.1. Struktura wydatków.....	51
Rysunek 4.2. Wartościowy udział poszczególnych rodzajów instrumentów płatniczych w różnych rodzajach wydatkach.....	52
Rysunek 4.3. Wartościowy udział gotówki łącznie we wszystkich wydatkach w regionach	53
Rysunek 4.4. Histogram dla liczby monet i banknotów w portfelu.....	54
Rysunek 4.5. Wartość banknotów w portfelu	55
Rysunek 4.6. Struktura nominalowa wg metody Cramera i porównanie ze strukturą nominalową obiegu i portfeli dla:	56
Rysunek 4.7. Udziały poszczególnych instrumentów płatniczych w płatnościach dzienniczkowych wg wolumenu i wartości.....	58
Rysunek 4.8. Statystyki pozycyjne płatności różnymi instrumentami płatniczymi- granica płatności między gotówką a kartą	58
Rysunek 4.9 Fragment histogramów płatności kartą i gotówką z wyróżnioną granicą preferowania jednego z instrumentów płatniczych.....	59
Rysunek 4.10. Udział gotówki w płatnościach w poszczególnych miejscach	61
Rysunek 4.11. Brak możliwości płacenia kartą	62
Rysunek 4.12. Procentowy udział poszczególnych instrumentów płatniczych wg wolumenu i wartości.....	64

Rysunek 4.13 Statystyka wypłat- wykres kwartyli i średniej arytmetycznej.....	65
Rysunek 4.14. Lokalizacja punktów wypłaty gotówki	66
Rysunek 4.15 Średnia wartość wypłat gotówki w regionach	67
Rysunek 5.1 Wpływ czynników wg grup.....	71
Rysunek 5.2 Czynniki a.-d. wpływające na istotność różnicowania udziału gotówki w wybranych regionach, zidentyfikowane na podstawie odpowiedzi na pytanie „Oceń w skali 0-5 znaczenie (ważność) przyczyn wykorzystywania przez Ciebie gotówki zamiast innych form realizacji płatności”	73

9. Spis tabel

Tabela 1.1. Roczne zmiany wolumenu poszczególnych nominałów w obiegu w 2016 r.....	6
Tabela 1.2. Średnia wartość wypłat gotówkowych i transakcji bezgotówkowych kartami w 2016 r.	8
Tabela 2.1 Liczność próby w poszczególnych regionach i województwach Polski (odpowiednio wg NTS 1 i NTS 2).....	18
Tabela 2.2 PKB (wg cen bieżących w mln zł) i ludność regionów w 2015 roku	19
Tabela 2.3. Liczba kont w bankach	24
Tabela 2.4. Stan posiadania kont w bankach spółdzielczych i SKOK.....	25
Tabela 2.5. Liczba kart	26
Tabela 3.1. Ile razy w miesiącu zazwyczaj wypłacasz gotówkę?	28
Tabela 3.2. Ile gotówki zazwyczaj pobierasz? (wśród osób z niezerowymi wypłatami).....	29
Tabela 3.3. W jakich sytuacjach decydujesz się wypłacać gotówkę w bankomacie lub kasie banku?	31
Tabela 3.4. Przy jakiej kwocie znajdującej się w portfelu decydujesz się na wypłatę gotówki?	32
Tabela 3.5. Jaki jest preferowany przez Ciebie dzień tygodnia lub tydzień miesiąca wypłaty?	33
Tabela 3.6. Ile razy w miesiącu otrzymujesz wynagrodzenie/emeryturę/rentę/od rodziny?.....	33
Tabela 3.7. Procent wynagrodzenia/emerytury/renty wypłacanego w gotówce w miesiącu?	38
Tabela 3.8. W jakich nominałach banknotów zazwyczaj otrzymujesz/pobierasz gotówkę?.....	38
Tabela 3.9. Oceń w skali 0-5 znaczenie (ważność) przyczyn wykorzystywania przez Ciebie gotówki zamiast innych form realizacji płatności.....	39
Tabela 3.10. Oceń w skali 0-5 co skłania lub skłoniłoby Ciebie do trzymania gotówki w domu a nie na koncie w banku	40
Tabela 4.1 Zawartość portfeli Polaków	53
Tabela 4.2 Zawartość portfeli Polaków a wypłaty z bankomatów	56
Tabela 4.3. Statystyki płatności w Polsce	57
Tabela 4.4. Tygodniowa struktura płatności i możliwość płacenia kartą	60
Tabela 4.5. Średnia, tygodniowa ilość płatności poszczególnymi instrumentami na osobę i porównanie z wartościami wskaźnika IKOB wg Maison (2017).....	63
Tabela 4.6. Statystyki płatności w poszczególnych regionach Polski	63
Tabela 4.7. Statystyka wypłat	65
Tabela 5.1. Model ekonometryczny- jakość	69
Tabela 5.2. Model ekonometryczny- oszacowania parametrów.....	70

www.nbp.pl

